

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

GRAFICKÝ DIZAJNÉR RUDOLF ALTRICHTER

Magisterská diplomová práce

Bc. Katarína Matejčíková

Vedúci práce: Mgr. Lukáš Bartl, Ph.D.

Olomouc 2018

Čestné vyhlásenie

Čestne prehlasuje, že magisterskú prácu som vypracovala samostatne pod odborným dohľadom vedúceho práce na základe vlastných teoretických a odborných poznatkov a odbornej literatúry, ktorej kompletný záznam je uvedený v zozname použitej literatúry.

Miesto, dátum:

Vlastnoručný podpis študenta:

Pod'akovanie

Predovšetkým ďakujem vedúcemu mojej diplomovej práce Mgr. Lukášovi Bartlovi, Ph.D., za konzultácie, rady a pripomienky pri písaní diplomovej práce. Ďakujem zamestnancom Slovenského múzea dizajnu v Bratislave, za návrh témy diplomovej práce a za poskytnutie materiálov na spracovanie a priestorov múzea na prácu s nimi. Menovite by som chcela poďakovať Mgr. Gabriele Ondrišákovvej, kurátorke a kustódke zbierok grafického dizajnu. Rovnako tak ďakujem všetkým zamestnancom inštitúcií, ktorí mi boli nápomocní pri spracovaní práce. Chcela by som sa poďakovať aj Pavlovi Dušanovi Altrichterovi za poskytnutie cenných informácií a materiálov o jeho otcovi.

OBSAH

1. Úvod.....	3
1.1 Stav bádania.....	12
1.2 Metodika práce.....	13
2. Rudolf Altrichter.....	17
3. Grafická tvorba medzi rokmi 1948–1978 v Československu.....	25
3.1 Voľná a angažovaná grafická tvorba Rudolfa Altrichtera.....	29
4. Plagátová tvorba.....	30
4.1 Plagát a Rudolf Altrichter.....	32
5. Politický plagát medzi rokmi 1948–1978 v Československu.....	37
5.1 Politický plagát Rudolfa Altrichtera.....	39
6. Kultúrny a výstavný plagát medzi rokmi 1948–1978 v Československu.....	41
6.1 Kultúrny a výstavný plagát Rudolfa Altrichtera.....	43
7. Filmový a divadelný plagát medzi rokmi 1948–1978 v Československu.....	52
7.1 Filmová a divadelná plagátová tvorba Rudolfa Altrichtera.....	54
8. Výstavná grafika a iné formy úžitkovej grafiky Rudolfa Altrichtera.....	54
8.1 Návrh Celoslovenskej poľovníckej výstavy.....	55
8.2 Názorná Agitácia, formy a metódy a listovky.....	57
Záver.....	59
Zoznam použitej literatúry.....	66
Zoznam internetových zdrojov.....	66
Katalóg prác Rudolfa Altrichtera.....	120
Zoznam obrazovej prílohy.....	124
Obrazová príloha.....	142
Anotácia.....	144

1. Úvod

Predkladaná diplomová práca je venovaná životu a dielu grafického dizajnéra Rudolfa Altrichtera. Zaoberal sa voľnou, ale predovšetkým užitou grafikou. V práci sú obsiahnuté všetky druhy grafickej tvorby, ktorým sa autor venoval.

Podstatnú časť jeho tvorby tvorili plagáty. Počas viac ako tridsiatich rokov trvajúcej aktívnej výtvarnej práce vytvoril nespočetné množstvo plagátov. Jeho syn spomína, že Rudolf Altrichter niekedy navrhol aj štyri plagáty za týždeň.¹ Napriek tomu o jeho diele doteraz nevznikla žiadna monografia. Ako slobodný umelec pôsobil počas obdobia komunizmu medzi rokmi 1950 až 1978. Plagát patril v tom čase medzi podstatné propagačné materiály. Venovalo sa mu mnoho autorov, ktorí tvorili práce na rozdielnej výtvarnej úrovni. Umenie a hlavne plagátová tvorba v tom období podliehala cenzúre, obsahovým a formálnym požiadavkám vládnucej komunistckej strany. Aj z toho dôvodu sa úžitkovému grafickému dizajnu tej doby doposiaľ nevenovala dostatočná pozornosť zo strany súčasných (porevolučných) historikov umenia.

Tvorba Rudolfa Altrichtera sa postupom času rozvíjala, rovnako tak sa aj formálne menila v závislosti od dobových trendov, ale aj od aktuálnych experimentov autora s grafickými technikami. Najväčšie percento Altrichterých diel tvorí úžitková grafika, pri ktorej forma a jej obsah nadväzujú na nároky zadávateľa a vychádzajú z toho, akú má dielo plniť funkciu. Rudolf Altrichter sa svojou tvorbou prispôbil požiadavkám komunistického režimu. Vytváral aj politické a „angažované“ diela. Vo viacerých zdrojoch je Rudolf Altrichter spomínaný prevažne ako tvorca politických plagátov. Práca snaží nájsť odpoveď aj na otázku, či tomu tak naozaj bolo, alebo sa jednalo iba o dobovú tendenciu zdôrazňovať túto sféru jeho tvorby. Len na základe analýzy jeho diel nemôžeme vyvodiť, v akej miere sa stotožňoval s ideami vtedajšieho politického zriadenia. Nedisponujeme asi žiadnymi priamymi stanoviskami autora, čo ho viedlo k vytváraniu takýchto diel. Z toho dôvodu sa táto práca vyhýba akýmkoľvek súdom autorovej osoby a je zameraná na analýzu jednotlivých diel v rámci výtvarnej disciplíny.

---

¹Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

Práca nie je štruktúrovaná podľa období Altrichterovej tvorby. Textová a následne aj katalógová časť práce je rozdelená podľa druhov grafickej tvorby, ktorej sa Rudolf Altrichter venoval. Práca sa snaží zistiť, v akých polohách sa v tomto smere jeho diela odlišujú, ale zároveň i to, ktoré znaky alebo elementy zostávajú rovnaké vo všetkých kategóriách. Ďalším dôležitým prvkom práce bude zistenie, aké formy používal vo viacerých grafických druhoch, a ktoré sú špecifické len pre niektorý druh jeho grafickej tvorby.

Úvodná kapitola práce je venovaná osobe Rudolfa Altrichtera. Prvá časť kapitoly je zameraná na životné udalosti autora. Pozostáva zo životopisných údajov, získaných z literárnych zdrojov a informácií z rozhovoru s jeho synom Pavlom Dušanom Altrichterom. Druhá časť kapitoly je náčrtom línie, akou sa uberala autorova tvorba. Obsahuje informácie o tom, ako sa začal venovať výtvarnej tvorbe a ako sa postupne dopracoval ku grafike. Ďalej predkladá jeho úspechy v grafickej tvorbe (vyznamenania, ocenenia) a výstavy, na ktorých boli prezentované jeho diela (individuálne, skupinové, domáce, zahraničné).

Nasledujúce kapitoly prezentujú kategórie grafickej tvorby, ktorým sa autor venoval. Ku každej kategórii prislúchajú dve kapitoly. Prvá kapitola poníma o druhu grafickej tvorby všeobecne v danej dobe. Druhá kapitola prezentuje Altrichterovu tvorbu v rámci jednotlivých kategórií. Časové rozhranie v kapitolách nadväzuje na obdobie, v ktorom tvoril autor ako slobodný umelec.

Prvotne je v práci predstavená voľná grafická tvorba, pretože tej sa autor venoval hlavne v počiatočnej svojej tvorbe. Kapitola predstaví úlohu a vývoj grafiky v období, kedy tvoril Rudolf Altrichter. Objasní, akým smerom sa uberala voľná grafická tvorba a akým užitá grafika. V nasledujúcej kapitole je prezentovaný vývoj voľnej grafickej tvorby Altrichtera – ako sa menil jeho štýl a aké námety a techniky pri jej realizácii používal.

Plagátová tvorba autora je v práci za sebou radená podľa vtedajšieho významového merítka, čiže podľa úrovne politického zafarbenia diel. Počas komunistického obdobia bol na prvom mieste politický plagát, nasledoval kultúrny alebo výstavný plagát, a divadelný alebo filmový plagát bol vždy hodnotený najnižšie.

Ďalšia kapitola sa venuje vývoju a úlohe plagátovej tvorby medzi rokmi 1948–1978 na Slovensku. Na začiatku kapitoly je predstavený plagát všeobecne. Uvedie, aké druhy plagátu sa v tej dobe tvorili. Podkapitola sa zaoberá vzťahom Rudolfa Altrichtera k plagátu a plagátovej tvorbe.

V úvode kapitoly o politickom plagáte je charakterizovaný politický, sociálno-politický a budovateľský plagát a sú definované rozdiely medzi nimi. Kapitola predstaví, akú

úlohu mali tieto druhy plagátu pre vtedajší politický režim. Často o Altrichterovej tvorbe bude zameraná na rozdielmi medzi jednotlivými druhmi politického plagátu.

Kapitola o kultúrnom a výstavnom plagáte predstaví rôzne druhy kultúrneho plagátu. Podstatnú časť nasledujúcej kapitoly tvorí analýza diel a ich komparácia s dielami jeho súčasníkov. Ďalej sa práca zaoberá tým, ako ovplyvňovala samotná kultúrna udalosť formu plagátu, pre ktorú bol plagát vytvorený.

Kapitola o filmovom a divadelnom plagáte predstavuje úlohy a vývoj týchto druhov plagátu medzi rokmi 1948–1978. Nasledujúca časť je zameraná na analýzu diel autora a komparáciu s dielami jeho súčasníkov. Zaoberá sa aj tým, akým spôsobom sa autor snažil na plagáte vystihnúť podstatu daného filmového alebo divadelného diela. Taktiež prezentuje techniky, ktoré pri návrhoch plagátov využíval.

Produkcie, ktorým sa venujú posledné kapitoly, tvorili okrajovú zložku tvorby autora, z toho dôvodu sú radené na záver práce. Vo svojej tvorbe sa Altrichter zaoberal návrhmi listoviek, ilustráciám kníh a vytvoril metodický „šlabikár“ *Názorná agitácia, formy a metódy*, ktorý názorne prezentoval všetky druhy a metódy propagácie a agitácie.

Návrh výstavy Slovenského poľovníckeho zväzu predstavuje ojedinelý moment v Altrichterovej tvorbe. Zachovali sa z neho len čiernobiele fotografie a plagát k výstave. Napriek tomu pre zväz poľovníkov predstavoval dôležitý element, ktorý sa v určitých prvkoch premietol aj do súčasnej identity Poľovníckeho zväzu.

Prvotným cieľom diplomovej práce je predstaviť tvorbu Rudolfa Altrichtera a demonštrovať rôznorodosť jeho prístupov v súvislosti s faktormi, ktoré ovplyvnili jeho tvorbu. Medzi inými napríklad historické a politické zmeny, ale aj československé a zahraničné výtvarné umenie. Na základe uvedeného analyzovať a komparovať jeho tvorbu s dielami domácich a zahraničných výtvarníkov. Cieľom práce je poukázať, v akej miere a akým spôsobom Rudolf Altrichter formoval grafiku na Slovensku. A to nielen svojou tvorbou, ale aj ako člen rôznych organizácií, zväzov a komisií.

Dôležitou zložkou práce je katalóg Altrichterových diel a obrazová príloha. Hlavným cieľom pri tvorbe katalógu bolo zhromaždiť a rozriediť Altrichterové diela takým spôsobom, aby boli pozorovateľné nielen podobnosti, ale rovnako tak i rozdiely v prístupe autora naprieč jednotlivými kategóriami jeho tvorby. Úlohou obrazovej prílohy je vizuálne dopĺňať textovú časť práce. V obrazovej časti sa nachádzajú Altrichterové diela, ktoré nepatria ani do voľnej, ale ani do plagátovej grafickej tvorby. Sú to drobné realizácie propagačnej alebo úžitkovej grafiky.

1.1 Stav bádania

Tvorbou Rudolfa Altrichtera sa doposiaľ komplexne a rozsiahlo literatúra nezaoberala. Prevažne sa jeho osoba spomína iba ako príklad určitého druhu grafickej tvorby, poväčšine plagátovej alebo boli o ňom uverejnené krátke články v periodikách.

Nasledujúci prehľad literatúry je štrukturovaný podľa kapitol v práci. Pri kapitolách zaoberajúcich sa všeobecnou historickou situáciou, vývojom a podobou jednotlivých druhov grafickej tvorby v danom období sa stretávame s dvoma druhmi literárnych zdrojov. Dostupná je početná dobová spisba, ktorá ale obsahuje ideologické myšlienky vtedajšieho vládnuceho režimu. Napriek tomu poskytuje aktuálny pohľad na danú problematiku a nebolo by správne vynechať tento druh literatúry len pre jej politické zafarbenie. V poslednom období vznikli aj mnohé súčasné publikácie pojednávajúce o podmienkach vo výtvarnom umení v priebehu druhej polovice 20. storočia v komunistickom Československu. Táto literatúra ma dostatočný odstup od danej doby a dokáže ju vnímať kriticky. Z toho dôvodu je potrebné pracovať s oboma druhmi literárnych zdrojov. Dobovú literatúru je nevyhnutné brať s nadhľadom a overovať si informácie, ktoré majú v publikáciách politický podtext.

V prvom rade sa budeme venovať publikáciám, ktoré konkrétne pojednávajú o Rudolfovi Altrichterovi. O jeho živote a diele sa dozvedáme z viacerých zdrojov, ktoré však v niektorých prípadoch ponúkajú len neúplné informácie, alebo skreslené, ba aj nepresné fakty. Biografické údaje o autorovi sa v spisoch často opakujú, iba niektoré práce podávajú informácie o charaktere a jednotlivých etapách jeho tvorby. Mnoho podstatných informácií o živote autora v literatúre nenájdeme, a niektoré údaje sú dokonca v rôznych zdrojoch interpretované iným spôsobom. Z toho dôvodu bolo nevyhnutné sa pri písaní biografie Rudolfa Altrichtera obrátiť na jeho syna Pavla Dušana Altrichtera, ktorý mi pomohol doplniť a spresniť mnoho poznatkov o jeho otcovi.

Počiatkové rozsiahlejšie články, ktoré sa venovali životu a tvorbe Rudolfa Altrichtera, boli uverejnené v periodiku *Výtvarný život*. Najrozsiahlejšie informácie o autorovi poskytujú biografické slovníky a spisy o grafickom dizajne. Z nich vychádzajú aj medailóny o autorovi, nachádzajúce sa v obsiahlych publikáciách zaoberajúcich sa obdobím, v ktorom autor tvoril.

Stručné, ale faktické poznatky prevažne o dielach, ktoré autor vytvoril, poskytl katalógy k Altrichterovým samostatným výstavám.²

Prvá zmienka o tvorbe Rudolfa Altrichtera sa objavila v VIII. ročníku *Výtvarného života* v príspevku o Slovenskom politickom plagáte.³ Krátky medailón o autorovi bol uverejnený v *Slovníku súčasného slovenského umenia*. Danica Zmetáková v článku predkladá Altrichterov stručný životopis a zaznamenáva jeho ocenenia a vyznamenania.⁴ V XV. ročníku *Výtvarného života* bola publikovaná krátka stať, kde sa Altrichter osobne vyjadruje k úlohe plagátovej tvorby.⁵ V XXI. ročníku *Výtvarného života* sa nachádzajú tri články o Rudolfovi Altrichterovi. V sekcii *Diár* je uverejnený článok o výstave, ktorá bola pripravovaná pri príležitosti šesťdesiateho životného jubilea umelca.⁶ K príležitosti usporiadania výstavy Rudolfa Altrichtera v roku 1976 uverejnili vo *Výtvarnom živote* článok, ktorý bol zameraný na jeho dielo a prínos autora v rámci slovenskej grafiky. Článok ponúka len základné informácie o živote autora, vo väčšej miere sa zameriava na jeho tvorbu a ďalšie smerovanie autora. Podrobne popisuje charakter tvorby na príkladoch jeho najznámejších diel a prezentuje všetky druhy grafickej tvorby, ktorým sa Altrichter venoval. Na konci článku František Ondro píše o výstave a o programoch, ktoré ju budú sprevádzať.⁷ Posledný článok ročníka, ktorý sa zaoberá Altrichterom, sa nachádza v sekcii *Jubilanti*. Ten poskytuje len základné informácie o živote autora, pričom zdôrazňuje jeho kľúčovú úlohu v rozvoji plagátovej grafiky u nás, a to najmä v tvorbe politických plagátov. V závere príspevku sú zdôraznené ocenenia a vyznamenania autora.⁸ Po smrti autora bol uverejnený vo *Výtvarnom živote* krátky článok v sekcii *In memoriam*. Autor článku poukazuje hlavne na to, aké dôležité miesto zastával Rudolf Altrichter v grafickej tvorbe na Slovensku a prezentuje jeho ocenenia a vyznamenania.⁹

Slovenský bibliografický slovník poskytuje najviac informácií o živote autora, pojednáva o všetkých druhoch grafického dizajnu, ktorým sa Altrichter venoval a v akej

---

2 Pavol Biednik (ed.), *Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1975*, Bratislava 1976, nestráňkované. – Oliver Bakoš (ed.), *Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1976*, Trenčín 1977, nestráňkované. Katalógy sú brožované a obsahujú krátky úvod pojednávajúci o tvorbe autora, zoznam najvýznamnejších diel a zoznam prác, ktoré boli súčasťou výstavy.

3 Miroslav Klivar, Slovenský politický plagát, in: *Výtvarný život VIII*, 1964, č. 4, s. 122–127.

4 Danica Zmetáková, Rudolf Altrichter, in: Marian Városov (ed.), *Slovník súčasného výtvarného umenia*, Bratislava 1967, nestráňkované.

5 Rudolf Altrichter, Malé úvahy, slovo výtvarníka, *Výtvarný život XV*, 1970, č. 4, 42–43.

6 Autor neuvedený, Diár, in: *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 3, s. 3.

7 František Ondro, Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1975, *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 5, s. 34–35.

8 Autor neuvedený, Jubilanti, *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 7, s. 7.

9 Autor neuvedený, In memoriam, *Výtvarný život XXIV*, 1979, č. 1, s. 34–35.

miere. Zaznamenáva jeho funkcie a členstvá vo výtvarných zväzoch, autorské aj skupinové výstavy a ocenenia a vyznamenania, ktoré obdržal.¹⁰ *Slovník českých a slovenských umělců* uvádza okrem životopisných faktov aj príklady jeho najvýznamnejších diel z každého druhu grafickej tvorby, ktorej sa venoval.¹¹ Monografia o šesťdesiatych rokoch 20. storočia vo výtvarnom umení na Slovensku obsahuje medailón o autorovi, kde opisuje charakter jeho tvorby v uvedenom období.¹² V publikácii o typografii od Ľubomíra Longauera sa nachádza krátky medailón o Rudolfovi Altrichterovi, ktorý sa okrem stručných informácií o jeho živote zameriava hlavne na jeho politicko-spoločenské plagáty.¹³

Situácii na poli umenia v období socializmu na Slovensku sa doposiaľ nevenovala dostatočná pozornosť zo strany bádateľov. O propagande v Československu a o zahraničnopolitickej propagande pojednáva v zborníku *Kto žije za ostatným drôtom?* Marína Zavacká.¹⁴ Venuje sa tomu, aké nástroje propagandy mal vládnucci režim k dispozícii. Počiatkom socialistického realizmu na Slovensku v období medzi rokmi 1948–1956 sa v roku 2012 zaoberala výstava *Prerušená pieseň* usporiadaná Slovenskou národnou galériou, ku ktorej vznikol katalóg.¹⁵ Výstava prezentovala umenie v priebehu tzv. stalinistického obdobia, kedy bolo umenie podriadené novému politickému zriadeniu. Marek Krejčí v zborníku *Umenie a politika* publikoval stáť o postupnom sa udomácnení socialistického realizmu v Československu.¹⁶ Komplexný pohľad na vizuálne umenie v komunistickom Československu ponúka Zora Rusinová v publikácii *Súdružka moja vlasť*.¹⁷ V rozsiahlom zväzku autorka poukazuje na to, ako propaganda vplývala na vtedajšiu kultúru a umenie a akú úlohu malo výtvarné umenie pri propagácii komunizmu.

Grafické umenie v období 2. polovice 20. storočia na Slovensku nie je doposiaľ postačujúco zdokumentované. Súčasná, ale aj dobová literatúra sa zameriava prevažne na

---

10 Vladimír Mináč (ed.), *Slovenský Slovenský bibliografický slovník, I. zväzok, A–D*, Bratislava 1986, s. 51.

11 Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských umělců, 1950–1997, A–Č*, Ostrava 1988, s. 36.

12 Dagnar Poláčková, Rudolf Altrichter, in: Zora Rusinová (ed.), *Šesťdesiate roky v Slovenskom výtvarnom umení*, Bratislava 1995, s. 331.

13 Ľubomír Longauer, *Typografia a dizajn písma na Slovensku. Začalo sa to Cyrilom a Metodom*, Bratislava 2013, s. 104–107.

14 Marína Zavacká, *Kto žije za ostatným drôtom?, Oficiálna zahraničnopolitická propaganda na Slovensku, 1956–1962: teórie, politické smernice a spoločenská prax*, Bratislava, 2005.

15 Alexandra Kusá – Pavlína Morháčová, *Prerušená pieseň : umenie socialistického realizmu 1948–1956 : sprievodca výstavou*, Bratislava 2012.

16 Marek Krejčí, *Za nové umění! Boj o socialistický realizmus jako pole vztahů mezi státem a umělci*, in: Ondřej Jakubec – Radka Miltová (eds.), *Umění a politika, Sborník 4. sjezdu historiků umění, Brno, 13.–14. září 2012*, Brno 2013, s. 55–65.

17 Zora Rusinová, *Súdružka moja vlasť. Ideológia, moc a propaganda*, Bratislava 2015.

monografie najvýznamnejších predstaviteľov tohto druhu umenia. Staršia dobová literatúra zdôrazňovala tie polohy grafiky, ktoré mali blízko ku komunistickým myšlienkam a postojom. Vyzdvihovala tie námety a polohy tvorby, ktoré v najväčšej miere naplňali ideu socialistického realizmu.

Početné dobové články o grafickej tvorbe boli publikované v periodiku *Výtvarný život*. O jednotlivých grafických dielach sa primárne dozvedáme z výstavných katalógov.

V roku 1956 sa v Bratislave konala putovná výstava *Slovenskej grafiky*, ktorá prezentovala súdobú grafickú tvorbu.¹⁸ Úvod do katalógu k výstave napísala Oľga Dedečková. Ďalšia rozsiala výstava bola usporiadaná v roku 1960 v Slovenskej národnej galérii.¹⁹ Prezentovala grafickú tvorbu medzi rokmi 1945 – 1960 na Slovensku prostredníctvom autorov a ich tvorby. Publikácia *Současná československá grafika* od Luboša Hlaváčka obsahuje aj kapitolu o slovenskej grafike, kde na príkladoch diel chronologicky predstavil jednotlivých najvýznamnejších slovenských grafikov.²⁰

Eva Gottliebová v krátkom článku v periodiku *Výtvarný život* predstavila slovenskú grafiku od jej počiatkov v úvode 20. storočia po generáciu tvoriacu v 60. rokoch 20. storočia.²¹ Príspevok je reakciou na výstavu *Slovenská grafika 20. storočia* vo Východoslovenskej galérii. Gottliebová predstavuje poväčšine autorov diel obsiahnutých na výstave. Grafika je označovaná aj ako čierno-biele médium. V 20. storočí sa v slovenskej grafike napriek tomu stále častejšie uplatňovala farba. V roku 1983 sa uskutočnila výstava zameraná na fenomén farebnej grafickej tvorby.²² Publikácia od Ľuba Petranského predstavuje dosiaľ najucelenejšiu monografiu o grafickej tvorbe 20. storočia na Slovensku.²³ Kniha je rozdelená na kapitoly podľa krátkych časových úsekov. Petranský predstavuje grafiku jednotlivých období na príklade tvorby konkrétnych umelcov.

Súčasná literatúra pojednávajúca o grafike druhej polovice 20. storočia vychádza prevažne zo starších publikácií. V roku 2006 predstavila Štátna galéria v Banskej Bystrici stálu výstavu *Slovenská grafika 20. storočia*, zostavenú z diel zo zbierkového fondu galérie.²⁴

---

18 Oľga Dedečková, *Výstava slovenskej grafiky. 10. výročie Slovenského národného povstania*, Bratislava 1956, neustránkované.

19 Karol Vaculík – Eva Šefčáková – Marica Mokrú (ed.), *Súčasná slovenská grafika 1945-1960*, Bratislava 1960.

20 Luboš Hlaváček, *Současná československá grafika*, Praha 1964.

21 Eva Gottliebová, *Slovenská grafika 20. storočia*, *Výtvarný život* XXIV, 1979, č. 1, s. 28–30.

22 Eva, Trojanová, *Slovenská farebná grafika*, Bratislava 1983.

23 Ľubo Petranský, *Moderná slovenská grafika 1918–1983*, Bratislava 1985.

24 Alena Vrbanová (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia*, *Slovak graphic art of the 20th Century*, Banská Bystrica 2006.

Väčšinu katalógu tvoria obrazové reprodukcie diel. K vývinu grafického dizajnu v 20. storočí sa Vrbanová v publikácii vyjadruje všeobecne. Spis rozdelila podľa období a ku každému obdobiu uvádza autorov a prúdy, ktoré dané obdobie utvárali. O rok neskôr publikovala Zuzana Böhmová a Ivan Jančár rovnomennú knihu o slovenskej grafike.²⁵ Venovali sa hlavným predstaviteľom, ktorí formovali grafickú tvorbu na Slovensku, a základným tendenciám ovplyvňujúcim jej smerovanie. Druhú časť knihy tvoria podrobné medailóny autorov.

Grafickú tvorbu na Slovensku v 2. polovici 20. storočia výrazne formovali dve grafické združenia. Napriek tomu o *Spolku umelcov a priateľov grafiky na Slovensku* a *Clube grafikov* nebol dodnes vykonaný dostatočný výskum. Obe organizácie pôsobili krátku dobu. K výstavám ktoré prezentovali tvorbu ich členov, vzniklo niekoľko katalógov. Úvodné slová k dvom výstavám grafického spolku napísal Rudolf Altrichter.²⁶ Rovnako Rudolf Altrichter publikoval krátky článok o činnosti spolku grafikov v periodiku *Hollar*.²⁷ O fenoméne *Clubu grafikov* napísal po uvedení výstavy klubu v roku 1967 Fedor Kriška.²⁸ Úvodnú časť článku venoval *Spolku umelcov a priateľov grafiky*, ako vôbec prvému združeniu grafikov na Slovensku. Zo súčasných bádateľov sa vzniku a počiatkom spolku grafikov v krátkosti zaoberal Ivan Jančár.²⁹ Klubom grafikov sa zapodieval Jančár v súvislosti s osobou Vincenta Hložníka.³⁰

Dejinami svetového grafického dizajnu sa komplexne na Slovensku zaoberal Zdeno Kolesár.³¹ V zborníku obsiahol nielen plagátovú tvorbu, ale aj vývoj loga a topografie. Slovenskej úžitkovej grafike sa doposiaľ ucelene venoval Ľubomír Longauer.³² Vydal dve publikácie, ktoré poukazujú na počiatky tohto druhu výtvarného umenia na Slovensku. Pri tvorbe práce mal zásadnejšiu úlohu druhý zo spomínaných spisov, ktorý poníma o podobe

---

25 Zuzana Böhmová – Ivan Jančár (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Bratislava 2007.

26 Rudolf Altrichter (úvod), *Slovenská grafika*, Praha 1949. – Rudolf Altrichter (úvod), *Slovenská grafika, katalóg putovní výstavy*, Praha 1950. – Fedor Kriška – Ján Lebiš – Jaroslav Polakovič (ed.), *Club grafikov*, Bratislava 1967. Výstava sa konala vo výstavnej sieni Mestskej galérie, Primaciálny palác, Bratislava, 2. 9. –8. 10. 1967.

27 Rudolf Altrichter, O činnosti spolku, in: *Hollar XII*, 1950, s. 68–73.

28 Fedor Kriška, Club grafikov, jeho korene a súvislosti, in: *Výtvarný život XIII*, 1968, č. 1, s. 4–9.

29 Ivan Jančár, Netvorivá tvorivá metóda socialistického realizmu 50. rokov, in: Böhmová – Jančár, 2007 (pozn. 25), s. 86–90.

30 Ivan Jančár, Hložníkov kresťansko–humanistický pátos a pedagogický odkaz. Club grafikov, in: Böhmová – Jančár, 2007 (pozn. 25), s. 90–130.

31 Zdeno Kolesár, *Kapitoly z dejín grafického dizajnu*, Bratislava 2006.

32 Ľubomír Longauer, *Úžitková grafika na Slovensku po roku 1918, Vyzliekanie z kroja*, Bratislava 2013.

avantgardy a tvorbe na Škole umeleckých remesiel v Bratislave. Ľubomír Longauer publikoval aj obširny zväzok o vývoji topografie a tvorbe písma na Slovensku.³³ Začína Martinom Benkom a pokračuje o premenách písma v 20. storočí. Stručnú históriu grafického dizajnu popísal Richard Hollis.³⁴ Publikácia je rozdelená na kapitoly podľa období a na podkapitoly podľa krajín. Takýmto spôsobom poskytuje Hollis prehľad o určitých smeroch vývoja grafického dizajnu v jednotlivých krajinách.

O plagátovej tvorbe druhej polovice 20. storočia na Slovensku doposiaľ nevznikla ucelená publikácia. Literatúru k jednotlivým druhom plagátovej tvorby môžeme rozdeliť na tú, ktorá vznikla pred rokom 1989 a po roku 1989. Publikácie z obdobia socializmu sa zameriavajú prevažne na politický plagát. Dnešná spisba sa zaoberá zväčša tými druhmi plagátov, ktoré v minulom storočí najmenej podliehali politickej cenzúre. Po revolúcii sa úloha plagátu výrazne zmenila, z toho dôvodu súčasná literatúra pojednáva prevažne o komerčnom plagáte a o nových grafických technológiách.

Prehľad o situácii v oblasti grafického dizajnu najlepšie dokumentujú pravidelné prehliadky a výstavy prezentujúce aktuálnu tvorbu výtvarníkov. V minulosti to bola napríklad Celoslovenská výstava úžitkového umenia a priemyselného výtvarníctva, v rámci ktorej bol prezentovaný aj grafický dizajn. Plagátovú tvorbu systematicky predstavujú Bienále grafického dizajnu v Brne a v súčasnosti na Slovensku aj Trienále plagátu v Trnave. Katalógy k prehliadkam a výstavám poskytujú cenný zdroj informácií o situácii v plagátovej tvorbe. Ďalším dôležitým zdrojom, ktorý pravidelne uverejňuje články aj o plagátovej tvorbe (pováčšine súčasnej), je časopis *Designum*.

Vývoju českého plagátu od polovice 40. rokov 20. storočia po rok 1978 sa venoval Tomáš Vlček v publikácii *Současný plakát*.³⁵ V úvode knihy Vlček prezentuje základnú líniu vývoja českého plagátu vo vymedzenom období. Ďalšiu časť publikácie tvorí katalóg diel. V katalógu *Trienále plagátu Trnava* z roku 1991 Dušan Junek ponúka prvý ucelený pohľad na plagátovú tvorbu druhej polovice 20. storočia na Slovensku.³⁶ Jednotlivých autorov predstavuje prostredníctvom ich najvýraznejších prác. Zdôrazňuje, akými novými prvkami prispeli k plagátovej tvorbe na Slovensku. Nasledujúci katalóg Trienále plagátu z roku 1994 obsahuje článok Gerharda Komoru o rozdieloch medzi súčasnou situáciou a podmienkami v

---

33 Longauer, 2013 (pozn. 13).

34 Richard Hollis, *Stručná historie grafického designu*, Praha 2014.

35 Tomáš Vlček, *Současný plakát*, Praha 1979.

36 Dušan Junek: Moderný slovenský plagát, in: *Trienále plagátu Trnava 1991*, Trnava 1991, s. 17–30.

plagátovej tvorbe v predchádzajúcom komunistickom režime.³⁷ Katalóg výstavy *Plakát v Evropě/Evropa na plakátech* predstavuje plagátové diela zo zbierky Uměleckoprůmyslového musea v Prahe. Pre našu prácu je publikácia relevantná iba čiastočne, pretože sa venuje plagátom z konca 19. storočia do 30. rokov 20. storočia.³⁸

V článku o slovenskom politickom plagáte sa Miroslav Klivár vyjadruje nielen o výstave z roku 1963, ale aj o podobe vtedajšej plagátovej tvorby a o úlohách politického plagátu.³⁹ Vývojom politického plagátu na Slovensku sa zaoberal Ladislav Saučín v X. ročníku *Výtvarného života*.⁴⁰ V predmetnom periodiku predstavuje úvahy o vzniku a významnej úlohe plagátovej tvorby aj Ľudo Petránsky.⁴¹ Paradoxne v publikácii s názvom *Bojujúci plagát* Agnesa Osmitzová hneď v úvode píše o „mierovom živote“, ktorý autorom umožnil zobrazovať spomienky na boj. Medzi ostatnými výtvarníkmi, ktorých menuje ako predstaviteľov politického plagátu, je aj Rudolf Altrichter.⁴² Všeobecne o funkcii politického plagátu píše Mária Orišková v XXIII. ročníku *Výtvarného života*.⁴³ Zuzana Ševčíková v knihe *Politický plagát* obhajuje úlohu politického plagátu ako dôležitého propagačného prostriedku Komunistickej strany.⁴⁴ Počiatkom politického plagátu v Československu sa venoval Jozef Bodnár.⁴⁵ Anton Vrana sa v článku XXIX. ročníka *Výtvarného života* s názvom *Plagát* zameral na históriu slovenského politického plagátu. Pojednáva o tom, akým spôsobom nadviazal slovenský politický plagát na sovietske plagáty.⁴⁶

Katalóg výstavy *Znamení doby* predstavuje plagátovú tvorbu strednej a východnej Európy medzi rokmi 1945 až 1995.⁴⁷ Rozdelený je do kapitol podľa období. Publikácia je zameraná na politický plagát a vo väčšej miere sa venuje spoločensko-politickej situácii v danom časovom rozmedzí, ako samotnej plagátovej tvorbe.

---

37 Gerhard Komora: Niekoľko poznámok na okraj situácie, in: *Trienále plagátu Trnava 1994*, Trnava 1994, s. 6–8.

38 Petr Štembera, *Plakát v Evropě/ Evropa na plakátech*, Praha 2009.

39 Klivár, 1964 (pozn. 3), s. 122–127.

40 Ladislav Saučín, Slovenský politický plagát, jeho súčasnosť a vývojové možnosti, *Výtvarný život X*, 1965, č. 4, s. 130–134.

41 Ľudo Petránsky, Problémy plagátovej tvorby, *Výtvarný život XVII.*, 1973, č. 7, s. 10–13.

42 Agnesa Osmitzová, *Bojujúci plagát*, Bratislava 1976, nestránkované.

43 Mária Orišková, Politický plagát, *Výtvarný život XXIII.*, 1978, č. 7–8, s. 84–85.

44 Zuzana Ševčíková, *Politický plagát, k 60. výročiu vzniku KSČ*, Bratislava 1981.

45 Jozef Bodnár, *Politický plagát, 1948 – 1960*, Prešov 1982, nestránkované.

46 Anton Vrana, Plagát, in: *Výtvarný život XXIX*, 1984, č. 8–9, s. 41–48.

47 James Aulich – Marta Sylvestrová, *Znamení doby – Sign of the Times. Plakát střední a východní Evropy 1945–1995*, Brno 1999.

V roku 2014 bola v Prahe usporiadaná výstava zameraná na plagát ako prostriedok propagandy v priebehu storočného obdobia. Katalóg k výstave je rozdelený na kapitoly podľa určitých období. Kapitulu o plagátoch z obdobia studenej vojny spracoval David Crowley.⁴⁸

Kultúrny plagát predstavuje druh, ktorého výtvarná a umelecká hodnota sa výrazne nemenila naprieč celou históriou plagátovej tvorby. Kultúrne plagáty nepodliehajú (nepodliehali) takej cenzúre ako politické plagáty, a nie sú tak výrazne ovplyvňované nárokmi klientely ako komerčné plagáty. Predstavujú „stálice“ plagátovej tvorby, ale zo strany bádateľov sa im nevenuje taká pozornosť, ako ostatným druhom plagátovej tvorby. Konkrétne výstavným plagátom sa v krátkosti v jednej kapitole zaoberala Marta Sylvestrová v už spomínanom katalógu *Znamení doby*.⁴⁹

Zo všetkých druhov plagátovej tvorby sa v súčasnej českej literatúre venuje najväčšia pozornosť filmovému plagátu. V roku 2002 prezentovala Radana Melková vo svojej publikácii filmové plagáty v zbierkach Moravskej galérie v Brne.⁵⁰ Kniha je zameraná na plagáty do roku 1945. Marta Sylvestrová uviedla v rámci programu 20. Mezinárodného bienále grafického designu Brno v roku 2002 výstavu s názvom *Svět hvězd a iluzí – Český filmový plakát 20. století*, na ktorej boli prezentované diela zo zbierok Moravské galerie v Brne a Uměleckoprůmyslového musea v Prahe. K výstave vznikla aj rozsiahla publikácia rozdelená podľa období na kapitoly, ktoré sú zamerané nielen na najvýznamnejších autorov a výtvarné prúdy, ale aj na faktory formujúce tento druh grafickej tvorby.⁵¹ O českom, ale aj slovenskom filmovom plagáte medzi rokmi 1959 – 1989 pojednáva kniha *Flashback*.⁵² Publikácia sa zaoberá aj spoločensko-politickými podmienkami, ktoré vplývali na produkciu plagátu v tom období. Jedna kapitola je venovaná tématike slovenského filmového plagátu. Na fenomén československého a poľského filmového plagátu sa zamerával Pavol Rajčán a Michał Poniż na výstave v Muzeu kinematografie v Lodži, ku ktorej vznikol aj katalóg.⁵³

Slovenská spisba sa doposiaľ vo väčšej miere zaoberala viac divadelným, ako filmovým plagátom. Krátku úvahu o súdobom divadelnom a filmovom plagáte prezentovala

---

48 David Crowley, 1945-1991 Plakáty studené války, in: Jaroslav Anděl (ed.), *Plakát v souboji ideologií 1914–2014*, Praha 2014, s. 41–43.

49 James Aulich – Marta Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 6.

50 Radana Melková, *Filmový plakát, Filmový plakát do roku 1945 ve sbírkách Moravské galerie v Brne*, Olomouc 2002.

51 Marta Sylvestrová (ed.), *Český filmový plakát 20. století*, Brno 2004.

52 Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup (ed.), *Flashback – Český a slovenský filmový plakát, 1959–1989*, Olomouc 2004.

53 Pavel Rajčán – Michał Poniż, *Konfrontace: Československý a polský filmový plakát = czechosłowacki i polski plakaty filmowe = Czechoslovak and Polish film poster*, Praha 2010.

Tamara Levická v roku 1974 v časopise *Výtvarný život*.⁵⁴ V Oblastnom nitrianskom múzeu sa uskutočnila v roku 1983 výstava zameraná na slovenský divadelný plagát. V katalógu výstavy Ivan Lacika predstavuje autorov, ktorí výrazne prispeli k formovaniu divadelného plagátu na Slovensku prevažne v 20. storočí.⁵⁵ V katalógu k výstave *Slovenský divadelný plagát 1980–1990* Dagmar Poláčková stručne prezentuje tvorbu autorov predovšetkým z druhej polovice sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. storočia.⁵⁶ Rovnakým spôsobom ako zväzok z roku 1983, spracoval Lacika aj publikáciu v roku 1996.⁵⁷ Mária Rišková v publikácii o divadelnom plagáte po roku 1989 najobširnejšie priblížila situáciu v tomto druhu umenia počas komunistického obdobia v Československu.⁵⁸

1.2 Metodika práce

Práca vznikla v spolupráci s Múzeom dizajnu v Bratislave, ktoré mi ponúklo tému na spracovanie a priestor na výskum, keďže spravuje veľké množstvo diel z pozostalosti Rudolfa Altrichtera. Inštitúcia je zameraná na dizajn, z toho dôvodu má vo svojom zbierkovom fonde len autorove diela z oblasti úžitkovej grafiky.

Pred písaním samotnej práce bolo potrebné sa detailne a komplexne zoznámiť s Altrichterovou tvorbou a diela rozdeliť do kategórií. Kategorizácia diel vyplynula priamo z rôznorodosti autorových prác. Pri zostavovaní jednotlivých kategórií som vychádzala z katalógov k samostatným výstavám autora. V nich sú diela autora rozdelené podobným spôsobom na plagátovú tvorbu a na voľnú grafiku. Plagáty sú následne delené na politické, kultúrne, pre výstavy, pre film a divadlo. Voľná grafika je členená podľa cyklov. Väčšina sérií ktoré autor vytvoril, majú politický podtext, alebo ich vytvoril pre súťaže. Z toho dôvodu tieto diela nemôžeme nazývať voľnou grafickou tvorbou. Voľne vytváral len novoročenky. Napriek tomu cykly majú znaky voľnej grafickej tvorby a preto sú cykly aj novoročenky zaradené do rovnakej kategórie.

Pri zaradení plagátov do kategórií bol problém iba s niektorými dielami. Väčšina diel bola ľahko identifikovateľná nielen podľa popisov na plagátoch, ale aj podľa vonkajších

---

54 Tamara Levická, Nad divadelným a filmovým plagátom posledného obdobia, *Výtvarný život* IXX, 1974, č. 5, s. 39.

55 Ivan Lacika, *Slovenský divadelný plagát*, Bratislava 1983.

56 Dagmar Poláčková, *Slovenský divadelný plagát 1980–1990*, Bratislava 1992.

57 Ivan Lacika, *Slovenský divadelný plagát*, Bratislava 1996.

58 Mária Rišková, *Slovenský divadelný plagát po roku 1989*, Bratislava 2009.

formálnych znakov. V literatúre ktorá sa venuje politickému plagátu, nie sú plagáty ďalej delené podľa ich funkcie. V práci sú rozdelené na politické, budovateľské a spoločensko-politické plagáty. Politické plagáty by sa istotne dali deliť aj iným spôsobom, avšak uvedená kategorizácia vychádzala z Altrichterových diel. Väčšinu kultúrnych plagátov autora tvoria výstavné plagáty, z toho dôvodu je v názve kapitoly zdôraznený tento aspekt. Divadelné plagáty vytvoril Altrichter len dva, preto nemalo zmysel pre ne vytvárať samostatnú kategóriu a sú v kapitole spolu s filmovými plagátmi.

Nasledujúcim dôležitým krokom pre utvorenie si reálnej predstavy o osobe Rudolfa Altrichtera bolo stretnutie s jeho synom. Napomohol mi spresniť niektoré rozporuplné informácie o jeho otcovi, ktoré sa nachádzali v literárnych zdrojoch.

Publikácie k textovej časti práce sú zozbierané postupne na základe jej štruktúry. Na základe poznatkov z dokumentácie diel a z literatúry sme mohli pristúpiť k písaniu samotnej práce. Najpodstatnejšiu časť práce tvorí analýza diel autora a ich následná komparácia s dielami jeho súčasníkov v danej oblasti grafickej tvorby. Podstatným úkonom bolo odlišenie jeho rôznych prístupov v rámci období, ale aj v rámci kategórií v jeho tvorbe.

2. Rudolf Altrichter

Rudolf Altrichter sa na pozíciu uznávaného grafického dizajnéra vypracoval predovšetkým vlastným nadaním, vytrvalosťou a pracovitosťou. Spočiatku bolo výtvarné umenie len jeho záľubou, ktorej sa venoval vo svojom voľnom čase. Ku grafickej tvorbe sa dopracoval postupne, samostatne si osvojil jednotlivé grafické techniky. Neskôr sa vypracoval na veľmi produktívneho a všestranného grafika, ktorého hlavnou náplňou umeleckej tvorby sa stala tvorba plagátov. Počas viac ako tridsať rokov trvajúcej umeleckej činnosti vytvoril obdivuhodné množstvo diel vo viacerých technikách a druhoch grafickej tvorby. Okrem rôznych druhov plagátovej tvorby sa venoval voľnej grafike a ďalším typom výstavnej a úžitkovej grafiky, ako boli ilustrácie, diplomy, značky, nálepky, pečiatky, matrice a iné. Pre agitačné účely navrhoval nástenky, pásovky–heslá, listovky a vypracoval ilustrovanú štúdiu *Názorná agitácia*.

S nástupom komunistického režimu sa pozmenila aj funkcia úžitkovej grafickej tvorby, ktorá začala slúžiť na propagáciu režimu. V tomto období sa taktiež rozvíjali nové druhy plagátovej tvorby. Rudolf Altrichter sa tejto novej situácii musel prispôbiť. Jeho diela na objavili na rôznych domácich a zahraničných výstavách. Od konca 60. rokov 20.

storočia sa konalo niekoľko jeho individuálnych výstav, ktoré sa uskutočnili v rôznych mestách Slovenska. Počas svojho života bol Rudolf Altrichter za svoju grafickú tvorbu mnohokrát ocenený.

Rudolf Altrichter sa narodil 10. júla 1916 vo Viedni.⁵⁹ [Obr. 1, 2] Jeho otec Rudolf a matka Mária boli rodáci z Rakúska. Na Slovensko, do Trenčína odcestoval najprv otec rodiny, ktorý si v trenčianskom liehovare našiel prácu ako zámočník. Manželka a deti sa za ním presťahovali až neskôr.⁶⁰ Medzi rokmi 1935–1938 navštevoval Rudolf Altrichter obchodnú akadémiu v Trenčíne.⁶¹ Na škole si jeho výtvarné nadanie všimol učiteľ výtvarnej výchovy a individuálne mu zadával predlohy na prekresľovanie.⁶² Medzi rokmi 1938 až 1939 pracoval ako robotník a medzi rokmi 1939 – 1940 absolvoval vojenskú základnú službu.⁶³

Intenzívnejšie sa výtvarnej tvorbe Altrichter začal venovať čiastočne ešte popri zamestnaní.⁶⁴ V roku 1940 bol zamestnaný ako obchodný zástupca firmy Baťa vo Svite, kde pobudol do roku 1946.⁶⁵ V tomto období sa zoznámil s Vincentom Hložníkom, ktorý vtedy žil s rodinou vo Svederníku. Hložník korigoval niektoré Altrichterove štúdie, napriek tomu na jeho tvorbe nebadáť Hložníkov vplyv.⁶⁶ Medzi rokmi 1938–1944 navštevoval Altrichter súkromné hodiny maľby a grafiky.⁶⁷ Miestnemu umelcovi nosil pravidelne svoje diela na korektúru.⁶⁸ Spočiatku sa venoval kresbe, neskôr si osvojil rôzne grafické techniky. Po skončení druhej svetovej vojny sa čoraz intenzívnejšie zapájal do organizácie výtvarného života na Slovensku a stal sa členom Umeleckej besedy Slovenskej.⁶⁹ Tam aj navštevoval výtvarný krúžok a rozvíjal sa predovšetkým v maliarskych technikách.⁷⁰ Počas rokov 1946 až 1949 študoval Altrichter na Vysokej škole obchodnej v Bratislave, štúdium ale nedokončil.⁷¹

---

59 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. Otec Rudolf, matka Mária rodená Leuschbacherová, Rudolf ml. mal troch súrodencov.

60 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

61 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34. – Malý, 1988 (pozn. 11), s. 36. – Longauer, 2013 (pozn. 11), s. 104.

62 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

63 Vaclav Brož, *Kdo je kdo v Československu: biografie žijících osob se stálým bydlištěm v ČSSR*, Praha 1969, s. 28.

64 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. – Zmetáková, 1967 (pozn. 4), nestránkované.

65 Ibidem, s. 51.

66 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

67 Malý, 1998 (pozn. 11), s. 36. – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7.

68 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

69 Malý, 1998 (pozn. 11), s. 36.

70 Rozhovor s Pavlom Dušanom Altrichterom, 28. 2. 2018. Krúžok usporadúval aj výstavy svojich členov.

71 Brož, 1969 (pozn. 63), s. 28.

V Bratislave sa zoznámil s Ernestom Zmetákom.⁷² Od roku 1946 až do roku 1950 pôsobil v Bratislave na pozícii vedúceho odboru Podniku zahraničného obchodu (ďalej už iba ako PZO) Batex a neskôr Exico.⁷³ Jeho práca pre PZO si vyžadovala časté pracovné cesty takmer po celej Európe. To mu umožňovalo poznávať umelecké diela mimo československej výtvarnej scény.⁷⁴ Vo februári 1948 mal odcestovať do Johannesburgu ako obchodný zástupca, keď zo dňa na deň prišlo znárodnenie. Povolali si ho na políciu, zobrali mu cestovný pas a preto nemohol vycestovať. Táto skutočnosť ho veľmi zasiahla a utvrdila ho v ambícií stať sa slobodným umelcom.⁷⁵

V roku 1948 sa stal spoločne s Orestom Dubayom a Ernestom Zmetákom zakladajúcim členom *Spolku slovenských grafikov*. Neskôr zastával pozíciu tajomníka spolku, kde pôsobil do roku 1949.⁷⁶ Ako tajomník viedol korešpondenciu s mnohými slovenskými grafikmi, vybavoval financie, riešil výstavy a obstarával materiál, pre ktorý cestoval aj do Viedne.⁷⁷ [Obr. 3]

V roku 1949 sa stal členom Ústredného svazu československých výtvarných umelcov, slovenskej sekcie.⁷⁸ Od roku 1950 sa naplno začal venovať grafickej tvorbe ako slobodný umelec.⁷⁹ A od tohto roku bol i členom rôznych grafických komisií. Medzi rokmi 1961 až 1963 bol členom výboru Slovenského fondu výtvarných umení. Predsedom krajskej organizácie Zväzu slovenských výtvarných umelcov (ďalej ako ZSVU) sa stal v roku 1965. Od roku 1966 bol predsedom celoslovenskej komisie užitej grafiky a od roku 1969 členom predsedníctva ZSVU.⁸⁰ Rudolf Altrichter umrel nečakane 8. septembra 1978 vo veku 62 rokov na následky dlhodobých zdravotných problémov.⁸¹

V začiatkoch svojej tvorby sa Altrichter zaujímal hlavne o voľnú grafiku, kde uprednostňoval linoryt a lept. Medzi rokmi 1950–1956 zhotovil viacero grafických listov použitím litografickej techniky.⁸² Rôzne grafické techniky si osvojil študovaním zahraničnej literatúry a vlastným experimentovaním. Zoznámil sa s dielenským grafikom pôsobiacim v

---

72 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

73 Batex bol znárodnený Baťov podnik zlúčený s textilom, Exico sa zaoberal exportom textilu.

74 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

75 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

76 Malý, 1998 (pozn. 11), s. 36 – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7.

77 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

78 Biednik, 1976 (pozn. 2), nestráňované.

79 Longaer, 2013 (pozn. 13), s. 104.

80 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

81 In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

82 Malý, 1988 (pozn. 11), s. 36.

ateliéroch Vysokej školy výtvarných umení (VŠVU), pánom Malinom, s ktorým potom spoločne experimentovali s viacerými grafickými technikami.⁸³

Popri voľnej grafike sa postupne začal venovať aj plagátovej tvorbe.⁸⁴ V Bratislave sa uskutočnila v roku 1949 *Celoslovenská výstava ZSVU*, kde bola zastúpená aj Altrichterova tvorba. Jeho tvorba bola prezentovaná v Prahe na výstave slovenskej grafiky v roku 1950, v roku 1954 na výstave s názvom *Súčasná slovenská grafika* a na výstave *SNP vo výtvarnej tvorbe*.⁸⁵ V roku 1957 mu bola udelená I. cena za plagát *Sovietska veda víťazi*.⁸⁶

Približne od roku 1960 sa zaujímal vo väčšej miere o plagátovú tvorbu, ako o voľnú grafiku.⁸⁷ Počas 60. rokov 20. storočia bola jeho tvorba formálne jednotná a vytvárala koherentný celok. Na plagátoch dominovala biela a čierna farba, ktoré im dodávali optickú dynamiku. Prevažujú geometrické a konštruktívne tvary.⁸⁸ V roku 1960 sa Altrichter zúčastnil medzinárodnej výstavy politického plagátu *Obrazy z budovania socializmu*. O rok neskôr sa jeho práce objavili na dvoch výstavách: *KSČ v boji za socializmus* a *40 rokov politického plagátu na Slovensku*.⁸⁹ V rokoch 1963 a 1966 sa zúčastnil na *Celoslovenskej výstave užitého umenia*.⁹⁰ Roku 1965 mu bolo za jeho dielo udelené štátne vyznamenanie *Za vynikajúcu prácu*. V tom istom roku získal I. cenu za *Najlepší plagát roka*. V roku 1966 získal I. cenu *Víta Nejedlého* za Súbor spoločensko-politických plagátov *Bumerang* a I. cenu za Súbor protivojnových plagátov.⁹¹ V roku 1966 sa zúčastnil výstavy *Avantgarda 66* v Prahe. V Brne a Liberci sa v roku 1966 zúčastnil *Výstavy slovenského užitého umenia*. V roku 1966 sa jeho tvorba prezentovala na výstave *Československý plagát* konajúcej sa v Bochume a Frankfurt nad Mohanom. V tom istom roku vystavoval v Granade na *Medzinárodnej výstave plagátov XVI. festivalu hudby*. Altrichterova tvorba sa v roku 1967 prezentovala na olomouckej výstave *Československý plagát* a na výstave *Slovenský plagát* v Berlíne, Bialystoku a v Novom Sade. O rok neskôr boli jeho práce vystavené na *Bienále plagátu vo Varšave*. V roku 1968 sa uskutočnila výstava *Slovenské užité umenie* vo Viedni, kde bola Altrichterova tvorba tiež zastúpená.⁹²

---

83 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

84 Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 35.

85 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

86 Ibidem, s. 51. – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

87 Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 35.

88 Poláčková, 1995 (pozn. 12), s. 331.

89 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

90 Ibidem, s. 51.

91 Ibidem. – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

92 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

V roku 1969 sa konala samostatná výstava tvorby Rudolfa Altrichtera v Oblastnej galérii v Banskej Bystrici. Na výstave autor prezentoval svoju voľnú grafickú tvorbu, plagátovú tvorbu a návrh na názornú agitáciu.⁹³

V 70. rokoch začal Altrichter zameriavať vo väčšej miere svoju pozornosť na tvorbu filmových plagátov. Jeho forma sa pozmenila. Nadobúda pop-artové prvky a zároveň začína používať výraznejšie farby. Za *Súbor filmových plagátov* získal v roku 1970 cenu ZSVU a o rok neskôr mu bola udelená pamätná plaketa *Za zásluhu o rozvoj slovenského výtvarného umenia*.⁹⁴ V roku 1975 získal cenu *Za zveľadovanie Bratislavy*.⁹⁵ Cenu *Budovateľ Bratislavy* dostal v roku 1976.⁹⁶ V Oblastnej galérii v Banskej Bystrici prebiehala v dňoch 4. 2.–4. 3. 1976 pri príležitosti autorových šesťdesiatych narodenín výstava pod názvom *Z tvorby 1945–1975*.⁹⁷ Kurátorom výstavy bol výtvarný teoretik Paľo Biednik. Popri výstave sa konala beseda autora s poslucháčmi výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Altrichter prednášal nielen o svojej tvorbe, ale aj o svojich skúsenostiach z oblasti názornej agitácie a propagácie.⁹⁸ Toho istého roku predstavil svoj súbor politických plagátov na Pedagogickej fakulte v Trnave. O rok neskôr sa uskutočnila výstava *Z tvorby 1945–1975 z výberu voľnej a užitej grafiky autora v Delovej bašte v Trenčíne*. Úvod do výstavného katalógu napísal Oliver Bakoš.⁹⁹

V roku 1978 sa vo Filmovom klube v Bratislave konala výstava Altrichterovho kultúrneho a filmového plagátu. Ďalšia výstava sa konala v Prešove.¹⁰⁰ Posmrtná výstava autorových prác bola usporiadaná v roku 1979 v Bratislave.¹⁰¹ Pri príležitosti stého výročia narodenia Rudolfa Altrichtera usporiadalo Múzeum dizajnu v roku 2017 v priestoroch galérie Satelit jeho retrospektívnu výstavu s názvom *My máme pravdu*. Kurátorkou výstavy bola Katarína Gatialová.¹⁰²

---

93 In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

94 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

95 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

96 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

97 Ibidem s. 51. – Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 34.

98 Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 35.

99 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51. – Poláčková, 1995 (pozn. 12), s. 331.

100 Ibidem s. 51. – In memoriam, 1978 (pozn. 9), s. 34.

101 Vladimír Tomčík, Výstavy. Znovuobjavená Stará Bratislava, *Výtvarný život XXIV*, 1979, č. 6, s. 33. Výstava prebiehala v priestoroch Malej Galérie Života na Gorkého ulici v Bratislave.

102 Viac o výstave na webovej stránke Slovenského múzea dizajnu: <<http://www.scd.sk/?vystavy-satelit&sprava=rudolf-altrichter-my-mame-pravdu>> [8. 3. 2018].

3. Grafická tvorba medzi rokmi 1948 –1978 v Československu

Časové rozpätie medzi rokmi 1945 až 1978 predstavuje rozsiahle obdobie, počas ktorého grafická tvorba na Slovensku prechádzala rôznymi fázami. Aj napriek tomu, že jednotlivé etapy vývoja grafického umenia na našom území sú dobre pozorovateľné, osobitná tvorba každého grafického dizajnéra je špecifická. Hlavným cieľom kapitoly nie je predstaviť podrobný popis vývoja grafiky na Slovensku. Kapitola sa zameriava na rozhodujúce spoločensko-politické elementy a faktory, ktoré formovali grafickú tvorbu v danom období. A prezentuje ústredné tendencie, ktoré sa vo vývoji grafiky počas uvedených rokov na našom území objavili.

Grafika je samostatný druh výtvarnej umeleckej tvorby. Môžeme ju rozdeliť na pôvodnú a reprodukčnú a taktiež na voľnú a úžitkovú grafiku (dnes častejšie označovanú ako grafický dizajn). Porovnávanie týchto kategórií grafickej tvorby je príznačné pre celé jej dejiny.¹⁰³

Voľná grafická tvorba je charakterizovaná ako vyhlbené, vyryté, nakreslené alebo namaľované dielo, ktoré sa otláči na papier a rozmnoží v konkrétnom obmedzenom množstve. Každý list podpísaný a očíslovaný autorom si zachováva charakter originálu. Tým sa odlišuje napríklad od ofsetu alebo hlbkotlaču, ktoré sú mechanicky reprodukované. Keď sa všetky tvorivé vlastnosti autora podieľajú na tvorbe grafiky, môžeme hovoriť o voľnej grafike. Pri užitej grafike je grafický návrh priemyselne rozmnožovaný.¹⁰⁴ V minulých storočiach bola grafika vnímaná aj ako lacnejšia náhrada za nákladnejší maliarsky originál. Aj z toho dôvodu mala dôležitú úlohu pri demokratizácii výtvarnej kultúry.¹⁰⁵ Jedná sa o druh, ktorý promptne odpovedá na dobovú atmosféru.¹⁰⁶

S nástupom komunistického režimu v Československu sa grafika ocitla na poprednom mieste v rámci umeleckých druhov, dokonca v niečom predstihla maliarstvo a sochárstvo. Komunistickému zriadeniu slúžila svojou silnou aktuálnosťou, platnosťou a presvedčivosťou.¹⁰⁷ Napriek tomu zo strany výtvarníkov prevládali snahy, aby grafika nebola

---

103Zuzana Böhmerová, Krátky diskurz k histórii grafiky. Grafika ako fenomén výtvarného umenia, in:

Böhmerová – Jančár, 2007 (pozn. 25), s. 6–7, cit. s. 6.

104Luboš Hlaváček, *Současná grafika*, Sv. 1, *Soudobé české umění*, Praha 1977, s. 5. Do úžitkovej grafiky môžeme zaradiť: plagát, knižnú grafiku, ale aj návrhy diplomov, značiek, matric, nálepiek a iných vizuálnych stvárnení identít predmetov.

105Hlaváček, 1977 (pozn. 104), s. 7.

106Ibidem, s. 5.

107Dedečková, 1956, (pozn. 18), nestránkované.

vnímaná len ako umelecký druh, ktorého hlavnou náplňou je upútať široké masy ľudí.¹⁰⁸ Keď sa zvyšoval spoločenský význam grafiky, začali sa jej venovať aj viacerí autori staršej generácie presadzujúci sa predovšetkým v maľbe.¹⁰⁹

Na rozvoj výtvarnej kultúry a rovnako tak aj grafickej tvorby na Slovensku v 20. storočí mal výrazný vplyv vznik a pôsobenie *Umeleckej besedy Slovenska*. V počiatkoch svojej tvorby bol jej členom aj Rudolf Altrichter. Beseda podporovala začlenenie autorov do umeleckého života, stretávanie sa výtvarníkov a umelcov z iných sfér a prvé možnosti vystavovania a prezentácie. *Umelecká beseda Slovenska* bola ustanovená na Valnom zhromaždení v Bratislave 3. júna 1921. Jednalo sa o prvý slovenský umelecký spolok po založení prvej Československej republiky. V stanovách besedy sa uvádzalo, že spolok bude nepolitický, nezávislý, demokratický a bude zastrešovať všetky oblasti umenia. Patrili do neho výtvarní, hudobní aj literárni autori. Spolok fungoval aj počas 2. svetovej vojny, ale jeho program bol obmedzený. Premietlo sa to do organizačnej aj obsahovej štruktúry spolku. Po vojne, 14. decembra 1946 boli schválené pôvodné stanovy z roku 1921 len s malými zmenami. O konečný rozpad UBS sa zapríčinil až komunistický režim. Aktívne udržať spolok v činnosti sa podarilo jej členom do 19. júna 1950. Zo zničených štruktúr spolku boli poskladané nové umelecké zväzy. Majetok *Umeleckej besedy slovenskej* bol prevedený na Ústrední svaz československých výtvarných umelcov, na Slovensku sekciu s pobočkou v Bratislave.¹¹⁰

Dôležitým prvkom, ktorý ovplyvnil smerovanie slovenskej grafiky v období po nástupe komunizmu, bolo založenie *Spolku umelcov a priateľov grafiky na Slovensku* v roku 1948.¹¹¹ Zakladajúci členmi boli Orest Dubay, Ernest Zmeták a Rudolf Altrichter, ako bolo uvádzané v kapitole o jeho biografii.¹¹² Spolok fungoval do roku 1950.¹¹³ Vznikol podľa vzoru skupiny českých grafikov Hollar, ktorá má zásadný podiel na rozvoji slovenskej grafiky. Mnoho slovenských grafikov bolo súčasťou skupiny Hollar. Ich prostredníctvom sa

---

108Vaculík – Šefčáková – Mokrý, 1960 (pozn. 19), s. 7.

109Ibidem, s. 8.

110Milan Greguš, Úvod, in: Ladislav Snopko (ed.), *Umelecká beseda na križovatke dejín*, Bratislava 2009, neustránkované. Po zrušení umeleckých spolkov združoval výtvarníkov. V 60. rokoch bol jeho názov zmenený na Svaz československých výtvarných umelcov.

111Jančár, 2007 (pozn. 29), s. 88.

112Malý, 1998 (pozn. 11), s. 36. – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7.

113Jančár, 2007 (pozn. 29), s. cit. s. 88. Ďalšími členmi spolku boli napríklad: Matilda Čechová, Jarmila Čihánková, Orest Dubay, Vincent Hložník, Anton Hollý, Alojz Klimo, Eugen Nevan, Václav Sivko, Jozef Šturdík, Ernest Zmeták, Ľudovít Fulla, Dezider Milly, Eugen Lehotský, Július Szabó a Ľudovít Kudlák.

slovenská grafika dostala k českému publiku.¹¹⁴ Následne nemálo českých grafikov z mladej generácie skupiny Hollar nadviazalo na podnety zo slovenskej grafiky.¹¹⁵ Primárnym cieľom *Spolku umelcov a priateľov grafiky* bolo zoznamovať slovenskú verejnosť s grafikou. Spolok usporiadal viacero výstav a publikačných podujatí. Zásluhou spolku sa grafika rozvíjala a nadviazala na tradíciu z tridsiatych rokov.¹¹⁶ Uverejnili „Pamätnú obálku“ (album 10tich listov) a spolok mal v pláne publikovať monografie jeho členov a vydanie zborníka starého slovenského umenia.¹¹⁷ Spoločne spolok reprezentoval diela svojich členov prostredníctvom výstav konaných na Slovensku, v Čechách a na Morave. Spoločnú výstavu usporiadal *Spolok umelcov a priateľov grafiky* v máji 1949 vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach.¹¹⁸ Na činnosti a fungovaní spolku sa hneď v jeho počiatkoch prejavili zmeny spoločenských a rovnako umeleckých štruktúr v tom období. Od roku 1949 začali vznikať umelecké zväzy, ktoré mali za následok rozpustenie umeleckých spolkov.¹¹⁹

Koncom roka 1949 bol v Prahe zriadený celoštátny Ústřední svaz československých výtvarných umelcov. Jeho úlohou bolo nahradiť činnosť spolkov a zjednotiť umelcov, aby sa plynule všetci výtvarníci podriadili tvorbe socialistického realizmu.¹²⁰ Tieto zmeny sa prejavili vo viacerých sférach umeleckého života, čo spôsobilo, že v prvej polovici 50. rokov 20. storočia sa na Slovensku nekonali žiadne významné výstavy zamerané na grafickú tvorbu.¹²¹ Ústřední svaz československých výtvarných umelcov výtvarné umenie zastrešoval ideologicky a organizačne. Ekonomickú stránku mala na starosti organizácia TVAR, ktorá zodpovedala za odmeňovanie výtvarníkov. Zväz bol rozdelený na menšie krajské strediská, ku ktorým prislúchali umelci podľa miesta pobytu. Strediská organizovali súťaže, úlohové akcie a štipendiá.¹²²

114Vaculík – Šefčáková – Mokrý, 1960 (pozn. 19), s. 7-8.

115Ibidem, s. 9.

116Ibidem, s. 7.

117Kriška, 1968 (pozn. 28), s. 5.

118Altrichter, 1949 (pozn. 26). Výstava bola putovná, neskôr zavítala aj do Prahy.

119Jančár, 2007 (pozn. 29), s. 88.

120Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 356.

121Jančár, 2007 (pozn. 29), s. 88.

122Kusá – Morhačová, 2012 (pozn. 15), s. 39 – 40. Úlohová akcia bola forma štátnej objednávky v 50. rokoch 20. storočia. Zväz v tom čase vypísal témy, na ktoré sa mohli výtvarníci prihlásiť. V čase kedy autori pracovali na téme poberali mesačné štipendium. Celý priebeh tvorby bol, ale kontrolovaný zo strany komisií zväzu. Konečný návrh musela taktiež schváliť komisia. Na Slovensku bola celoštátna úlohová akcia vypísaná v roku 1951. Výsledné diela (65ks) z akcie boli vystavené na VII. celoslovenskej výstave a následne boli prezentované v školách, závodoch a na iných dôležitých miestach.

Umenie v 50. rokoch 20. storočia bolo negatívne zasiahnuté nástupom komunistického režimu a s nim spojeného socialistického realizmu.¹²³ 50. roky 20. storočia sú v niektorých publikáciách o umení označované ako obdobie „umeleckého temna“. Slovenská grafika ako aj celé umenie v tom období stagnovalo.¹²⁴ Všetci autori museli tvoriť podľa nariadení vydaných na IX. zjazde Komunistickej strany Československa (ďalej KSČ) v roku 1949 ministrom informácií Václavom Kopeckým (1897–1961). Vyhláška stanovila za oficiálny umelecký smer socialistický realizmus.¹²⁵ Počas roka 1948 sa konali zjazdy spisovateľov, dramatikov a umelcov, ktorých úlohou bolo kodifikovanie socialistického realizmu, ako základného postupu umeleckej tvorby. Primárnou úlohou začlenenia metódy socialistického realizmu bolo prepojiť všetky zložky umenia a tým obmedziť individuálnu tvorbu jednotlivých umelcov. Politické štruktúry obhajovali „sorelu“ tým, že jej primárnou úlohou bolo priblížiť umenie všetkým vrstvám obyvateľstva. Väčšina grafických dizajnérov bola nútená sa vo svojej tvorbe podriaďovať socialistickému realizmu. Tí, ktorí sa odmietali podrobiť, boli vystavení výraznej kritike.¹²⁶

Kultúra bola podriadená komunistickým inštitúciám, ktoré vplývali na jej obsah a produkciu. Inštitúcie boli štrukturované od Ústredný výbor Komunistickej strany Československa (ÚV KSČ), ku Kultúrnym výborom Národného zhromaždenia, cez ministerstvá až k umeleckým zväzom. Zriadenia využívali pre svoje ciele obmedzenia, sankcie a cenzúru. Súťaže a ich komisie podliehali komunistickej ideológii. Výtvarníci boli odmeňovaní na základe toho, či ich tvorba vyhovovala kritériám socialistického realizmu. Uznesenia straníckych zjazdov a zasadnutí mali vplyv na programové úlohy zväzov. Prostredníctvom ministerstiev, straníckych a odborných organizácií sa neskôr premietli do fungovania a nových úloh kultúrnych inštitúcií.¹²⁷ Autorské honoráre boli od roku 1954 výtvarníkom vyplácané prostredníctvom Fondu výtvarných umelcov. Takýmto spôsobom mohla strana nielen politicky, ale aj ekonomicky vplývať na tvorbu umelcov.¹²⁸

Grafické výstavy sa v období 50. rokov 20. storočia usporadúvali len pri príležitosti osláv nejakej politickej udalosti či výročia.¹²⁹ Napriek tomu bola v roku 1950 založená

123Vrbanová, 2006(pozn. 24), s. 5.

124Jančár, 2007 (pozn. 29), s. 89.

125Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 38.

126Ibidem, s. 88.

127Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 319.

128Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 41.

129Ibidem, s. 89.

Vysoká škola výtvarných umení aj s oddelením grafiky, čo predstavovalo nové príležitosti rozvoja pre mladých autorov.¹³⁰

Svaz československých výtvarných umelcov v roku 1957 aplikoval do svojich stanov podmienku, že v rámci zväzu mohli fungovať tvorivé skupiny, ktoré ale nemohli vytvárať obchodnú a hospodársku činnosť.¹³¹ Medzi rokmi 1964–1968 sa Československé výtvarné umenie postupne vymaňovalo z izolácie. Za predsedu Svazu československých výtvarných umelcov bol v roku 1965 zvolený Adolf Hoffmeister.¹³² To viedlo k reorganizácii zväzu. Na významné pozície v rámci zväzu sa dostali mladí umelci a boli obnovené väzby so zahraničím. Oživil sa výstavy zahraničných umelcov a československí umelci mohli vystavovať v zahraničí, zároveň do určitej miery fungovala slobodná výstavná činnosť.¹³³

Ďalším grafickým spolkom, ktorý pôsobil na území Slovenska, bol *Club grafikov*, založený v roku 1967.¹³⁴ Na vznik klubu mal veľký podiel Vincent Hložník. Členskú základňu spolku totiž tvorili hlavne jeho bývalí študenti z Vysoké školy výtvarných umení. Následne sa členstvo klubu zúžilo iba na desiatich členov, aby si zachovalo kvalitatívnu prestíž. Členovia klubu kolektívne vystavovali, vydávali spoločné albumy, novoročenky a drobné grafické diela.¹³⁵ V tom období sa v grafike na Slovensku presadzovali aj autori, ktorí nepôsobili v *Clube grafikov*.¹³⁶

Na propagáciu grafiky ako rovnocenného výtvarného druhu mal významný vplyv aj časopis *Výtvarný život*, vychádzajúci od roku 1956. Grafickí dizajnéri sa v ňom mohli adekvátne prezentovať a navzájom svoju tvorbu porovnávať. Hlavne sekcia Jubilanti bola venovaná konkrétnym autorom, ich životom, tvorbe a výstavám.¹³⁷

130Vaculík – Šefčáková – Mokrý, 1960 (pozn. 19), s. 8–9.

131Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 40–41.

132Markéta Trávníčková, Adolf Hoffmeister, in: *Slovník české literatury, po roce 1945*,

<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=320>. Adolf Hoffmeister> [10.05.2018]. Adolf Hoffmeister (* 15. 8. 1902, Praha - † 24. 7. 1973, Říčky v Orlických horách), bol karikaturista, básnik a publicista. V roku 1970 mu bola zakázaná akákoľvek verejná, kultúrna, publikačná a výstavná práca a tak sa rozhodol odísť do dôchodku.

133Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 49.

134Kriška, 1968 (pozn. 28), s. 4. Jeho prvá výstava prebehla v tom istom roku v Mestskej galérii v Bratislave v období od 8. septembra do 15. októbra

135Jančár, 2007 (pozn. 30), s. 94.

136Ibidem, s. 117.

137Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 125. *Výtvarný život* bol časopis Svazu slovenských výtvarných umelcov. Vychádzal nepretržite do roku 1995.

V. 50. rokoch 20. storočia sa umenie obsahovo a aj formálne zacieľovalo prevažne na folklórnu tradíciu.¹³⁸ Hlavným inšpiračným námetom sa stali ľudové a folklórne prvky a ich následná modifikácia.¹³⁹ Folklór sa premietol aj do obsahovej stránky diel, ktoré sa snažili zachytiť podstatu obyčajného života ľudí, hlavne na vidieku.¹⁴⁰ Na Slovensku malo ľudové umenie hlbokú tradíciu. Folklórne prejavy sa spájali s národným cítením a tvorili opozíciu k „buržoáznemu umeniu“, ktoré nemalo národné korene. Tieto faktory podnietili snahu komunistickej strany stavať propagáciu na ľudovej tradícii.¹⁴¹

Medzi rokmi 1949 až 1961 boli základnými témami grafickej tvorby Slovenské národné povstanie, boj s fašizmom a oslobodenie Československa.¹⁴² Vznikali cykly, ktoré oslavovali históriu povstaleckých i oslobodeneckých bojov.¹⁴³ Vyskytovali sa hlavne témy, ktoré zachytávali obdobie fašistického násillia a udalosti Slovenského národného povstania.¹⁴⁴ Zobrazované udalosti z konca 2. svetovej vojny boli idealisticky prikrášľované a slúžili na upevnenie vzťahov so Sovietskym zväzom. Oslavami týchto historických udalostí vyjadrovalo Československo akúsi vďaku a svoju podriadenosť Sovietskemu zväzu.¹⁴⁵

Ďalším dôležitým námetom bola poľnohospodárska tematika – práca na poli, v poľnohospodárskych družstvách.¹⁴⁶ Mnohí slovenskí umelci komponovali vo výraznej miere do týchto námetov aj slovenské ľudové prvky.¹⁴⁷

Tematiku 2. svetovej vojny v polovici 50. rokov vystriedali diela, ktorých hlavným programovým prvkom sa stal mier, hlavne zápas o mier a heslá proti jadrovému zbrojeniu všeobecne. Nešlo len o politické a historické dôvody, ktoré podnietili vznik grafických listov s týmto námetom. Jednalo sa o veľmi hlboký prejav celej generácie poznačenej vojnou, ktorá sa takýmto spôsobom snažila manifestovať nielen negatívne skúsenosti z minulosti, ale aj svoje predstavy o budúcnosti. Počas druhej polovice 50. rokov 20. storočia sa objavuje téma vedecko-technickej revolúcie.¹⁴⁸ Napriek spoločným témam, ktoré sa v tej dobe v určitých obmenách vyskytujú v tvorbe mnohých grafických umelcov, sa ich formálne a estetické

138Jančár, 2007 (pozn. 29), s. 89.

139Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 139.

140Vaculík – Šefčáková – Mokrú, 1960 (pozn. 19), s. 10.

141Rusinová, 2015 (pozn. 17), 362.

142Ibidem, s. 126.

143Vaculík – Šefčáková – Mokrú, 1960 (pozn. 19), s. 10.

144Dedečková, 1956 (pozn. 18), nestránkované.

145Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 247.

146Dedečková, 1956 (pozn. 18), nestránkované.

147Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 126.

148Ibidem, s. 126.

vnímanie týchto tém líši. Rovnakým spôsobom sa líšila aj intenzita, akou pôsobili tieto témy na diváka. V tom období sa v slovenskej grafike prelína expresívny prúd s racionálno-formálnym prúdom.¹⁴⁹

Generácia autorov tvoriacich na konci 50. rokov a začiatkom 60. rokov 20. storočia bola predstaviteľkou nastupujúcej moderny – predovšetkým išlo o členov skupiny Mikuláša Galandu. Popritom tvorili i autori vyučujúci sa progresívnej a expresívnej grafike v okruhu Vincenta Hložníka.¹⁵⁰ 60. roky 20. storočia sú vnímané ako priekopnícke, kedy sa umelci mohli vyjadrovať slobodnejšie a v 2. pol. 60. rokov sa tvrdá politická cenzúra ešte viac obmedzila.¹⁵¹ V 2. pol. 60. rokov sa do slovenskej grafiky vracajú avantgardné prejavy v spojitosti s konštruktívnou a geometrickou abstrakciou.¹⁵² V tom istom období sa objavujú aj op-artové tendencie. Stále pretrvávali témy mieru a protivojnové námety, ale s pozitívnymi náhľadmi do budúcnosti.¹⁵³ Racionálno-konštruktívne línie zobrazovania vychádzajú zo starších historických foriem. Objavujú sa non-figurálne prejavy a geometria dopĺňaná lyrickými elementmi. Písmo sa stáva dôležitým prvkom grafických diel. Námet autori stále častejšie abstrahovali na metaforu alebo symbol, ktoré efektívnejšie vyjadrujú pocity autora a celej spoločnosti.¹⁵⁴ Ďalej sa výraznejšie zaoberajú každodenným životom človeka, v tejto rovine má ich grafika poetický charakter.¹⁵⁵

70. roky 20. storočia sú príznačné svojou rozpoltenosťou. Popri oficiálnej normalizačnej forme sa postupne presadzujú v grafike aj pop-artové inovácie.¹⁵⁶ Pre roky 1971 až 1983 boli významné zjazdy Zväzu slovenských výtvarných umelcov. Ich ambíciou bolo umenie viac integrovať do spoločenského života štátu. V 70. rokoch sa revolučné udalosti komunistického režimu stali historickou tradíciou, ktorú bolo potrebné oslavovať a nasledovať. Mnoho tém vychádzalo z posolstva Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, Slovenského národného povstania a oslobodenia krajiny, Víťazného februára, založenia KSČ, a ďalších dôležitých momentov z histórie komunistického štátu, ale aj spoločenského života. Revolučné témy sa prelínajú s ideou dobývania vesmíru a obrazmi zachytávajúcimi životy

---

149Ibidem, s. 140.

150Vrbanová, 2006 (pozn. 24), s. 6. Ako boli napríklad Július Szabó, Orest Dubay, Jan Lebiš, Viera Gergel'ová, Jarmila Pavlíčková, Viera Bombová, ale aj samostatne tvoriacich, ako je Robert Dúbravec, Alojz Klima a ďalší.

151Ibidems. 5.

152Ibidem, s. 6.

153Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 176.

154Ibidem, s. 180, 187.

155Ibidem, s. 191.

156Vrbanová, 2006 (pozn. 24), s. 6.

ľudí, krajinu, vidiek a mesto. Grafika objavuje impulzy v hudbe, literatúre a v ďalších druhoch umenia.¹⁵⁷ Od roku 1971 sa v Banskej Bystrici konali pravidelné grafické výstavy. Oblastná galéria v Banskej Bystrici usporadúvala Medzinárodné bienále drevorezu a drevorytu a Quadrienále malých grafických foriem.¹⁵⁸ V 70. rokoch pretrvávajú námety zachytávajúce ľudský existencializmus. V týchto témach sa stále viac uplatňujú myšlienky a pocity autora, vyjadrované expresívnym charakterom tvorby. U niektorých autorov sa ich emócie a myšlienky prepájajú s aktuálnymi spoločenskými problémami a objavujú sa i humanistické témy.¹⁵⁹ Expresívne tendencie medzi rokmi 1971 až 1983 sa prejavujú v témach o človeku, spoločnosti a budúcnosti planéty. Určití autori preferujú lyrický a meditatívny charakter diel, baladu a fantáziu, ktoré sú pre slovenské umenie veľmi príznačné.¹⁶⁰

3. 1 Voľná a angažovaná grafická tvorba Rudolfa Altrichtera

Altrichterova voľná grafická tvorba sa dá rozdeliť do niekoľkých etáp. Tvoria ju prevažne grafické cykly a novoročenky. Voľná grafická tvorba Rudolfa Altrichtera sa pochopiteľne v mnohých faktoroch odlišuje od jeho plagátovej tvorby. Nielen z toho dôvodu, že pri navrhovaní a výrobe plagátov sa používajú iné postupy a techniky, ako pri tvorbe voľnej grafiky. Úžitková grafika má predovšetkým odlišnú funkciu ako voľná grafika. Vo voľnej grafike mohol Rudolf Altrichter uplatniť svoje vlastné myšlienky a pocity bez obmedzení zadávateľov. Súčasťou jeho voľnej grafickej tvorby je aj angažovaná tvorba. Jedná sa o cykly, ktoré boli robené na zákazku a slúžili na propagáciu komunizmu. Napriek tomu pri nich mohol využiť svoje tvorivé ambície vo väčšej miere, ako pri plagátovej tvorbe.

V začiatkoch svojej tvorivej cesty sa Altrichter venoval voľnej grafike, ktorá mu slúžila ako médium pre experimentovanie. Objavoval a zdokonaľoval sa v rozličných grafických technikách. Koncom 50. rokov 20. storočia zameral svoju tvorbu na navrhovanie plagátov. Neskôr sa voľnej grafike venoval len sporadicky a obmedzil sa poväčšine na navrhovanie a vyhotovovanie novoročieniek. Na ich príkladoch môžeme každým rokom pozorovať, ako sa menili námety a charakter jeho tvorby. Taktiež môžeme prostredníctvom nich vnímať zmeny vo farebnosti a technickom prevedení jeho diel.

157Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 219.

158Ibidem, s. 223-224.

159Petranský, 1985 (pozn. 23), s. 227.

160Ibidem, s. 235.

V počiatkoch jeho tvorby sú čiernobiele grafiky príliš tmavé, pravdepodobne sa snažil nájsť ideálny pomer medzi svetlými a tmavými časťami na diele. V 50. rokoch 20. storočia je voľná tvorba Rudolfa Altrichtera vo väčšej miere o experimentovaní s grafickými technikami a o hľadaní jednotného štýlu. Rovnako experimentuje s farebnosťou. Na Slovensku bol jedným z prvých výtvarníkov, ktorý začal vytvárať farebné litografie.¹⁶¹ Na dielach môžeme vnímať rovnováhu medzi farbou a kresebnou zložkou.¹⁶²

Medzi jeho prvé práce v zbierkach múzeí môžeme s istotou zaradiť dve novoročenky, na ktorých sú zreteľné zdôraznené ťahy rydla. [Kat. 1, 2] Tematike vrán sa v tom období venoval aj Alojz Klimo. [Obr. 4] Okolo roku 1954 sa jeho prejav mení. Zobrazuje prírodu pomerne realisticky a jeho rukopis je jemný a lyrický. Grafické listy *Les a Punkovské záhrady* boli s najväčšou pravdepodobnosťou vytvorené v rovnakých rokoch. [Kat. 3, 4] Taktiež je možné, že *Punkovské záhrady* vznikli skôr, pretože sú zobrazené výrazne realistickejšie. Intenzita čiernej farby je odstupňovaná, smerom k vrchnej časti obrazu sa vytráca. Naproti tomu *Les* pôsobí expresívnejšie. Na oboch dielach dominuje kresebný charakter.

Prvým známym cyklom vytvoreným Rudolfom Altrichterom, bol súbor *Stará Bratislava*, ktorý sa objavil aj na výstave *Slovenská grafika* v roku 1956 v Bratislave.¹⁶³ Na výstave boli prezentované výsledky súťaže o výtvarné stvárnenie Bratislavy.¹⁶⁴ [Kat. 5–10] R. Altrichter na výstave prezentoval farebné litografie s romanticky stvárnenu, postupne miznúcou starou Bratislavou. Súbor je datovaný do roku 1955. Podľa katalógu výstavy z roku 1976 cyklus tvorilo pôvodne desať litografií.¹⁶⁵ V katalógu tejto práce sa ich však nachádza len šesť. Tri grafiky z cyklu sú čierno-bielo reprodukované v časopise *Život*, v článku o Rudolfovi Altrichterovi.¹⁶⁶ Cyklus predstavuje staré zákutia Bratislavy a jej malebné uličky. Grafické listy sú zľahka tónované odtieňmi modrej, zelenej a žltej farby, čím nadobúdajú dojem kolorovanej čiernobielej fotografie. Všetky diela z cyklu sú situované vertikálne a rozmerovo sú si podobné. Väčšina grafických listov pracuje s rovnakými princípmi. Pozadiu diela dominuje výrazný objekt - zväčša veže. Po oboch stranách diela sa vinú historické budovy, ktoré grafiku po bokoch ohraničujú. Stred tvorí kľukatá cesta, na

---

161Bakoš, 1977 (pozn. 2), nestránkované.

162Trojanová, 1983 (pozn. 22), nestránkované. Pri grafických dielach v polovici 20. storočia tvorí farba iba dopĺňajúci prvok, ktorý sa nepodieľa na výstavbe obrazového priestoru.

163Dedečková, 1956 (pozn. 18), nestránkované.

164Autor neuvedený, Na okraj výstavy „Bratislava v Obrazoch“, *Výtvarný život* I., 1956, č. 2, s. 60. Slovenský fond výtvarných umelcov vypísal súťaž na maliarsky alebo grafický návrh na gobelín s bratislavskou tematikou. Diela boli vystavené v roku 1956 na výstave „Bratislava v obrazoch“.

165Biednik, 1976 (pozn. 2), nestránkované.

166Michal Buzoga, Bratislava včera, dnes a zajtra, in: *Život* XXIX, 1979, č. 14, s. 22–23, cit. 23.

ktorej sa odohráva mestský život. Mierne odlišný charakter ako ostatné grafiky z cyklu, má len jedno dielo s názvom *Stará Bratislava*. Nachádza sa na nej námestie s parkovou úpravou. Dominantu diela tvoria stromy v popredí, v pozadí sa rozprestiera kulisa historických budov. Pri vytváraní diel sa im snažil autor navodiť charakter starých pohľadníc. Nezachytáva mŕtve ulice mesta zobrazujúce len s historickými budovami, ale dôležitú úlohu na grafických listoch zohrávajú postavy ľudí, ktorými sa snažil ešte viac navodiť charakter starobylej pokľudnej Bratislavy.

V 60. rokoch vytvoril niekoľko angažovaných cyklov na zákazku pre jednotlivé podniky. Za tvorbu týchto cyklov bol odmenený štipendiom.¹⁶⁷ Vytvoril cyklus pre Ropovod Družba, cyklus *Nové cesty* pre Východoslovenské železiarne a cyklus *Neva*. Všetky boli navrhnuté v roku 1961. Prostredníctvom týchto troch cyklov sa rukopis a technika autora začína vyhraňovať. Všetky tri súbory sú si charakterovo veľmi podobné. Altrichter využíva na vystavanie obrazu geometrické línie, ktoré sa v určitých momentoch prepájajú alebo prelínajú. Podobným spôsobom členil pozadie diela *Stroncium a Bakteriologická vojna* Imrich Vysočan. [Obr. 5, 6]

Najkvalitnejšie spracovaný sa javí cyklus *Neva*, aj na základe vyváženosti medzi svetlom a tieňom. [Kat. 25–29] Cyklus *Neva* zobrazuje dve tváre tejto mohutnej ruskej rieky. Môžeme pozorovať kontrast medzi lyrickosťou mora a geometrickým stvárnením lodí a žeriavov v dokoch. Prepája nedotknutú prírodu s faunou a flórou a s priemyselnými komponentmi.

Cyklus *Nové cesty* má poetický charakter. [Kat. 34–40] Vznikol k príležitosti vybudovania Východoslovenských železiarní.¹⁶⁸ Napriek tomu mu dominuje príroda a hlavným ústredným prvkom súboru sú stromy. Elektrické stožiare a továrne sú zakomponované do výjavov veľmi citlivo. Divák musí naozaj poznať pre akú príležitosť grafiky vznikli, aby vedel, že sa nejedná o naturálne výjavy. Dominantným elementom viacerých grafických listov zo série je postava alebo postavy ľudí v popredí. Aj samotné názvy diel navodzujú poetickú atmosféru výjavov s ľuďmi relaxujúcimi v prírodnom prostredí. Diela sú budované plnými plochami a dynamickými líniami rôznej intenzity a

---

167Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

168Paľo Biednik (ed.), *KSČ v boji za socializmus a komunizmus, výstava diel z výtvarnej súťaže na počesť 40. výročia KSČ*, Bratislava 1961. Cyklus *Nové cesty* bol prezentovaný na výstave *KSČ v boji za socializmus a komunizmus*, ktorá sa konala v roku 1961. Výstava prezentovala výsledky zo súťaže „*KSČ v boji za socializmus a komunizmus*“. Viac o súťaži v článku: Autor neuvedený, *Výsledky súťaže „KSČ v boji za socializmus a komunizmus“*, *Výtvarný život VI*, 1961, č. 6–7, s. 221–223.

hrúbky. Grafiky z cyklu *Nové cesty* a *Neva* sa neskôr objavili aj ako ilustrácie v knihách a v publikácii *20. rokov Slovenska v socialistickom Československu* z roku 1965.¹⁶⁹ V roku 1964 boli dve grafiky uverejnené v knihe básni od Rudolfa Fábryho s názvom *Každý sa raz vráti*.¹⁷⁰

Posledný cyklus je na rozdiel od dvoch predošlých dvojfarebný. Vznikol pri príležitosti dobudovania Ropovodu Družba. [Kat. 30–33] V rámci ukončenia prvej fázy výstavby a tiež slávnostného odovzdania do prevádzky Ropovodu Družba vo februári 1962, boli v Parku kultúry a oddychu a v Slovnafte prezentované práce výtvarných umelcov, ktorých úlohou bolo stvárniť a osláviť tento stavebný počín. Zastúpenie výtvarníkov na výstavbe ropovodu riadil Zväz slovenských výtvarných umelcov. Popritom sa *umelecká skupina 29. augusta* v spolupráci s pracovníkmi Slovnaftu podieľala na výtvarne spracovanej dekorácii, ktorá lemovala vchod do budovy podniku vo Vlčom Hrdle. Umelci diela vytvárali len niekoľko týždňov. Rudolf Altrichter navrhol grafický triptych *Kvetovaná šatka* a grafiku *Potrubie pre ropovod zo Silickej slatiny*.¹⁷¹ Rovnako ako pri cykle *Nové cesty* plochu nečlenia rovné línie ako pri cykle *Neva*. Línie sa vinú všetkými smermi a ich hrúbka je rôznorodá. To dodáva dielu lyrický charakter. Na ústrednom grafickom liste triptychu je zobrazené poprsie zvérača ropovodu v heroickom postoji ľudového hrdinu. Na krku ma kvetovanú šatku a na hlave ochrannú zvéračskú kuklu, ktorá pripomína širák. S nástupom komunizmu k moci sa objavili „noví hrdinovia“ a portrét získal novú funkciu. V prvom rade sa zobrazovali portréty politikov a potom budovateľov – hrdinov. Boli vytvorené nové vzory horné nasledovania. Heroické, prikrášené portréty robotníkov, budovateľov, úderníkov, roľníkov.¹⁷² Nejednalo sa o skutočnú podobu pracujúcich, ale idealizované a typizované portréty.¹⁷³

Podobná postava mladíka, v inom odeve, ale s rovnakými črtami a postojom zdobí návrh na plagát filmu *Jánošík* z roku 1965. [Kat. 193, 194] Ústredná grafika je v odtieni zelenej a modrej. Postava zvérača je stvárnená vo výraznej tmavomodrej farbe, aby ako prvá upútala oko diváka. Bočné grafické listy triptychu sú kolorované v dvoch odtieňoch zelenej. Súčasťou cyklu je aj grafika zobrazujúca proces výroby ropovodu. Znázorňuje rôznorodé

169Karol Pekník – Ján Filípek – Adolf Balogh (ed.), *20. rokov Slovenska v socialistickom Československu*, Bratislava 1965.

170Rudolf Fábry, *Každý sa raz vráti*, Banská Bystrica 1964. V knihe sa nachádzajú grafické listy: *Neva - prístav II., V sobotu*.

171Paľo Bielik, Pásmo: Výtvarníci a Ropovod Družba, in: *Výtvarný život VII*, 1962, č. 4, s. 185.

172Kusá – Morhačová, 2012 (pozn. 15), s. 27.

173Ibidem, s. 28.

technické zariadenia a stroje v interiéri továrne, ktoré asistovali pri výrobe ropovodu. Je prevedená v dvoch odtieňoch modrej farby.

Posledný nám známy angažovaný súbor vytvoril Altrichter v roku 1975 [Kat. 66–70]. Napriek tomu, že medzi predošlými súbormi z roku 1961 a týmto je rasový rozdiel viac ako desať rokov, forma a štýl sa nemení. Dokonca sa opakujú jednotlivé prvky. Postava muža so zbraňou, zobrazeného na linoreze *Akcia*, [Kat. 69] sa vo veľkej miere ponáša na zvérača z triptychu *Kvetovaná šatka* [Kat. 31]. Poprsie muža sa líši len pokrývkou hlavy, ako to bolo aj v prípade návrhu na plagát *Jánošík* z roku 1965 [Kat. 193, 194]. Strom na grafike *Akcia* nadväzuje na formu stromov v súbore *Nové cesty* [Kat. 66–70]. Ďalšie reprodukovanie prvkov môžeme pozorovať na linoreze *Jazdecká hliadka*, [Kat. 70] ktorého pozadie vychádza z grafiky *Veterný deň* z cyklu *Neva* [Kat. 29]. Na niektorých grafických listoch z cyklu sa objavujú vlniace sa dekoratívne línie, ktoré predstavujú typický prvok prvej polovice 70. Rokov 20. storočia.

Angažovaná a voľná grafická tvorba R. Altrichtera sa výrazne líšia. Na novoročenkách zobrazuje Altrichter prevažne faunu, flóru a postavy ľudí. Vo väčšine prípadov pri ich zhotovovaní využíval techniku linorytu, v niektorých prípadoch linorez a ojedinele aj iné techniky, ako napríklad litografiu. Od 60. rokov v jeho voľnej tvorbe prevažuje geometrická forma. Okolo 70. rokov 20. storočia sa odpútava od geometrie a rovnako ako aj v ostatných druhoch jeho tvorby sa u neho začínajú presadzovať dekoratívne prvky. Tvorba 70. rokov sa u neho vyznačuje výraznejšou farebnosťou. Koncom 70. rokov vyhotovuje grafiky na pauzovacom papieri. Kontrastnosť oboch druhov ukazuje ako odlišne pristupoval k voľnej tvorbe a k dielam, ktoré museli spĺňať štandardy socialistického realizmu.

4. Plagátová tvorba

Plagát je relevantnou výtvarnou kategóriou, ktorá zosobňuje a odráža dejiny 20. storočia.¹⁷⁴ Nemožno ho považovať len za veľký obraz alebo fotografiu, ktorú dopĺňa text. Napriek tomu, že s voľnou grafikou užíva určité spoločné znaky, jedná sa o odlišný výtvarný

---

¹⁷⁴Osmitzová, 1976 (pozn. 42), nestránkované.

druh.¹⁷⁵ Plagát je pomerne mladý autonómny výtvarný druh, ktorý vzniká priemyselne a masovo. Jedná sa o tlačové médium väčšieho formátu. Nie je samostatným umeleckým výtvorom, kde autor uplatňuje svoje svojbytné myšlienky. Vzniká v spolupráci zadávateľa, grafika a tlačiarne. Je to vzťah, ktorý musí fungovať a každá zložka procesu tvorí dôležitú úlohu.¹⁷⁶ V 2. polovici 20. storočia nahradila niektoré jeho funkcie a úlohy televízia.¹⁷⁷

Plagát ako výtvarný druh mal dispozície na to, aby prenikol ku všetkým ľuďom a bol dostupný a pochopiteľný pre kohokoľvek. V prostredí, kde sa moderný človek pohyboval, mal dôležitú spoločenskú úlohu.¹⁷⁸ Plagát rieši podnety, ktoré prichádzajú zvonka. Vo väčšej miere vyjadruje kultúrne nálady spoločnosti v určitej dobe, ako vnútorné pocity konkrétneho autora. Plagát má zaujať spoločnosť, masu a preto musí hľadať vnemy v spoločnosti. Psychológia, atmosféra doby, sociologické fakty – to je to, čo ovplyvňuje obsahovú, ale aj formálnu stránku plagátu. Jozef Kroutvor je presvedčený, že plagát môžeme považovať vo väčšej miere za kultúrny fenomén, ako za úžitkové umenie.¹⁷⁹ Napriek tomu patrí do kategórie úžitkového umenia, pretože jeho dôležitou zložkou je jeho funkcia. Plagát zosobňuje určitú formu vizuálnej komunikácie. Vývoj plagátovej tvorby je neustále hľadanie zámeru a novej metódy interpretácie.¹⁸⁰

Obsah plagátu by mal byť pre diváka okamžite ľahko zrozumiteľný. Dôležité je spojenie obrazu a písma a prepojenie farby, symbolu a kontrastu.¹⁸¹ Všetky tieto zložky by mali spoločne kooperovať, aby plagát plnil svoju funkciu. Podľa toho, o aký druh plagátu sa jedná, sa mení aj jeho úloha, námet a ikonografia zobrazenia. Plagátovú tvorbu môžeme rozdeliť do troch základných kategórií: komerčný, kultúrny a politický plagát. V rámci týchto kategórií existujú ďalšie podkategórie. Práca sa zaoberá tvorbou výtvarníka, ktorý pôsobil v Československu v období komunizmu, z toho dôvodu nebude venovať pozornosť komerčnému plagátu.

175Jozef Kroutvor, Príbeh filmového plagátu, in: Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup, 2004 (pozn. 52), s. 12–22, cit. s. 12.

176Štembera, 2009 (pozn. 38), s. 8.

177Vlček, 1979 (pozn. 35), s. 5.

178Osmitzová, 1976 (pozn. 42), nestránkované.

179Kroutvor, 2004 (pozn. 175), s. 12.

180Vlček, 1979 (pozn. 35), s. 6.

181Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 135.

4.1 Plagát a Rudolf Altrichter

Vo všeobecnosti sa plagátom ako médiom a druhom umenia a hlavne jeho úlohou vo veľkej miere zaoberal aj Rudolf Altrichter. Dozvedáme sa o tom hlavne z jeho osobných zápiskov, kde sú rozsiahlo popísané jeho úvahy o plagátovej tvorbe.¹⁸² Ako tvorca považoval za dôležité, aby jeho plagáty vypovedali o zadanej úlohe. Plagát vnímal ako svojbytný a veľmi dôležitý výtvarný druh, ktorý sa ma vyvíjať. Tieto jeho úvahy mu pomáhali pochopiť všetky prvky plagátovej tvorby.

K médiu plagátu sa vyjadril aj v jednom čísle zborníka *Výtvarného života*: „Moderný plagát musí byť živým dejiskom nových názorových a myšlienkových podnetov, pričom zostáva vo sfére súdnosti diváka. Moderný plagát je spojivom a zovšeobecňujúcim komunikatívnym prostriedkom. Moderný plagát ma právo experimentovať na svojom autonómnom tvorivom území a súčasne si vytvára podmienky vzniku nových impulzov a polemík. Polemika v plagáte o ňom vytvára svoj vlastný slovník, schopný komplexne a abstraktne manifestovať myslenie nášho času. Autor moderného plagátu si plne uvedomuje opodstatnenosť tvorivého experimentu a skutočnosť, že experiment sa nikdy nemôže stať výrazom reakčného ducha. Autor moderného plagátu si uvedomuje, že experiment nemožno stavať mimo imanentného procesu, ktorým a v ktorom každé progresívne umelecké dielo vzniká. O čo mi ide? Svojou tvorbou vydobýť nielen v priestore umenia, ale vôbec v bohatom registri ľudskej pokrokovej práce dôstojné miesto.“¹⁸³

V citovanej úvahe vyjadril, akú veľkú úlohu prikladal experimentovaniu. Aby bol plagát aktuálny a živý, podľa Altrichtera by mal jeho autor stále hľadať nové podnety.

Rudolf Altrichter bol nielen tvorcom a znalcom plagátovej tvorby, ale aj jej zberateľom. Vo svojich zberateľských záujmoch sa zameriaval prevažne na český, z časti aj slovenský filmový plagát 60. rokov 20. storočia. Relevantnosť jeho zberateľských schopností potvrdili neskoršie domáce, ale aj zahraničné výstavy filmového plagátu. Na nich sa opakovane objavovali diela od autorov, ktoré vlastnil vo svojich zbierkach aj Rudolf Altrichter.¹⁸⁴

---

182 Zápisky a denníky Rudolfa Altrichtera sú súčasťou zbierky Slovenského múzea dizajnu v Bratislave.

183 Altrichter, 1970 (pozn. 5), s. 43.

184 Dagmar Poláčková, Akvizície SNG v roku 2004, Zbierka grafického dizajnu, in: Katarína Bajcúrová, *Ročenka Slovenskej národnej galérie v Bratislave, galéria 2004–2005*, Bratislava 2004, s. 351–360, cit. s. 353. Plagátovú zbierku autora získala Slovenská národná galéria v roku 2004 ako pozostalosť autora.

V Rudolfovi Altrichterovi slovenský plagát nachádza progresívneho tvorca, ktorý sa ho spolu s niekoľkými ďalšími umelcami snažil dostať z okraja výtvarného diania a prezentovať popri iných žánroch ako vážny výtvarný fenomén so špecifickými znakmi a zákonitosťami. Altrichter vo svojej tvorbe obsiahol takmer všetky základné druhy plagátu. Zaoberal sa najmä politickým, kultúrnym, výstavným, divadelným a filmovým plagátom.¹⁸⁵

5. Politický plagát medzi rokmi 1948–1978 v Československu

Socialistický realizmus bol v najväčšej miere aplikovaný a propagovaný na československých plagátoch a plagátoch iných socialistických štátov, ktoré zobrazovali budovateľské ciele v 50. rokoch 20. storočia.¹⁸⁶

Cieľom kapitoly nie je podať rozsiahly náhľad na vývoj politického plagátu vo svete alebo v Československu. Zameriava sa na identifikovanie rôznych druhov politického plagátu a na témy, ktorými sa jednotlivé druhy politického plagátu zaoberajú. Dôležitou otázkou je, či existovala konkrétna ikonografia, alebo len znaky a symboly, ktoré sa viac či menej preferovali? Akú úlohu mali jednotlivé druhy politického plagátu a aký účinok mali mať na diváka? A v neposlednom rade, na akých miestach sa divák s politickým plagátom mohol stretnúť? Všetky tieto otázky skúmame v kontexte tvorby Rudolfa Altrichtera.

Komunistický režim sa nesnažil zakryť, akú dôležitú úlohu mala propaganda v jeho zriadení. Otvorene sa k nej hlásil a považoval ju za neoceniteľný prvok presadzovania svojich cieľov. Prvým krokom k ich dosiahnutiu bola inštitucionalizácia propagandy. Existoval tlačový dozor, ktorý mal na starosti cenzúru a kultúrno–propagačné oddelenie. Taktiež sa aplikovali rôzne druhy skrytej propagandy. Propaganda ovládala všetky oblasti života.¹⁸⁷ Užitá grafika a filmová tvorba bola pod dozorom ministerstva kultúry.¹⁸⁸ Komunistický režim využíval aj rôzne úkony, rituály ako napríklad vzdávanie pôct, výzdobu využitím rôznych médií ako je kresba, maľba, fotografia, objekty, filmy. Propaganda mala pomerne ustálenú ikonografiu so stanovenými vizualizačnými znakmi a atribútmi, používala určitú symboliku farieb. Okrem ustálených ideí, politických a výročných udalostí, ukazovala etické hodnoty

---

185Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 35.

186Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 38.

187Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 75.

188Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 41.

ako hrdinstvo, bratstvo, česť, hrdosť.¹⁸⁹ Pre potreby propagandy slúžil aj kalendár osláv. Každý mesiac sa oslavovali významné dni a výročia.¹⁹⁰

Dôležitú úlohu v agitácii tvorila aj plagátová tvorba. Jeho produkcia je pomerne finančne nenáročná, je plošný a vhodný na rýchle šírenie myšlienok a ideí.¹⁹¹ Politický plagát mal najväčší podiel na agitácii širokých mas a formovaní ich politických názorov. Jeho najväčšou výsadou bol priamy kontakt so širokou verejnosťou, mal schopnosť preniknúť ku ktorémukoľvek človeku a každý mal schopnosť porozumieť mu.¹⁹² Politické letáky a plagáty mali za úlohu vychovávať politické vedomie ľudí.¹⁹³ Bol chápaný ako nástroj prepojenia životov občanov s cieľmi a ideológiou komunistickej strany.¹⁹⁴ Hlavnou úlohou politického plagátu bolo emocionálne vplývať na ľudí, aby sa ich myšlienky združili a jeho základným prvkom mala byť výzva ku konkrétnemu činu.¹⁹⁵ Úlohou propagačného grafika bolo šíriť a propagovať hospodársky rast a napredovanie vlasti a mal sa usilovať svojou tvorbou o posilnenie ľudovej demokracie. Oficiálne umenie malo byť socialistické obsahom a národné formou.¹⁹⁶ Vznik politického plagátu mal súvis s revolučným hnutím a s agitáciou. Jeho účelom bolo strhnúť, získať, presvedčať a orientovať.¹⁹⁷ Politický plagát prezentuje pomer medzi umením a ideológiou.¹⁹⁸ V porovnaní s inými výtvarnými druhmi plagát rýchlo reaguje na politické zmeny.¹⁹⁹

Socialistický politický plagát je pomerne nová výtvarná kategória, ktorá sa vykryštalizovala počas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie (ďalej VOSR).²⁰⁰ Revolúcia v Rusku pozmenila podstatu plagátu, určila mu novú formu aj obsah.²⁰¹ Vizuálne sprevádzal a bol súčasťou dôležitých udalostí Československého komunistického štátu.²⁰² V odborných časopisoch sa pravidelne uverejňovali články o sovietskom plagáte.²⁰³ Vznik politického plagátu na Slovensku má nadväznosť na priebeh historických udalostí v roku 1917 (VOSR) a

---

189Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 79.

190Ibidem, s. 81.

191Ibidem, s. 131.

192Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 43.

193Ibidem, s. 40.

194Osmitzová, 1976 (pozn. 42), nestránkované.

195Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 132.

196Sylvestrová, 2004 (pozn. 51) s. 38.

197Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 40.

198Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 4.

199Rusinová, 2015 (pozn. 6), s. 134.

200Rusinová, 2015 (pozn. 6), s. 134..

201Bodnár, 1982 (pozn. 45), nestránkované.

202Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 136.

203Ibidem, s. 132.

1921 (vznik KSČ). Prvá etapa politického plagátu v Československu nastala po októbri 1939, v tom období Komunistická strana československá zhotovovala a rozširovala ilegálne tlače.²⁰⁴ Ideologické formy prevzala už ako hotový model zo Sovietskeho zväzu.²⁰⁵ Sovietsky politický plagát sa stal vzorom.²⁰⁶

Druhá etapa politického plagátu ma súvis s 2. svetovou vojnou a Slovenským národným povstaním.²⁰⁷ Prvotné plagáty, ktoré boli vytvárané po vojne, reagovali pozitívne na oslobodenie Červenou armádou. Jozef Bodnár opisuje plagáty ako výrazne emocionálne horlivé.²⁰⁸ Tretia etapa predstavuje obdobie do februára 1948.²⁰⁹ Po konci 2. svetovej vojny až po rok 1948, kedy sa komunizmus definitívne ujal moci v Československu, slúžil politický plagát na propagáciu režimu, ktorý sa snažil získať moc v štáte.²¹⁰ Posledná fáza sa týka obdobia od februára 1948 po rok 1989, táto etapa je označovaná ako obdobie budovania socializmu.²¹¹ V tomto období bolo hlavnou úlohou politického plagátu bojovať za socialistickú ideológiu a napomáhať komunistickej strane, a pomocou umeleckých a straníckych komisií kontrolovať umenie.²¹²

Tlačiarenské podniky boli znárodnené postupne. Najprv si mohli ponechať svoj pôvodný názov, potom 5. mája 1949 bol vydaný zákon zoštatňujúci celé polygrafické odvetvie.²¹³ Problémy, s ktorými sa potýkal politický plagát, sa snažili vyriešiť vznikom komisie na posudzovanie politických plagátov pri Ústrednom výbore Komunistickej strany Slovenska (ďalej ÚV KSS), ktorej členovia boli umelci a spoločensko-politickí pracovníci. Podnetom k jej vzniku bola Medzinárodná výstava politického plagátu konaná v roku 1960.²¹⁴ V 60. rokoch prevládala v politickom plagáte konštruktívna forma. Geometria a abstrahovanie tvarov – v tomto zmysle tvoril v tom období aj R. Altrichter. Koncom 60. rokov sa objavujú novo–figurálne vplyvy. Zoskupovanie predmetov, ktoré vytvárajú nové tvary, symboly a štruktúry, vznikali pri procesoch ako je napr. koláž. Neskôr sa v plagátovej tvorbe objavili

---

204Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 40. V tom období bolo Československo rozdelené a politická situácia sa v oboch častiach niekdajšieho štátu mení.

205Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 75.

206Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 40.

207Ibidem.

208Bodnár, 1982 (pozn. 45), nestránkované.

209Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 40.

210Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 4.

211Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 40.

212Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 4.

213Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 35.

214Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 41. Pri Zväze slovenských výtvarných umelcov v Bratislave vznikol odbor politického plagátu, ktorý každoročne usporadúval výstavy.

nové vplyvy a techniky, ktoré boli individuálnym prejavom jednotlivých autorov.²¹⁵ Politické udalosti v roku 1968 ovplyvnili aj tvorbu politických plagátov. Politický plagát sa začal vytrácať a nadobudol znaky komerčného plagátu. Dôsledkom toho Výbor sekcie úžitkového umenia a priemyselného výtvarníctva zrušil odbor politického plagátu a Komisiu politického plagátu pri ZSVU. Politický plagát intenzívnejšie prijímal špecifiká voľnej grafickej tvorby, čím sa začala vytrácať jeho pôvodná úloha a funkcia. Ďalšie zmeny v tvorbe prišli po roku 1971 po XIV. zjazde KSČ.²¹⁶ Iným podstatným politickým medzníkom bol XV. zjazd KSČ v roku 1976. V roku 1978 bola obnovená Komisia politického plagátu pri ÚV Slovenského zväzu výtvarných umelcov.²¹⁷

To čo odlišuje politický plagát od iných druhov plagátovej tvorby, je jeho námet. Z toho dôvodu je pri tvorbe politických plagátov pre umelca rovnako dôležitá znalosť techník a tvrdá práca, ako poznanie aspoň základných politických znalostí. Politický plagát v Československu mal nielen propagačnú úlohu, ale aj dôležité miesto v odbore výtvarného umenia, čo dokladajú hlavne výstavy.²¹⁸ Sekcia priemyselného výtvarníctva a užitého umenia Zväzu slovenských výtvarných umelcov pravidelne pripravovala výstavy a konferencie zamerané na politický plagát.²¹⁹ Politický plagát bol uprednostňovaný pred ostatnými druhmi plagátovej tvorby. Bol propagovaný ako ten najsprávnejší smer, ktorým sa má plagátová tvorba uberať.

Umelci boli vo väčšej miere finančne odmeňovaní za práce, ktoré v sebe niesli komunistickú ideológiu. Takýmto spôsobom sa snažila komunistická strana motivovať umelcov, aby tvorili hlavne „spoločensky angažované“ diela.²²⁰

Na prvom mieste sa zdôrazňovala jeho politická úloha a z nej sa odvodzovala výtvarná zložka diela.²²¹ Formálne boli na plagáte významné stručné a úderné slogany a jeho názorné a obrazové riešenia. Osvedčená ikonografia bola totožná aj pre maľbu a sochárstvo. Komunistická symbolika mala pevný tvar od porevolučných rokov v Rusku za čias Lenina. V období stalinizmu v Československu bol plagát charakteristický pátosom, piktorialnosťou, popisnosťou. Neskôr sa motívy zjednodušili na elementárne ikonografické znaky²²² a na

---

215Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 44–45.

216Ibidem, s. 42.

217Ibidem, s. 44.

218Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 133.

219Klivár, 1964 (pozn. 3), s. 122.

220Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 4.

221Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 133.

222Ibidem, s. 132.

plagátoch sa začala uplatňovať aj fotografia.²²³ Najprv sa objavovali realistické a veľmi popisné plagáty, neskôr sa popis zredukoval na symbol, ktorý bol zväčšený na výrazný prvok. Napriek tomu museli mať autori stále na zreteli spoločensko-politickú úlohu plagátu.²²⁴

Politický plagát predstavuje široký pojem, ktorý zahrnuje plagáty s čisto politickou tematikou, ale aj plagáty politicky zafarbené. V mnohých publikáciách nie sú politické plagáty ďalej členené podľa úrovne politického námetu. Z ikonografického hľadiska by ale mali byť. Okrem čisto politických námetov s jasne diferencovanými ikonografickými symbolmi sa na plagátoch označovaných za politické objavujú aj iné námety a prvky. Popri čisto politických plagátoch môžeme rozlišovať aj spoločensko-politický plagát a budovateľský (agitačný) plagát.

Politický plagát tlmočil požiadavky strany a to vždy úderným symbolom a skratkou, aby boli zrozumiteľné každému. Dôležitý význam malo písmo, ktoré malo podtrhovať účinok hesla a tým celého plagátu.²²⁵ Textové slogany boli dôležitou súčasťou plagátov, ktoré mali nabádať do akcie.²²⁶ Hlavnými témami politického plagátu sa stali povojnová rekonštrukcia, budovanie socializmu, kult osobnosti, výchova nového socialistického občana a občanov, oficiálne oslavy a štátne sviatky, komunistické znaky a symboly.²²⁷ Zásadnou témou, ktorou sa zaoberal politický plagát na Slovensku, bolo Slovenské národné povstanie. Spomínalo sa naň pri každoročných oslavách. Inšpiračným zdrojom boli aj okrúhle výročia, ktorých úlohou bolo budovanie komunistickej tradície.²²⁸

Budovateľský plagát sa vyznačoval témami zaoberajúcimi sa budovaním národného hospodárstva, združstevňovaním, zveľaďovaním národnej kultúry. Podstatnými pre budovanie socialistického hospodárstva boli bane a elektrárne, ktoré poskytovali energiu pre ďalšie odvetvia. Prvok, ktorý sa tiež často objavuje, je kombajn, v tom období novodobý pomocník zvyšujúci poľnohospodársku produkciu.²²⁹

Spoločensko-politické plagáty boli zamerané na apel k ochrane mieru, priateľstvo, slobodu a solidaritu medzi ľuďmi, proti odzbrojeniu, kolonializmu a rasizmu.²³⁰ Taktiež často poukazovali na závažné udalosti, ktoré sa diali za hranicami štátu – stavali sa proti vojne,

---

223Bodnár, 1982 (pozn. 42), nestráňkované.

224Osmitzová, 1976 (pozn. 45), nestráňkované.

225Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 41.

226Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 141.

227Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 5.

228Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 41.

229Bodnár, 1982 (pozn. 45), nestráňkované.

230Osmitzová, 1976 (pozn. 42), nestráňkované. (V katalógu sa nachádza Altrichterov plagát, 6. paľročnica)

používaniu a vývoju zbraní hromadného ničenia, proti agresii. Snažili sa poukázať na negatíva a hrozbu kolonizačného a kapitalistického útlaku.²³¹ Dôležitým prvkom bolo upozorňovanie na negatívne aspekty spoločnosti, aby sa upevnili socialistické ciele. Mal poukazovať na vtedajšie problémy doby, tak ako ich vnímala komunistická strana. Nie opisne, ale zreteľne a úderne.²³²

5. 1 Politický plagát Rudolfa Altrichtera

Rudolf Altrichter sa v literatúre prevažne spomína ako tvorca, ktorý sa venoval najmä navrhovaniu politických plagátov.²³³ V tvorbe Rudolfa Altrichtera môžeme rozpoznať dva druhy politického plagátu. Prvým sú plagáty, ktoré sú politické námetom a ikonografiou a potom sú to plagáty, ktoré sú len politicky „zafarbené“. Môžeme ich nazvať ako agitačné a spoločensko-politické plagáty, ktoré na prvý pohľad nemajú za úlohu propagovať socialistický režim, ale napriek tomu témy ktorých sa dotýkajú, sú s režimom nejako prepojené. Diela autora sú v práci rozdelené podľa námetového a ikonografického hľadiska.

Do politického plagátu sme zaradili také diela, ktoré priamo odkazujú na komunizmus buď námetom alebo politickou symbolikou. Čisto politické plagáty obsahujú socialistické symboly a farby. Základnými symbolmi komunistického politického plagátu sú kosák, kladivo a červená hviezda. Tie sa nachádzajú skoro na každom politickom plagáte od Rudolfa Altrichtera. Podľa námetov môžeme plagáty zaradiť do kategórie plagátov oslavujúcich komunistický režim alebo komunistické sviatky a knižnú produkciu. Úloha diel sa odrazila aj na ich charaktere. Výrazným elementom je hlavný prvok, ktorý má vyjadrovať základné posolstvo plagátu. Pri tomto druhu Altrichterovho plagátu písmo tvorí druhoradú úlohu. Najpodstatnejší je námet a následne použitá symbolika a farebnosť. Pozadie plagátu je vo väčšine prípadov neutrálne, čo kontrastuje s výrazným hlavným prvkom, ktorý ma upútať pozornosť diváka.

231Bodnár, 1982 (pozn. 45), nestráňované.

232Vrana, 1984 (pozn. 46), s. 45.

233Ondro, 1976 (pozn. 7), s. 35. František Ondro tvrdí, že politický plagát v tvorbe Rudolfa Altrichtera zohráva prvoradú úlohu. „Je odrazom umelcových výtvarných kvalít a svetonázoru. Od začiatku je mobilizujúci aktivizujúci. Jeho politické plagáty sa vyjadrujú k naliehavjším otázkam našej doby.“ – Jubilanti, 1976 (pozn. 8), s. 7. „Plagát politický je úzko spätý s menom Rudolfa Altrichtera. Je osobitý a obsahovo úderný, humanistický a burcajúci.“ – In memoriam, 1979 (pozn. 9), s. 35. „Altrichter tvoril nielen plagáty kultúrne – k výstavným podujatiam, plagáty filmové, ale predovšetkým plagát politický – obsahovo úderný, humanistický, burcujúci.“

Výstavba plochy politických plagátov Rudolfa Altrichtera je štruktúrovaná. Aby autor zdôraznil, akú dôležitosť majú jednotlivé motívy, člení ich v obraze na seba. Hlavný motív tvorí popredie plagátu, stredný plán tvorí druhotný motív a za ním nasleduje pozadie. V strednom pláne sú vo väčšine prípadoch situované československé vlajky. Tie majú vyjadrovať príslušnosť sviatku, ku ktorého príležitosti vznikol konkrétny plagát, k československému štátu. Tento fakt poukazuje na to, že nacionálny aspekt je až za komunistickou symbolikou. Takýmto spôsobom sú symboly na plagáte odstupňované podľa dôležitosti. Rudolf Altrichter vo svojich politických plagátoch využíval modrú, červenú, bielu a čiernu farbu. V 70. rokoch začal aplikovať pri tvorbe plagátov aj fotografiu a koláž.

Mnohí autori tvoriaci politické plagáty v 60. a 70. rokoch využívali vo väčšej miere ako Rudolf Altrichter maliarske prvky a techniky. Možno to bolo spôsobené aj tým, že Altrichter nebol vyštudovaný výtvarník, a z toho dôvodu sa pri využívaní maliarskych techník nemusel cítiť tak sebaisto, ako jeho ostatní kolegovia. Taktiež sa v Altrichterových politických plagátoch nevyskytujú figurálne prvky, zato sa vo väčšej miere spoliehal na symboliku.

Najmenšiu skupinu v tvorbe politických plagátov Rudolfa Altrichtera tvoria budovateľské plagáty. V porovnaní s politickými plagátmi je viditeľný posun k voľnosti a experimentovaniu v tvorbe. Pri budovateľských plagátoch použil menej obvyklý fond a ozvláštnil ho aj aplikovaním viacerých odtieňov farieb. Obidva plagáty s baníckou tematikou obsahujú prvok abstrahovanej rudy vytvorenej technikou koláže. Na návrhu plagátu propagujúcom meliorizáciu použil štylizované postavy, ktoré sú radené vedľa seba.

V 60. rokoch 20. storočia navrhol rozsiahlu sériu spoločensko-politických plagátov neobvyklých tým, že neoslavovali komunistický režim priamo a nevznikli na politickú objednávku komunistickej strany, ale boli jeho autorským výtvorom.²³⁴ Tento jeho prístup je považovaný za inovatívny. Plagáty nemali len mobilizačný a informačný charakter, vkladal do nich aj filozofický obsah. Snažil sa nimi artikulovať kľúčové otázky doby, akými podľa neho boli: boj za mier, dobývanie vesmíru a ochrana životného prostredia.²³⁵ V roku 1965 bol Rudolf Altrichter ocenený za najlepšie politický plagát za nerealizovaný návrh plagátu *Potom bude neskoro!*. Ocenenie sa udeľovalo v rámci výstavy politického plagátu. Na výstavu poslal Altrichter osem grafik, ktoré vytvoril bez objednávky zadávateľa. Vznikli jeho

---

234 Longauer, 2013 (pozn. 13), s. 104. Jednalo sa o série *Ja mám pravdu, Bumerang, Atóm*.

235 Mináč, 1986 (pozn. 10), s. 51.

experimentovaním s materiálom.²³⁶ Podľa výstavného katalógu Rudolfa Altrichtera z roku 1976, vytvoril v roku 1964 návrh na plagát *Potom bude neskoro!* a ďalších sedem plagátov, ktoré poslal na výstavu, navrhol v roku 1965. Jedná sa o plagáty: *Rasizmus – hanba civilizácie*; *ATĎ – aj malý národ chce žiť*; *Zastavíť! Atóm – bieda – hlad*; *Ako myslí – čo hovorí?*; *Afrika, ako ti pomáha biely brat?*; *Miliarda ľudí hladuje!*; *Preseknite!*; *Atóm – hlad*.²³⁷ [Kat. 104–114]. Všetky tieto spomínané plagáty a aj sociálno-politické plagáty s podobným charakterom a tematikou, ktoré navrhol v nasledujúcom roku a v roku 1967, tvoril rovnakou technikou transponovanej fotografie. Navrhovanie spočívalo v tom, že si vystrihol rôzne geometrické tvary a následne ich nakaširoval na lepenku. Finálnu verziu odfotoval a zväčšil na veľkosť budúceho plagátu. Zväčšeninu nakoniec dotvoril maliarskou technikou pomocou permanentného čierneho alebo farebného tušu.²³⁸ Do tohto obdobia tvoril iným spôsobom. Zobrazovanie rizík a negatív vojny, hrozba atómovej bomby zo západu boli typické symboly, ktoré mali vyvolať negatívne pocity voči kapitalistickým západným krajinám.²³⁹

Čierno-biele diela zo skupiny socialo–politických plagátov sú vystavané vrstvením geometrických a konštrukčných tvarov doplnených písmom a rôznymi líniami. Niektoré plagáty zo skupiny tvorí len jeden ústredný geometrický alebo abstraktný element, ktorý je rôzne členený. Iné návrhy ako napríklad *Preseknite* alebo *Prečo. Miliarda ľudí hladuje* sú budované tvarmi rôznej veľkosti, ktoré sú do priestoru včlenené zo strán [Kat. 106, 108]. Plagát *ATĎ* znázorňuje abstrahovanú päť ruky a dielo *VVVLK VLK BOM ATOM* pravdepodobne osobu, ktorá si rukami zakrýva tvár [Kat. 104, 109, 110]. Plagát *Atóm – bumerang* je celý štrukturovny op–artovým rastrom [Kat. 113]. Následné Altrichter op–artové vplyvy aplikoval aj na dielach z iných druhov plagátovej tvorby.

Na príkladoch týchto diel sme chceli poukázať opodstatnenosť rozdelenia politického plagátu na špecifikované kategórie. V tvorbe Rudolfa Altrichtera môžeme badať výraznú formálnu odlišnosť v jednotlivých druhoch politického plagátu.

236Saučin, 1965 (pozn. 40), s. 134.

237Biednik, 1976 (pozn. 2), nestránkované.

238Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

239Crowley, 2014 (pozn. 48), 142.

6. Kultúrny a výstavný plagát medzi rokmi 1948 – 1978 v Československu

Kultúrny plagát je médium prezentujúce svojou vizuálnou podobou konanie kultúrnej udalosti, ktorá bude usporiadaná v blízkej budúcnosti. Životnosť kultúrneho plagátu závisí od jeho aktuálnosti. Po ukončení trvania udalosti, pre ktorú bol vytvorený, sa stáva plagát len bezúčelným kusom papiera.²⁴⁰ Kultúrny plagát predstavuje široký pojem, zastrešujúci rôzne druhy kultúrnych akcií. Podľa druhu kultúrneho odvetvia ho môžeme rozdeliť na plagáty tvorené pre vizuálne, hudobné, literárne, divadelné umenie. Podľa druhu udalostí sa jedná o plagáty prezentujúce výstavy, predstavenia, koncerty, festivaly a rôzne iné druhy podujatí. Kapitola nevenuje jednotlivým kategóriám kultúrneho plagátu, ako tomu tak bolo v predošlej kapitole o politickom plagáte. Pri kultúrnom plagáte sme rozdelenie plagátov podľa kultúrnych udalostí nepovažovali až za také kľúčové ako pri politických plagátoch. Symbolika a forma sa v rámci kategórií kultúrneho plagátu nemení tak výrazne, ako tomu bolo pri politických plagátoch. Zo všetkých druhov kultúrnych plagátov je nadpise zdôraznený výstavný plagát, pretože tvorí gro kultúrnych plagátov Rudolfa Altrichtera.²⁴¹

V socialistickom Československu sa kultúrny plagát stal ťažiskom umeleckej výpovede v plagátovej tvorbe, oproti komerčným plagátom, ktoré tvorili základ tvorby plagátov v západných krajinách. Táto voľnosť nezávislá na komerčných poryvoch umožňovala výtvarníkom ukázať svoj osobitý prejav, a preto ich politická angažovanosť nebola až taká dôrazná.²⁴² Počas obdobia komunizmu sa kultúrnemu a výstavnému plagátu nevenovala taká pozornosť ako politickému plagátu.²⁴³ V kultúrnom plagáte sa objavovali náznaky politických pomerov, ktoré sa cenzúre nepodarilo objaviť. Kultúrne komisie sa zameriavali hlavne na politické plagáty. Kultúrne plagáty schvaľovali len výtvarné komisie. Postupom času sa v týchto komisiách vyskytovalo viac umelcov ako úradníkov, a tí dbali vo väčšej miere na výtvarnú stránku diela. Naproti tomu politický plagát schvaľovali stranícke komisie snažiac sa zasahovať nielen do konečnej podoby diela, ale aj do samotnej tvorby. V určitom období začali vznikať neoficiálne politické plagáty.²⁴⁴

240Pavel Noga, Plagát v súboji ideológií, výstava v pražskom DOX-e, *Designum XX.*, 2014, č. 2, s. 56-61, cit. 56.

241 Výstava je kultúrnou udalosťou, z toho dôvodu je výstavný plagát jednou z podkategórií kultúrneho plagátu.

242Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 4.

243Ibidem, s. 8.

244Ibidem, s. 4.

Od roku 1964 sa v Brne pravidelne usporadúvali prehliadky československého plagátu pod názvom *Bienále Brno*. Od roku 1966 sa konali aj s účasťou tvorcov zo zahraničia, už pod názvom Medzinárodní bienále grafiky v Moravské galerii v Brne. Tieto výstavy sa konali pod záštitou ministerstva kultúry. Obdobné prehliadky plagátovej tvorby sa začali v druhej polovici 60. rokov konať aj v iných európskych mestách. V Estónsku, Litve a Lotyšsku to boli republikové výstavy umeleckých plagátov. V roku 1965 sa uskutočnilo prvé Poľské bienále plagátu v Katoviciach, ktoré sa koná dodnes. Jeho príklad nasledovalo Medzinárodné bienále plagátu vo Varšave, prvýkrát usporiadané v roku 1966.²⁴⁵

Ambíciou bienále plagátu bolo predovšetkým predstaviť úžitkovú grafickú tvorbu a jej tvorcov. Dôležité boli zahraničné kontakty, ktoré ponúkali medzinárodné prehliadky plagátu.

Výstavy predstavovali prezentáciu slobodnej tvorby, dokonca aj v rámci politického plagátu. Návrhy politických plagátov od výtvarníkov z komunistických štátov neboli pred tlačou podrobené cenzúre a preto sa takýmto spôsobom prezentovali ešte necenzurované originály, ktoré sa neskôr dostali k súkromným zberateľom, alebo do zbierkotvorných inštitúcií. Nikdy neboli vytláčené, pretože nespĺňali kritériá režimu.²⁴⁶

6.1 Kultúrny a výstavný plagát Rudolfa Altrichtera

Ako bolo v práci viac krát zdôrazňované, Rudolf Altrichter bol v publikáciách označovaný ako tvorca prevažne politického plagátu. Napriek tomu z katalógu predkladanej práce vyplýva, že najväčšie percento jeho diel tvoria kultúrne a z nich výstavné plagáty. V nasledujúcich riadkoch sa pokúsime predstaviť etapy vývoja autorových kultúrnych plagátov. Poukážeme na pretrvávajúce formy, ale aj na nové podnety v určitých etapách jeho tvorby. Som totiž presvedčená, že kultúrny plagát v najväčšej miere odráža, akým smerom sa Altrichterova plagátová tvorba v priebehu rokov uberala. Predstavuje zlatú strednú cestu medzi cenzúrou podriadenými politickými plagátmi a filmovými a divadelnými plagátmi, ktoré sa v určitých momentoch približovali k voľnej tvorbe.

V priebehu 50. rokov 20. storočia prevládal v Altrichterovej tvorbe maliarsky a kresebný charakter diel. Toto jeho obdobie sa vyznačuje experimentovaním s rôznymi prvkami. Jeho štýl je ešte nezjednotený, v jeho tvorbe môžeme pozorovať odlišné polohy. Pri

---

245Aulich – Sylvestrová, 1999 (pozn. 47), s. 8.

246Ibidem.

mnohých plagátoch využíva abstrahované rôznofarebné pásy, ktoré vytvárajú štruktúru obrazu. Stavajú sa tak ústredným prvkom na plagáte a vytvárajú jednotiaci element aj v jeho ostatných prácach. Na mnohých jeho dielach môžeme pozorovať prepojenie koláže a maľby. Často pracuje s farebnými plochami.

V prípade plagátu *Divadelná žatva* jemné pásy vytvárajú štruktúru vlasom postavy [Kat. 121]. Ženský portrét predstavuje priamy odkaz na Primaveru od Sandra Botticelliho [Obr. 7]. Portrét Primavery má pravdepodobne zosobňovať výraz žatvy. Pri ženskej postave na plagáte k *Výstave odevného a pletiareského priemyslu* sa farebné pásy radiálne roztvárajú od seba a tým vytvárajú odev a pokrývku hlavy postavy [Kat. 122]. Na diele *Umenie bojujúce* je pozadie plagátu členené nepravidelnými pásmi od jeho horného k dolnému okraju [Kat. 124]. Takýmto spôsobom sa autor pokúsil zdôrazniť akciu vychádzajúcu z námetu plagátu. Na plagáte *Festivalu mierových revolučných hier* pásy znázorňujú stuhy, ktoré sa obtáčajú okolo seba [Kat. 125].

Návrhy *Přehlídky Československého výtvarného umění* z roku 1959 prezentujú, akým spôsobom Altrichter pracoval. [Kat. 126–134]. K tomuto plagátu vytvoril deväť návrhov. Na prvých troch dielach pracuje s červeným modifikovaným prvkom. Skoro do každého návrhu zakomponoval číslovku štyri. Táto ho neskôr inšpirovala, a tak na ostatných návrhoch vytvára loďku, kde štvorka tvorí plachtu a červený element samotné telo lode. V ďalších šiestich dielach už iba variuje motív loďky a rôzne druhy písma.

Po roku 1960 dominujú Altrichterovým kultúrnym a výstavným plagátom geometrické tvary. V rokoch 1963 až 1965 sa hlavným elementom v jeho tvorbe v tomto druhu plagátu stal kruh. Kruh sa v jeho dielach stáva dominantným prvkom, obmieňa len pozadie a priestor v okolí kruhu a v jeho strede. Farebnosť na plagátoch je tmenejšia. Zväčša používa čiernu a bielu farbu, ktoré sú doplnené jednou zo základných farieb. V roku 1965 prevažujú čiernobiele diela. Na týchto dielach môžeme pozorovať vplyv avantgardy a hlavne školy Bauhausu. Tento vplyv je najzreteľnejšie pozorovateľný na plagátoch Výstavy politického plagátu 1963 a 1964 [Kat. 137, 138, 142].

Počas roku 1966 pokračuje v čiernobielym charaktere diel, ale v niektorých častiach plagátu s doplnenými tmavými farbami. Prevažne sa jedná o šedé a tmavomodré odtiene. V tom istom roku sa v jeho tvorbe objavuje séria plagátov, ktoré sa odklňajú od geometrie. Pravdepodobne tento fakt súvisel s námetom, pre ktorý boli plagáty vytvorené. Pretože boli tvorené pre sochárske výstavy, prostredníctvom plagátu sa autor snažil naznačiť ich sochársky námet [Kat. 151–152]. Neskôr v tom istom roku sa vo svojej práci znovu vracia ku

geometrii. V roku 1968 sa opäť objavujú kruhové elementy, ale používa pestrejšiu a výraznejšiu farebnosť. V roku 1968 sa u Altrichterovom kultúrnom plagáte po prvý krát objavuje fotokoláž. V roku 1969 vytvoril plagát pre *Výstavu 25. výročia SNP* technikou linorytu [Kat. 165–167]. Formou nadväzuje na súsošie od Jozefa Jankoviča *Obete Varujú*, ktoré je situované na pamätníku SNP v Banskej Bystrici. Pre techniku linorytu sa zjavne rozhodol, aby motív pôsobil expresívne. Toto dielo ukazuje ešte výraznejšie ako ostatná jeho tvorba, aký pracovitý bol Altrichter výtvarník. Linoryt vyrezával do rozmerného linolea formátu A 0.²⁴⁷

V 70. rokoch 20. storočia sa u Altrichtera prelína geometrické obdobie s dekoratívnym obdobím. A vracia sa k op-artu, ktorý dominoval jeho politickým a filmovým plagátom v 60. rokoch 20. storočia. Sčasti, ale v odlišnej polohe sa vrátil k op-artu pri návrhu plagátu pre *EXPO 1970* [Kat. 171–172]. Centrálny kruh je tvorený menšími kruhmi, ktoré vytvárajú priestor. Na plagáte ku svojej výstave z roku 1976 parafrázuje svoje op-artové diela, ktoré vytváral v polovici 60. rokov 20. storočia v politických plagátoch [Kat. 180–181]. Na diele z roku 1976 pribudla dekoratívnosť a naturálnosť, ktorá bola pre jeho práce v 70. rokoch 20. storočia príznačná. V 70. rokoch dopĺňa geometrické tvary amorfnými a naturálnymi prvkami, akými boli napríklad ruky.

Naprieč celou svojou tvorbou vytváral aj plagáty pre výstavy s komunistickou tematikou. Tie sa od ostatných kultúrnych plagátov výrazne odlišujú. Ich formálna stránka je podobná politickým plagátom, používajú rovnakú symboliku ako politické plagáty. Dominuje im jednoduchosť, geometrické tvary a červená farba.

7. Filmový a divadelný plagát medzi rokmi 1948–1978 v Československu

Zjednodušene môžeme divadelný a filmový plagát označiť ako vizuálne upravený oznam, ktorý ma informovať o konaní divadelného predstavenia alebo premietaní filmu.²⁴⁸ Oba plagáty, divadelný aj filmový, slúžia na prezentáciu vizuálneho umenia divákovi, napriek tomu sa odlišujú v mnohých smeroch. Film je určený pre väčší okruh divákov, pre širokú verejnosť. Divadelné predstavenie je limitované len pre určitý okruh ľudí, ktorí majú príležitosť navštíviť konkrétnu inscenáciu v danom meste. Divadelný plagát má dlhšiu

---

247Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

248Rišková, 2009 (pozn. 58), s. 20.

tradíciu a jeho prezentácia je komornejšia. Pri tvorbe filmového plagátu majú autori možnosť väčšieho experimentovania, ich zámerom je ohromiť a prekvapiť diváka. Rovnako ako je film plošné médium, aj vizuálna stránka filmového plagátu často zotráva len v prvom pláne. Naproti tomu divadlo sa odohráva v priestore a vplyva na diváka vo viacerých vrstvách, aj na emocionálnej úrovni. Ako sa chce divadelné predstavenie dostať do hĺbky, aj divadelný plagát má ambíciu obsiahnuť viacero sfér a prepojiť ich.²⁴⁹

Filmový plagát predstavuje sprostredkovateľa medzi filmom a jeho možným budúcim divákom.²⁵⁰ Jedná sa o určitý druh filmovej reklamy. Z geografického hľadiska jestvujú dva druhy filmového plagátu: plagáty prezentujúce domáce a zahraničné filmy. Plagáty domácich filmov zobrazujú nielen vývoj domáceho plagátu a grafiky, ale hlavne vývoj samotnej filmovej produkcie. Zachytávajú smery a vplyvy, akými sa plagátová tvorba uberala v rôznych obdobiach. Rovnako sa na nich určitým spôsobom odzrkadľujú sociálno-politické zmeny prebiehajúce na našom území. Plagáty zahraničnej filmografie poukazujú aj na to, do akej miery bol tolerovaný zahraničný vplyv nielen vo filme, ale aj vo výtvarnej tvorbe,²⁵¹ a aké formy zahraničného dosahu boli v tejto sfére akceptovateľné.

Po druhej svetovej vojne, ešte pred nástupom komunizmu k moci došlo k veľkým zmenám spoločensko-kultúrnych štruktúr. Československý prezident Edvard Beneš vydal 11. augusta 1945 dekrét týkajúci sa znárodnenia československého filmu. Kiná boli znárodnené na začiatku roku 1946. Dostali sa pod správu národných výborov alebo ústrednú správu kín.²⁵² Nová komunistická ústava bola schválená 5. mája 1948. A 28. októbra toho istého roku prebehla vlna zoštátnenia. To viedlo k znárodneniu všetkých dovtedy fungujúcich grafických firiem. V Prahe bolo vytvorené pracovisko pre grafikov a tlačiarne, ktorých zriaďovateľom bol Československý štátny film.²⁵³ Na plagátoch prevládala ilustračný a popisný charakter.²⁵⁴ V priebehu druhej polovice 40. rokov sa v plagátoch miesili rôzne výtvarné štýly.²⁵⁵ Prvé roky po znárodnení mali plagáty maliarsky charakter, ale námety boli prevzaté z filmovej foto-dokumentácie. Ústredným a poväčšine aj jediným prvkom na plagáte bol hlavný hrdina. V Československu v tomto období vznikali hlavne filmy zobrazujúce

---

249Krouťvor, 2004 (pozn. 175), s. 12.

250Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 8.

251Ibidem, s. 10.

252Ibidem, s. 35.

253Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 37.

254Rajčan – Poniž, 2010 (pozn. 53), s. 10.

255Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 36.

udalosti a hrdinské činy z 2. svetovej vojny.²⁵⁶ Medzi rokmi 1945 až 1948 ešte filmové plagáty nemali zjednotenú formu. Okrem toho až do konca 60. rokov používali kiná pútače, ktoré maľovali miestni písmo-maliari. V období 50. rokov sa vyskytovali také plagáty zahraničných filmov, ktoré prebrali koncept a niekedy aj celý návrh pôvodného plagátu a pozmenil, alebo preložil sa len text. V tom období sa využívala realistická maľba, ale akceptovateľná bola aj satirická a ľudová kresba. Na budovateľských filmových plagátoch bolo v niektorých prípadoch možné aj použitie moderny.²⁵⁷ Napriek tomu, že Slováci a Česi boli súčasťou jedného štátu, podmienky na rozvoj filmu a v súvislosti s tým aj filmového plagátu sa na Slovensku a v Čechách v mnohých bodoch líšia.

V medzivojnovom období neboli vytvorené podmienky na produkciu slovenského filmu. Počas prvej Československej republiky vznikala filmová produkcia iba v Prahe. Až po roku 1945 sa vytvorili predpoklady na vznik prvých slovenských filmových štúdií a len od tohto obdobia môžeme hovoriť o tvorbe filmových plagátov slovenských filmov.²⁵⁸ Na konci 50. rokov pôsobila na slovenskej scéne staršia generácia grafikov. Patrili medzi nich Rudolf Altrichter, Marián Čunderlík, Ever Alexander Púček a neskôr Alojz Riškovič, Ivan Štěpán a iní. Napriek tomu, že títo autori nemali možnosť nadviazať na avantgardnú tradíciu, ktorá vznikla v medzivojnovom období v Čechách, dokázali sa presadiť a nájsť si svoj vlastný jazyk.²⁵⁹

Po Svetovej výstave EXPO 1958 sa jej vplyv premietol aj do filmových plagátov. Presadila sa zjednodušená kresba, tvarové skratky a pastelové farby.²⁶⁰ Ku koncu 50. rokov, respektíve na začiatku 60. rokov prestali zobrazovať filmové plagáty dej filmu popisným spôsobom, ale snažili sa zachytiť osobné pocity, ktoré mali cez autora vplývať na diváka.²⁶¹

Rok 1960 predstavuje určitý medzník v tvorbe filmového plagátu, ktorý v tom období zažíva akýsi nástup, v dôsledku čoho medzi ostatnými druhmi plagátu viac vyniká. Tento posun vo svojbytnom vyjadrení autorov bol spôsobený uvoľnenejšou politickou situáciou, ktorá umožnila intenzívnejšie kontakty so zahraničím.²⁶² V úvode 60. rokov 20. storočia sa pozmenila redaktorská základňa Ústřední půjčovny filmů, ktorá začala presadzovať mladých

---

256Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 35.

257Ibidem, s. 38.

258Lubica Hustá, Filmový plagát na Slovensku 1959 – 1989, in: Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup, 2004 (pozn. 52), s. 26.

259Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 26.

260Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 41.

261Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 43.

262Krouťvor, 2004 (pozn. 175), s. 16

progresívnych výtvarníkov. Schvaľovacie komisie uprednostňovali modernejšie podoby plagátov. Autori nadviazali na medzivojnovú českú avantgardu, sovietsky konštruktivizmus, nové podoby koláže a postupne sa v ich tvorbe udomáčňovali aj nové, aktuálne výtvarné smery a štýly.²⁶³ Začiatkom 60. rokov sa u nás postupne objavovali hodnotné filmy zo zahraničia, ktoré podnietili nové formy v plagátovej tvorbe.²⁶⁴ Stvárnenie zahraničných filmov poskytovalo výtvarníkom väčšiu tvorivú voľnosť. Napriek tomu bola vo viacerých smeroch ich produkcia obmedzená. Umelci sa nemohli vyjadrovať priamo, ale používali znaky, gestá, metafory a podtext. Rovnaké podmienky boli aj v divadle a literatúre.²⁶⁵ Forma bola uvoľnenejšia, vychádzajúca zo západných podnetov, ale obsah musel spĺňať kritériá komunistického režimu.

V 60. rokoch 20. storočia sa ako tvorcovia plagátu presadzovali maliari alebo grafici, ktorí do plagátov vkladali maliarske a grafické prvky. Títo autori sa nevyznačovali špecifickým osobitým rukopisom a ich tvorba je veľmi podobná. V roku 1963 sa objavili filmári Novej českej filmovej vlny. Ich nové podnety vo filme sa premietli aj do plagátovej tvorby.²⁶⁶ V polovici 60. rokov 20. storočia sa v tomto druhu umenia presadil optimizmus, ktorý bol prezentovaný výraznou farebnosťou. V tomto smere sa stála viditeľnou inšpiráciou populárna hudba, jej nálada prenikla i do plagátovej tvorby. V tom období sa stal ďalším dôležitým prvkom na filmových plagátoch poetizmus. Filmové plagáty boli štruktúrované ako básne, boli pretkávané metaforami, vtípom a rôznorodou nápaditosťou.²⁶⁷ V tomto období na Slovensku pôsobili noví autori – Ivan Štěpán, Ján Meisner, Milan Veselý.²⁶⁸ Koncom 60. rokov sa popri týchto vrstvách objavoval aj vplyv pop-artového štýlu.²⁶⁹ Autori hľadali nové výrazové prvky, pracovali s experimentom a s prekvapením. Podstatnou zložkou na plagáte sa stala umelecká atmosféra filmu, namiesto strohej ilustrácie postáv. V niektorých prípadoch sa objavuje aj abstrakcia. V Československu bola plagátová tvorba výrazovo a štýlovo bohatšia a názorovo rozdielnejšia, než napríklad v poľskom filmovom plagáte, kde sa presadzuje hlavne maliarsky prejav.²⁷⁰

263Rajčan – Poniž, 2010 (pozn. 53), s. 11.

264Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 45.

265Krouťvor, 2004 (pozn. 175), s. 16

266Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 45.

267Krouťvor, 2004 (pozn. 175), s. 18

268Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 28.

269Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 53.

270Ibidem, s. 45.

Po roku 1971 nastala v Československu normalizácia. S nástupom Gustáva Husáka na čelo Komunistickej strany sa Československo uzavrelo pred zahraničím a nové podnety zo zahraničia sa k nám nedostávali tak voľne, ako v 60. tých rokoch. Individualita tvorcov nebola ďalej akceptovateľná. Film sa stal nástrojom politickej manipulácie, jeho umelecká stránka nebola natoľko dôležitá.²⁷¹ Z toho dôvodu sa vo filmografii vo veľkej miere uplatňovala metafora, symbolika a grotesknosť.²⁷²

Počas 70. rokov 20. storočia sa dostala do popredia televízia, ktorá vytvárala konkurenčné prostredie pre kiná a rovnako tak aj pre plagátovú produkciu, pretože ponúkla divákovi nielen filmy, aj rôzne druhy informácií. Televízne vysielanie vytvorilo dvojitú konkurenciu pre filmový plagát.²⁷³ V 70. rokoch sa vo filmovom plagáte neobjavuje invencia v takej miere, ako počas 60. rokov 20. storočia. V jeho tvorbe autori pokračovali v tradíciách z predošlých rokov.²⁷⁴

Ku každému zahraničnému filmu, ktorý bol zakúpený na premietanie v československých kinách, sa vyprodukoval nový plagát. Nejestvovali konkrétne pokyny k podobe plagátu, ani použitého textu. Filmový plagát sa tak stal médiom, kde sa mohli umelci voľne prejaviť. Súčasťou textu bol spravidla názov filmu, meno režiséra, niekedy mená hercov a informácia, či sa jedná o československú alebo zahraničnú produkciu. V Československu to bola produkcia filmov vytvorených v štúdiách v Barrandove v Prahe, v Bratislave na Kolibe a v Gottwaldove (dnešnom Zlíne). Všetky vymenované štúdiá produkovali vlastné plagáty. K slovenským filmom vznikali plagáty prevažne na Slovensku.²⁷⁵

Na Slovensku a v Čechách boli výrazné rozdiely v počte vyrobených domácich aj zahraničných filmových plagátov. Slovenskí autori nevytvorili také množstvo plagátov ako ich českí kolegovia. Jeden slovenský výtvarník vytvoril celkovo okolo dvadsať plagátov pre film. Plagáty pre zahraničné filmy mali v Čechách a na Slovensku rozdielnu kvalitu. Vo väčšej miere to bolo spôsobené tým, že do slovenskej produkcie sa dostali len menej kvalitné zahraničné filmy. K slovenským výtvarníkom sa dostávali zákazky na návrhy zahraničných plagátov z krajín Rady vzájomnej hospodárskej pomoci, o ktorých poväčšine autori plagátov

---

271Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 53.

272Ibidem, s. 56.

273Krouťvor, 2004 (pozn. 175), s. 18.

274Ibidem, s. 20.

275Sylvestrová, 2004 (pozn. 51) s. 43.

nemali veľa informácií. To sa odrazilo na výtvarnom spracovaní a kvalite konečného návrhu.²⁷⁶

Ústrední půjčovna filmů zamestnávala literárnych redaktorov, ktorí mali nájsť vhodné tituly pre zahraničné filmy. Ich úlohou bolo tiež vytvoriť vhodný text sprevádzajúci plagát a iné propagačné médiá k filmu.²⁷⁷ Redaktori z Ústrední půjčovny filmů mali okolo seba vytvorený okruh výtvarníkov, ktorým zadávali práce. Práca pre Ústrední půjčovnu filmů bola medzi výtvarníkmi považovaná za veľmi prestížnu. Redaktori si vyberali výtvarníkov na stvárnenie jednotlivých titulov podľa toho, ako sa osvedčili v minulosti. Niekedy si výtvarníka vybral samotný režisér podľa vlastnej predstavy, ako ma plagát vyzerat', aby korešpondoval s hlavnou myšlienkou filmu. Výtvarníci poväčšine redaktorovi odovzdávali dva až tri návrhy, niekedy úplne odlišné, niekedy v rovnakom duchu, ale s menšími zmenami. Každý týždeň sa uvádzali priemerne štyri nové filmové tituly. Tak ako všetky plagáty, aj tie filmové sa predkladali na posúdenie schvaľovacej komisii, ktorá zasadala v sídle Ústrední půjčovny filmů. Členmi komisie boli od konca 50. rokov umelci zo sekcie užitej grafiky Svazu československých výtvarných umelcov, ktorí sa na poste striedali. Ďalšími členmi boli predstavitelia Ústrední půjčovny filmů, Mestskej správy kín a režiséri.²⁷⁸ V 70. rokoch sa začali návrhy filmových plagátov schvaľovať na Ministerstve kultúry. To malo za následok, že v komisii sa už nenachádzali výtvarníci z radov tvorcov filmových plagátov a zvýšila sa cenzúra.²⁷⁹

Na Slovensku o výbere grafika filmových plagátov rozhodovala komisia Oddelenia užitej grafiky a priemyselného výtvarníctva pri Slovenskom fonde výtvarných umení. Na rozhodovaní sa podieľal aj riaditeľ Štúdia hraných filmov Bratislava Koliba a komisia Slovenskej požičovne filmov. Pri filmoch od slovenských tvorcov o plagáte rozhodoval aj režisér jednotlivého snímku. V týchto prípadoch bol plagát vyvíjaný v spolupráci s režisérom.²⁸⁰

Ústrední půjčovna filmů výtvarníkov neobmedzovala z politického hľadiska tak, ako to bolo zvykom pri ostatných druhoch plagátovej produkcie. Dôvodom mohli byť aj honoráre. Za politické plagáty dostávali autori skoro dvojnásobný honorár ako za filmové plagáty.

276Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 26.

277Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 38.

278Ibidem, s. 43. Stretnutia komisie prebiehali bez prítomnosti umelcov a konali sa v pondelok, aby sa mohli vytlačené plagáty vyvesiť vo štvrtok.

279Ibidem, s. 55.

280Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 26.

Napriek tomu, že filmový plagát nebol považovaný za druh užitého umenia, utvorilo sa z neho osobité umelecké dielo, ktoré sa stalo súčasťou verejného priestoru ulice, kina. Bolo to pravdepodobne z toho dôvodu, že už neplnil funkciu prvotného informačného zdroja, ktorý slúžil na informovanie potencionálnych divákov. Informácie o premietaných filmoch sa začali od 60. rokov 20. storočia viac objavovať v rozhlase, tlači a v televízii. V priestoroch kín boli okrem filmových plagátov umiestňované aj iné propagačné materiály, ako boli napríklad fotografie hercov, fotografie zachytávajúce momentky z filmov, foto-plagáty, informačné brožúry, textové správy a filmové upútavky na začiatku filmu.²⁸¹

Podnety zo zahraničia sa k našim výtvarníkom dostávali hlavne prostredníctvom výstav, ktoré sa konali v rámci filmových festivalov. V auguste 1946 sa v Karlových varoch uskutočnil Festival československého filmu, kde sa predstavili aj zahraničné filmy. Filmové festivaly sa tak stali nielen filmovou, ale aj plagátovou inšpiráciou.²⁸² 10. až 25. apríla 1953 sa vo výstavnom sále Domu umeleckého priemyslu v Prahe uskutočnila výstava družstva pražských výtvarníkov *Propagační tvorba*, ktoré zastrešovalo vznik filmových plagátov.²⁸³

Prehliadky sovietskeho filmu boli súčasťou Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva. Tiež sa usporadúvali festivaly filmov z rôznych spriatelených krajín, ako bola napríklad Čína alebo Kórea. Na československý filmový plagát mala veľký vplyv poľská plagátová tvorba, ktorá sa vyznačovala medzinárodným grafickým štýlom, včlenením metafory a výtvarnej skratky. Poľské výtvarné umenie sa odlišovalo hlavne väčšou tvorivou slobodou. V Dome umeleckého priemyslu v Prahe sa v roku 1954 konala prehliadka poľského plagátu, pričom najväčšie percento z nich tvorili práve filmové plagáty. V roku 1956 zahájil svoju redakčnú činnosť poľský časopis *Projekt*, ktorý bol pre mnoho umelcov v Československu veľkým inšpiračným vzorom.²⁸⁴ Výstavy poľského plagátu mali vplyv na zlepšenie a uprednostňovanie výtvarnej zložky v československých plagátoch. Filmové plagáty boli k videniu na medzinárodných výstavách filmových plagátov v rámci Medzinárodných filmových festivalov v Karlových Varoch. Na základe skúseností z Poľska sa vedenie Ústrední půjčovny filmů rozhodlo angažovať pre zvýšenie výtvarnej úrovne filmových plagátov slobodných grafikov.²⁸⁵ V roku 1964 sa konala 1. československá

281Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 44.

282Ibidem, s. 36.

283Ibidem, s. 38.

284Ibidem. s. 39.

285Ibidem, s. 42.

prehliadka plagátu a propagačnej grafiky Bienále Brno. V roku 1966 mala prehliadka aj zahraničné zastúpenie výtvarníkov.²⁸⁶

V ostatných európskych socialistických krajinách pretrvávali podobné kultúrno-spoločenské podmienky ako v Československu a produkcia filmového plagátu fungovala zhodným spôsobom, napriek tomu sa ani v jednej z týchto krajín autorský filmový plagát nedopracoval na takú umeleckú úroveň, ako tomu bolo v Československu alebo v Poľsku. Nedosahovali takú kvalitu a originalitu.²⁸⁷ V 70. rokoch 20. storočia bola filmová plagátová tvorba na takej úrovni, že sa niektoré diela autorov objavovali v prestížnych časopisoch o grafickej tvorbe ako bol napríklad švajčiarsky časopis *Graphic* alebo mníchovské *Novum*.²⁸⁸

Divadelný plagát odborníci často zaraďujú do skupiny kultúrneho plagátu. Podľa druhu predstavenia ho môžeme rozdeliť na činoherný, operný a bábkarský.²⁸⁹ Predlohu k divadelným plagátom tvorí námet divadelného predstavenia. Medzi divadelné plagáty sú v niektorých prípadoch zaraďované aj propagačné plagáty divadla, festivalu alebo divadelného projektu. Niektorí historici umenia za divadelné plagáty označujú len tie, ktoré slúžia na uvedenie nového divadelného predstavenia. Festivalové a iné plagáty zaraďujú do kategórie propagačných plagátov alebo propagačných materiálov divadla. U divadelného plagátu rozlišujeme dva druhy plagátu, a to textový a výtvarný plagát. Textová zložka divadelného plagátu slúži na informovanie publika. Výtvarná stránka divadelného plagátu je často krát prepojená so scénickou zložkou predstavenia.²⁹⁰ Pri divadelnom plagáte je textová zložka plagátu pre diváka dôležitejšia, ako je to u filmového plagátu, predovšetkým preto, že s hercami, scénografiou a s víziou režiséra sa diváci stretávajú priamo.

Priestor je neoddeliteľnou súčasťou divadelného predstavenia. Plagát by mal byť premietnutím tohto prvku do plošnej formy zobrazenia. Súčasťou divadelných plagátov býva často znak a divadelný artefakt.²⁹¹ Ako sa vyjadril grafik a scénograf Čestmír Pechr (1926 – 1999) „divadelná hra nikdy nie je taký uzavretý, ukončený, nemenný celok ako film“. Divadlo je tvorivý proces, ktorý je každým predstavením iný. Aj z toho dôvodu sa vo filmových plagátoch v porovnaní s divadelným plagátom vo väčšej miere využíva fotografia a techniky s ňou spojené.²⁹²

286Sylvestrová, 2004 (pozn. 51), s. 50.

287Rajčan – Poniž, 2010 (pozn. 53), s. 12.

288Levická, 1974 (pozn. 54), s. 39.

289Riškova, 2009 (pozn. 58), s. 74.

290Ibidem, s. 25.

291Ibidem, s. 74.

292Levická, 1974 (pozn. 54), s. 39.

Divadelný plagát tvorí súčasť vizuálnej identity celého divadla. Do vizuálnej identity patria všetky vizuálne prostriedky, ktorými sa divadlo prezentuje, ako je napríklad bulletin, vstupenka a iné.²⁹³ Tvorcami divadelného plagátu neboli len výtvarníci, ale často krát aj scénografi.²⁹⁴ Mnoho divadelných plagátov a iných vizuálnych prvkov k predstaveniam navrhovali zamestnanci divadiel, alebo výtvarní autori, ktorí dlhodobo spolupracovali s jednotlivými divadlami. Často sa jedná o anonymných regionálnych tvorcov, ich mená nie sú nikde uvádzané, sú známi iba ako tvorcovia pôsobiaci v divadle. Napriek tomu kreovali vizuálnu identitu divadla a ich tvorba je prvým kontaktom diváka s divadlom.²⁹⁵

Zárodky slovenského divadelného plagátu sú spojené s ochotníckym divadlom. Prvé po slovensky písané plagáty pochádzajú z roku 1882.²⁹⁶ V období komunizmu sa divadelné predstavenia vyjadrovali k aktuálnym problémom a ponúkali občianske témy na pozadí klasických titulov.²⁹⁷ V divadelných plagátoch 2. polovice 60. rokov ešte stále prevládala maľba, naproti tomu filmový plagát používal kresbu s fotomontážou a kolážou. Po roku 1968 sa umenie dostalo pod kontrolu moci takým spôsobom, že sa obmedzila činnosť divadiel. To sa odrazilo aj na divadelnej plagátovej tvorbe.²⁹⁸ V 70. rokoch sa aj v divadelných plagátoch začala uplatňovať fotografia.²⁹⁹ Fotografie boli rôznorodo upravované, kombinované s inými technikami a dotvorené typografiou. Za umelecké vnemy, ktoré fotografie stvárňovali, sa nepovažovali portréty hlavných hrdinov.³⁰⁰ Ak sa hlavní hrdinovia na plagáte objavovali, podstatný bol detail v spojení s vtípom.³⁰¹

Pri divadelných plagátoch bolo dôležitým prvkom zobrazovania ľudské telo. V počiatkoch to boli zväčša abstraktné, nekonkrétne postavy.³⁰² Je zaujímavé, že pre filmový plagát bolo zobrazenie podoby hlavného hrdinu (filmovej hviezdy) veľmi dôležité, ba až zásadné. Pravdepodobne to súviselo s tým, že filmový plagát má v porovnaní s divadelným väčšiu propagačnú funkciu. Film je úspešnejší, keď zarobí viac peňazí za vstupné, kým úspech divadelného predstavenia je meraný trochu iným spôsobom. Dôležitú úlohu v ňom hrá

---

293 Rišková, 2009 (pozn. 58), s. 82. Všetky vizuálne zložky divadla, ale aj vizuálne prvky zo všetkých predstavení by mali byť jednotné.

294 Ibidem, s. 36.

295 Ibidem, s. 38.

296 Lacika, 1983 (pozn. 55), s. 2. Vytvorené boli pre Slovenský spevokol v Martine.

297 Rišková, 2009 (pozn. 58), s. 80.

298 Kroutvor, 2004 (pozn. 175), s. 18.

299 Ibidem, s. 22.

300 Rišková, 2009 (pozn. 58), s. 78.

301 Ibidem, s. 80.

302 Ibidem, s. 74.

námet divadelného predstavenia. A ako bolo predtým spomenuté, divadelný plagát je často zaradovaný medzi kultúrne plagáty.

7.1 Filmová a divadelná plagátová tvorba Rudolfa Altrichtera

Tvorbu Rudolfa Altrichtera pre film a divadlo môžeme podľa charakteru jeho prác rozdeliť do niekoľkých období. Do 60. rokov 20. storočia využíval pri navrhovaní prevažne techniku kresby a maľby. Podľa štandardov tej doby tvorili základný prvok jeho plagátov podobizne hlavných postáv predstavenia. Stvárnenie anonymných mužských tvári na filmových plagátoch u Altrichtera pokračuje nepretržite až do 70. rokov 20. storočia. V 60. a 70. rokoch využíval pri znázornení mužskej hlavy fotografie, ktoré upravil a umiestnil na návrh plagátu.

V roku 1959 navrhol trojicu plagátov, ktoré sú si spracovaním, použitím obdobných prvkov a techník značne podobné. Ich podstatný element tvorí mužská tvár. V prípade plagátov *Muž, ktorý sa nevráti* a *Dom na Rázcestí*, sú tváre až skoro totožné [Kat. 186, 187]. Ďalšou podobnosťou, ktorá spája oba plagáty, sú dve menšie siluety postáv v pozadí.

Filmovému plagátu *Dom na rázcestí* dominuje mužská tvár. Celý plagát na polovicu pretína esovitá línia.³⁰³ V spodnej a hornej časti plagátu sa nachádzajú dve siluety žien, vyjadrujúce pravdepodobne rozpoltenosť hlavného hrdinu. Zmysel pre detail môžeme pozorovať na polohe trojuholníka a písmeno O zo slova dom umiestnené na oku hrdinu. Na plagáte *Muž ktorý sa nevrátil*, tvorí dominantný prvok tmavá mužská hlava predstavujúca hlavného hrdinu, umiestnená v popredí hornej časti diela. V druhom pláne plagátu je situovaná silueta muža vynárajúca sa z geometricky vrstveného plošného pozadia.³⁰⁴ Postava vystupuje zo svetelného zdroja z pozadia plagátu, čo navodzuje tajomnú atmosféru.

Pri tvorbe návrhov na plagáty *Bratia* a *Jánošík* nadviazal autor na svoje práce z kategórie voľnej a angažovanej tvorby [Kat. 186, 187]. Triptychom *Kvetovaná šatka* sa autor inšpiroval v námetovej, ale aj vo formálnej rovine. Pri tvorbe oboch návrhov plagátov využil techniku temperry, ale pri vrstvení plochy vychádzal z formy linorezu *Kvetovaná šatka*. Ako bolo spomínané v kapitole o Altrichterovej voľnej grafickej tvorbe, polpostava Jánošíka je skoro totožná s postavou zvérača z triptychu pre Ropovod Družba.

303Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 26.

304Ibidem, s. 26.

Na plagátoch obidvoch jeho starších období sa pri stvárnení postáv značne opakuje. S najväčšou pravdepodobnosťou k tomu dochádza preto, lebo nebol vyštudovaný výtvarník a mal zjavne problémy s kresbou tváre a postáv. Z toho dôvodu používal jeden druh postavy alebo tváre, ktorý obmieňal.

Okolo polovice 60. rokov sa aj na jeho filmových plagátoch objavuje kontrast čiernej a bielej farby. Plocha obrazu je poskladaná z konštrukčných a geometrických prvkov.³⁰⁵ Na plagáte *Námestie sv. Alžbety* sa čiastočne objavujú op-artové tvary [Kat. 195]. Plagátu *Volanie démonov* už op-artové tvary dominujú [Kat. 196].³⁰⁶ V tomto prípade nadviazal na svoje experimentálne spoločensko-politické plagáty z roku 1966. V roku 1968 zotrúva v tvorbe plagátov v tmavých odtieňoch ale narábanie s písmom sa u Altrichterera mení. V predošlých rokoch plnilo písmo na jeho plagátoch len druhotnú úlohu, avšak v tomto období písmo buduje na obraze priestor.

Na prelome 60. a 70. rokov 20. storočia sa forma v jeho tvorbe výrazne mení. Jeho diela sú výrazne ovplyvnené pop-artom. Na plagátoch aplikuje žiarivú farebnosť a zvlnené línie, ktorými sa približuje ku dekoratívности. Pre autora jeho generácie je táto poloha veľmi pozoruhodná. Jeho tvorba je týmto významná aj v kontexte celého Československa. Ani českí autori nepoužívali op-art a pop-art vo filmových plagátoch.³⁰⁷ Pravdepodobne to súviselo s tým, že v 70. rokoch inšpirovali Altrichtera diela od poľských autorov. Poľský plagát bol oproti československému zameraný viac maliarsky. Aj písmo je stvárnené maliarsky. V československom plagáte je typické prepojenie viacerých techník, ako napríklad fotokoláž, koláž, montáž.³⁰⁸ Altrichtera ovplyvnili predovšetkým dvaja poľskí autori. Vplyv Henryka Tomaszewskiho [Obr. 9] môžeme pozorovať najvýraznejšie na diele *Sindbad* [Kat. 220]. Tomaszewskiho dielam dominuje výrazná pastelová farebnosť a hravé tvary inšpirované detskou fantáziou. Odkaz na tvorbu Jana Lenicu (1928–2001) je ešte výraznejší. V roku 1969 členil Altrichter plochu plagátu vlniacimi sa farebnými plochami [Kat. 205, 207, 208, 209]. Abstraktné dekoratívne farebné pásy využíval vo svojej tvorbe aj Lenica [Obr. 10].

Jeho tvorba sa líšila od ostatných československých autorov filmových plagátov prevažne tým, že pri navrhovaní aplikoval svojbytné techniky a spôsoby tvorby. Od polovice 60. rokov 20. storočia navrhoval filmové plagáty voskovými farbami.³⁰⁹ K väčšine techník,

---

305Hustá, 2004 (pozn. 256), s. 26.

306Ibidem.

307Ibidem.

308Rajčan – Poniž, 2010 (pozn. 53), s. 18–19.

309 Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

ktoré používal, dospel vlastným experimentovaním. Československí a hlavne českí autori využívali pri navrhovaní plagátov prevažne koláž a fotomontáž. Fotomontáž využíval Altrichter iba čiastočne a koláž dominuje jeho filmovým plagátom 70. rokov.

8. Výstavná grafika a iné formy úžitkovej grafiky Rudolfa Altrichtera

Okrajovo sa Rudolf Altrichter venoval aj výstavnej grafike, grafickému dizajnu, vizuálnej identite a propagačným materiálom a ilustráciám kníh. Navrhoval diplomy, medaily, pozvánky, nástenky, pásovky, logá a dokonca vytvoril aj grafickú úpravu zápalkových škatuliek. Práce tohto druhu sa výrazne líšia. Hľadanie jednotiacich prvkov a foriem je medzi jednotlivými dielami je neľahké. Z toho dôvodu sa im práca nevenuje.

8.1 Návrh Celoslovenskej poľovníckej výstavy

Skutočnosť, že sa Rudolf Altrichter venoval aj výstavnej grafike, sa neuvádza v žiadnej odbornej literatúre o autorovi. Informácie o výstavách, na ktorých spolupracoval, obsahuje len súhrnný zoznam Altrichterových diel, ktorý je dodatkom katalógu k jeho samostatnej výstave z roku 1976.³¹⁰ Podľa zmieneného zoznamu bol Altrichter účastný pri tvorbe tridsaťjeden výstav v rozmedzí od roku 1955 do roku 1975. Súpis poskytuje informácie len o roku konania jednotlivých výstav, ich názvoch, a mieste kde sa konali.³¹¹

310Biednik, 1976 (pozn. 2), nestránkované.

311Ibidem. Zoznam výstavnej grafiky: 1955, Zdravotníci v práci a oddychu, ÚNZ Bratislava, Bezručová – 10 rokov slobodného Slovenska c socialistickej ČSR, Slovenské múzeum, Bratislava; 1956, Poľnohospodársky kabinet, Dunajská Streda; 1957, Balóny nenávisti, Tatra, Bratislava – Dnes o zajtrajšku, PKO, Bratislava; 1958, Celoslovenská poľovnícka výstava, Slovenské múzeum Bratislava; 1959, Výstava odievania, Robotnícky dom, Košice; 1960, Brnenské veľtrhy – expozícia slovenských firiem, Brno; 1961, Československá expozícia strojárska, Hong Kong, Obchodná komora, Praha; Technika mládeže, Slovenské múzeum, Bratislava; 1962, Krásy Slovenska, Slovenské múzeum, Bratislava; 1963, STM – Celoslovenská výstava prác učňov, Dom umenia, Bratislava; 1964, STM – Celoslovenská výstava prác učňov, Slovenské múzeum, Bratislava; 1965, 20 rokov ČSR, Dom umenia, Bratislava – Slovensko, Callagria, Taliansko; 1966, Incheba, Slovenské múzeum, Bratislava; 1967, Incheba, PKO, Bratislava – Slovensko kedysi a dnes, Stockholm, Varšava, Poznaň, Krakov, Bialystok; 1968, Incheba, PKO, Bratislava; 1969, Múzeum, Komárno – Múzeum, Rimavská Sobota; 1970, Múzeum Janka kráľa, Zlaté Moravce – Múzeum Dr. V. Klementisa, Tisovec – Leningrad, mesto nás všetkých, Bratislavský hrad; 1974, Družobné mesto Bratislava a jej čas, Rusé, Bulharsko – Banská Bystrica, výzdoba k oslave 30. výročia SNP, Banská Bystrica – Pozdrav z Bratislavy, Moskva, Kyjev, Budapešť, Rusé, Varšava, Ľubľana, Káhira – Výstrel z Aurory, 40. Výročie

Na základe týchto dostupných informácií je veľmi obtiažne určiť, o aký druh výstav sa jednalo. A čo je dôležitejšie, nie je možné podľa nich zistiť, do akej miery sa na ich navrhovaní podieľal Altrichter. Väčšina výstav slúžila k reprezentácii Slovenska alebo Bratislavy.

Celoslovenská poľovnícka výstava, ktorá sa konala v Slovenskom múzeu v Bratislave v roku 1958, je jediná zdokumentovaná výstava navrhnutá Rudolfom Altrichterom [Obr. 11]. Organizoval ju Slovenský poľovnícky zväz. Zo samotnej výstavnej inštalácie sa nedochovali žiadne materiály. Z výstavy sa zachoval iba ústredný plagát, katalóg, pozvánka a čiernobiela fotografie, ktoré dokumentujú grafické a architektonické riešenie výstavy [Obr. 12, 13, 14]. Na prebiehajúcu výstavu upozorňovala plastika *Zhasinajúci jeleň* od Alojza Stróbla (1856–1926), umiestnená pri zadnom vchode do múzea [Obr. 15].³¹² Z foto-dokumentácie výstavy môžeme vyvodiť, že výstava prezentovala historickú kontinuitu poľovníctva od praveku až po 20. storočie [Obr. 15–24]. Výstava bola inštalovaná v dvoch prepojených sálach. V priestore výstavy sa nachádzali exponáty preparovaných zvierat a za nimi na stenách boli umiestnené graficky stvárnené vizuály. Vizuál expozície je rovnakého charakteru, aký má ústredný plagát výstavy. Pozadie je v zelených odtieňoch, hlavné prvky sú modifikované a zjednodušené tvary zakomponované do pozadia formou koláže. Doplnené sú textom a fotografiami.

Nadčasovosť stvárnenia grafickej úpravy výstavy a predovšetkým plagátu dokumentuje skutočnosť, že sa v určitej upravenej forme zachovali v logu Slovenského poľovníckeho zväzu podnes. Jeleň, vetvička a terč na aktuálnom logu zväzu zreteľne vychádzajú z plagátu k výstave, ktorý obsahuje rovnaké symboly [Obr. 23].³¹³

8.2 Názorná Agitácia, formy a metódy a listovky

Politická agitácia predstavuje prenikavé spôsoby šírenia politických myšlienok medzi ľuďmi, je prepojená s ideologickou propagandou. Agitácia pôsobí na emócie človeka krátkodobým spôsobom, jej úlohou je vyvolať pozitívnu reakciu.³¹⁴

VOSR, Slovenské múzeum; 1975, Bratislava a jej čas, Československé kultúrne stredisko, Budapešť – Výzdoba podhradia k 30. výročiu oslobodenia Bratislavy, Bratislava – Bratislava, mesto nás všetkých, SNR, Bratislava.

312 Igor Turanec, Z histórie. Svedkovia z archívu, in: *Poľovníctvo & rybárstvo* LXVIII, 2016, č. 8, s. 38–40, cit. s. 40. V súčasnosti sa socha nachádza v Topoľčiankách.

313 Turanec, 2016 (pozn. 312), s. 40.

314 Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 113.

V Československu sa po roku 1948 agitácia v spolupráci s propagandou a masovopolitickou výchovou stali prostriedkom na presadzovanie myšlienok komunistickej strany. Uplatňovali sa v závodoch, poľnohospodárskych podnikoch, inštitúciách, úradoch a školách. V podstate na všetkých miestach, kde sa občan zdržiaval.³¹⁵

Formy agitácie v Československu nadviazali na prax a spôsoby zo Sovietskeho zväzu.³¹⁶ Na Slovensku Kultúrno-propagačné oddelenie Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS) bolo súčasťou Slovenskej akadémie vied a umení a umeleckých zväzov. V roku 1951 sa Kultúrno-propagačné oddelenie ÚV KSS pretransformovalo do dvoch samostatných oddelení: na Oddelenie propagandy a agitácie a Oddelenie škôl, vedy a umenia.³¹⁷

Osobitnou zložkou agitácie bola názorná, čiže vizuálna agitácia. Táto forma agitácie bola založená na poznatkoch, že najviac podnetov môžeme vnímať práve zrakom. Medzi prostriedky názornej agitácie a propagandy patril predovšetkým plagát a jemu podobné formy, ako boli nástenky, listovky, plošné pútače, vývesky, pásovky. Ďalej medzi agitačný materiál môžeme zaradiť letáky, bleskovky, nástenné noviny, nálepky, tabule cti, transparenty, svetelné pútače, výstavky a novinovú kresbu (satiru). Taktiež niektoré druhy tlače, ako napríklad noviny a periodiká. A v neposlednom rade aj iné druhy médií, ako fotografiu, film a televíziu. Každý z uvedených prostriedkov mal osobitné miesto v propagácii a agitácii. Forma agitačného materiálu určovala jeho následnú funkciu a možnosti propagácie. Stanovovala, akým spôsobom a v akej miere budú pôsobiť na ľudí.³¹⁸

V priemyselných závodoch a poľnohospodárskych podnikoch slúžili na agitáciu hlavne transparenty, nástenky, vývesné tabule, plagáty, listovky, grafy a fotografie. Referovali o prekročení noriem, plnení plánu, alebo o nastávajúcich komunistických sviatkoch či výročiach. Výtvarné riešenie agitačných materiálov bolo často nedostatočné. Ich zostavením a úpravou boli poverení zväčša členovia závodných klubov. Príručky a inšpirácie im poskytovali hlavne rôzne denníky a časopisy, ako napríklad periodikum *Za trvalý mier*, *Slovo agitátora* a *Naša práca*. V periodiku *Naša práca* boli uverejňované praktické ukážky a

---

315Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 113.

316Ibidem, s. 113–114. Pod Ústredným výborom Komunistickej strany Socialistického zväzu (ďalej ako ÚV KSSZ) vznikla sekcia agitácie a propagandy so skratkou „agitprop“. Jej úlohou bolo dohliadať na obsahovú stránku informácií. Zastrešovala politickú výchovu v školách, masové formy komunikácie, mobilizovala občanov, aby sa zapájali a dostatočne zaujímali stranickým programom.

317Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 116.

318Ladislav Saučín, Význam a formy názornej agitácie, k výstave Politický plagát 1961, In: *Výtvarný život* VII, 1962, č. 4, s. 186–193, cit. 186.

návody na vyzdobenie verejných priestorov vhodným agitačným materiálom.³¹⁹ Ďalšie informácie o agitácii a propagácii mohli pracovníci závodov čerpať z početných literárnych zdrojov, ktoré ale poskytovali len odborne spracované písomné inštrukcie.

Aj z toho dôvodu bola vytvorená v roku 1973 séria listoviek s názvom *Názorná agitácia, formy a metódy*. *Názorná agitácia* je vizuálna príručka, ktorá mala slúžiť ako metodická a názorná pomôcka predovšetkým pre kultúrno-osvetových pracovníkov. Takisto bola určená pre školy, oddelenia, inštitúcie, fabriky a hlavne závodných aranžérov. Pred jej vytvorením neexistovali na Slovensku normy pre názornú agitáciu.

Listovka nevznikla z priamej iniciatívy Rudolfa Altrichtera. Jednalo sa o všeobecne spoločenskú zákazku. Altrichter bol vybraný, pretože sa dlhodobo zaoberal úlohou plagátovej tvorby a propagácie, a o tejto problematike prednášal na výstavách s touto tematikou.³²⁰

Príručku *Názorná agitácia* vytvoril Altrichter v spolupráci s Emilom Hudecom. Pri jej zhotovovaní vychádzali z publikácie *Výtvarná agitačná a propagačná tvorba* od Pavla Michalidesa.³²¹ *Názorná agitácia* obsahuje ilustračné nákresy, ktoré sú doplnené vizuálnymi príkladmi a textom. Postupne pojednáva o úlohe, správnom využití a umiestnení plagátu, letáku, nástenky, bleskovky, pásovom hesle, pútači. Prezентuje správnosť situovania listoviek, skladačky, nástenných novín, tabuli cti, transparentu. A v neposlednom rade aj výstavy, štátnych symbolov, štátnej zástavy a o výzdobe verejných budov, slávnostnej výzdobe ulíc, štátnymi znakmi, štátnymi symbolmi ZSSR.

319Rusinová, 2015 (pozn. 17), s. 117-118.

320Informácie z rozhovoru s Pavlom Dušanom Altrichterom 28. 2. 2018.

321Pavol Michalides, *Výtvarná agitačná a propagačná tvorba*, Bratislava 1962.

Záver

V priebehu 2. polovice 20. storočia tvoril grafický dizajn (menovite plagátová tvorba) neoddeliteľnú súčasť života občanov žijúcich v komunistickom Československu. Úžitková grafika bola integrálnou súčasťou agitácie a propagácie vládnuceho režimu. Mala určitú formu a funkciu, napriek tomu diela tvorili skôr akési kulisy pracovného a verejného života ľudí (podobne, ako je tomu dnes u nás s grafickým dizajnom s komerčným zameraním). Každoročne sa konali výstavy prezentujúce najvýraznejšie podoby grafického dizajnu – politického plagátu. Dobová literatúra pravidelne informovala o dielach tohto druhu a taktiež o výtvarníkoch, ktorí ich vytvárali. V porovnaní s autormi zaoberajúcimi sa voľnou grafickou tvorbou sa im v odbornej literatúre nevenovala dostatočná pozornosť. Súčasná publikácia sa v prevažnej miere zameriavajú na tie druhy grafického dizajnu, ktoré boli menej ovplyvnené cenzúrou.

Hlavným cieľom práce bolo predstaviť tvorbu Rudolfa Altrichtera a tým prispieť aspoň čiastočne k výskumu grafického dizajnu v 2. polovici 20. storočia. Prvoradou ambíciou práce nebolo vytvoriť Altrichterovú kompletnú monografiu, kde by bola jeho tvorba rozdelená do etáp. Z analýzy diel predkladanej práce vyplýva, že autorova tvorba mala niekoľko fáz, ktoré môžeme pozorovať naprieč takmer všetkými kategóriami jeho tvorby.

Práca je štrukturovaná podľa kategórií, ktorým sa Altrichter venoval. V názve práce je Rudolf Altrichter označený ako grafický dizajnér a z toho sme odvodili výskum a smerovanie, ktorým sa práca uberala. Forma grafického dizajnu (úžitkovej tvorby) vychádza z jeho funkcie. Z toho dôvodu sú diela autora rozdelené podľa ich funkcie na jednotlivé kategórie. Konkrétne diela sú tak následne analyzované v kontexte daného druhu grafickej (plagátovej) tvorby. Taktiež sme sa pokúsili načrtnúť, ako konkrétne kultúrno-politické faktory ovplyvňovali jednotlivé druhy autorovej grafickej tvorby.

Kompletizované životné údaje o Rudolfovi Altrichterovi poskytujú informácie o tom, ako sa postupne dopracoval od samouka k uznávanému tvorcovi plagátov. Ešte počas obdobia, kedy sa umením zaoberal iba voľnočasovo, sa výrazne zapájal do výtvarného diania. Keď sa stal slobodným výtvarníkom, jeho angažovanosť vo výtvarnej sfére sa ešte zintenzívnila. Stal sa členom rôznych zväzov a komisií.

Skutočnosť, že Rudolf Altrichter bol samouk, výrazne vplývala na jeho tvorbu. Zreteľnou súčasťou jeho tvorivého procesu sa stalo experimentovanie s rôznymi grafickými technikami, ale aj s rôznymi umeleckými prvkami. Avšak zároveň pri navrhovaní plagátov

počas skoro celého tvorivého obdobia využíval temperu alebo tuš. Niektoré prvky na rôznych dielach opakoval buď modifikovane, alebo ich prevzal úplne. Prípadný budúci výskum by sa mohol hlbšie zamerať na súvislosti autorovej tvorby so skutočnosťou, že bol autodidakt.

Voľnú grafickú produkciu autora tvoria novoročenky, alebo prevažne angažované cykly. Angažované série sú si formálne veľmi podobné a niektoré elementy sa vo viacerých cykloch opakujú. Naproti tomu novoročenky predstavujú pravdepodobne jediný druh jeho tvorby, kde využil v plnej miere svoju tvorivú imaginatívnosť.

O plagátovú tvorbu sa Rudolf Altrichter zaujímal nielen ako tvorca, ale aj ako zberateľ. Plagátmi sa zaoberal celoplošne, dokonca o nich aj prednášal a písal úvahy.

V predkladanej práci sú autorove politické plagáty rozdelené podľa úrovne ich politického zafarbenia. Z tohto rozdelenia vyplynulo, že najväčšie percento z nich tvoria spoločensko-politické plagáty. Uvedené vo väčšej miere vypovedá o dobovej, ale aj súčasnej akvizičnej politike zbierkotvorných inštitúcií, ako o úrovni politického zafarbenia autorových plagátov. Altrichterovým kultúrnym a výstavným plagátom dominovala geometria. Pre jeho neutrálnosť a všestrannosť používal prevažne tvar kruhu. Filmové a divadelné plagáty sa od 2. polovice 60. rokov 20. storočia vyznačujú výraznou farebnosťou a dekoratívnosťou. Počiatočná fáza tvorby autora sa vyznačuje hľadaním vlastného štýlu. Od 60. rokov do polovice 70. rokov 20. storočia sa jeho tvorba vyznačuje experimentovaním s grafickými technikami a hľadaním polaritu medzi geometriou a dekoratívnosťou a strohou farebnosťou a výraznou pastelovou farebnosťou. Na konci svojej tvorby v druhej polovici 70. rokov sa podriadil pretrvávajúcim trendom v plagátovej produkcii. Upustil od maliarskeho štýlu a jeho dielam dominuje technika fotokoláže.

Prípadný budúci výskum by sa mohol zamerať na podrobnejšiu analýzu a komparáciu jednotlivých diel. Zistenie zahraničných a domácich inšpirácií autora si tiež vyžaduje podrobnejší výskum. Nachádzanie komparácií v rámci Altrichterovej tvorby je obtiažne aj z toho dôvodu, že sa nedá preukázať jeho priama inšpirácia konkrétnymi autormi alebo konkrétnymi dielami. Pováčšine vychádzal len z určitých detailov, prvkov, z farebnosti a tie následne modifikoval a pretransformoval do svojej tvorby.

Rovnako tu existuje priestor v budúcnosti sa zamerať na niektorú z kategórií jeho tvorby a tú spracovať iným spôsobom, ako je to v predkladanej práci.

Zoznam použitej literatúry

V. Celoslovenská výstava a priemyselného výstavníctva, Bratislava. 1966.

Rudolf Altrichter, Malé úvahy, slovo výtvarníka, *Výtvarný život* XV, 1970, č. 4, 42–43.

Rudolf Altrichter, O činnosti spolku, in: *Hollar* XII, 1950, s. 68–73.

Rudolf Altrichter (úvod), *Slovenská grafika*, Praha 1949.

Rudolf Altrichter (úvod), *Slovenská grafika, katalóg putovnej výstavy*, Praha, 1950.

James Aulich – Marta Sylvestrová, *Znamení doby – Sign of the Times. Plakát střední a východní Evropy 1945–1995*, Brno 1999.

Oliver Bakoš (ed.), *Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1976*, Trenčín 1977, nestránkované.

John Barnicoat, *A concise history of Posters*, London 1972.

Paľo Biednik (ed.), *Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1975*, Bratislava 1976, nestránkované.

Paľo Biednik (ed.), *KSČ v boji za socializmus a komunizmus, výstava diel z výtvarnej súťaže na počesť 40. výročia KSČ*, Bratislava 1961.

Paľo Bielik, Pásmo: Výtvarníci a Ropovod Družba, in: *Výtvarný život* VII, 1962, č. 4, s. 185.

Jozef Bodnár, *Politický plagát, 1948 – 1960*, Prešov 1982, nestránkované.

Zuzana Böhmerová – Ivan Jančár (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Bratislava 2007.

Zuzana Böhmerová, Krátky diskurz k histórii grafiky. Grafika ako fenomén výtvarného umenia, in: Zuzana Böhmerová – Ivan Jančár (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Bratislava 2007, s. 6–7.

Vaclav Brož, *Kdo je kdo v Československu: biografie žijících osob se stálým bydlištěm v ČSSR*, Praha 1969, s. 28.

Michal Buzoga, Bratislava včera, dnes a zajtra, in: *Život XXIX*, 1979, č. 14, s. 22–23.

David Crowley, 1945-1991 Plakáty studené války, in: Jaroslav Anděl (ed.), *Plakát v souboji ideologií 1914–2014*, Praha 2014, s. 41–43.

Oľga Dedečková, *Výstava slovenskej grafiky. 10. výročie Slovenského národného povstania*, Bratislava 1956, nestránkované.

Autor neuvedený, Diár, in: *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 3, s. 3.

Rudolf Fábry, *Každý sa raz vráti*, Banská Bystrica 1964.

Eva Gottliebová, Slovenská grafika 20. storočia, *Výtvarný život XXIV*, 1979, č. 1, s. 28–30.

Milan Greguš, Úvod, in: Ladislav Snopko (ed.), *Umelecká beseda na križovatke dejín*, Bratislava 2009, nestránkované.

Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup (ed.), *Flashback – Český a slovenský filmový plakát, 1959–1989*, Olomouc 2004.

Luboš Hlaváček, *Současná československá grafika*, Praha 1964.

Luboš Hlaváček, *Současná grafika, Soudobé české umění, Sv. 1*, Praha 1977.

Richard Hollis, *Stručná historie grafického designu*, Praha 2014.

Ľubica Hustá, Filmový plagát na Slovensku 1959–1989, in: Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup (ed.), *Flashback – Český a slovenský filmový plakát, 1959–1989*, Olomouc 2004, s. 26.

Autor neuvedený, In memoriam, *Výtvarný život XXIV*, 1979, č.1, s. 34–35.

Ivan Jančár, Hložníkov kresťansko–humanistický pátos a pedagogický odkaz. Club grafíkov, in: Zuzana Böhmerová – Ivan Jančár (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Bratislava 2007, s. 90–130.

Ivan Jančár, Netvorivá tvorivá metóda socialistického realizmu 50. rokov, in: Böhmerová – Jančár, Zuzana Böhmerová – Ivan Jančár (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Bratislava 2007, s. 86–90.

Autor neuvedený, Jubilanti, *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 7, s. 7.

Dušan Junek: Moderný slovenský plagát, in: *Trienále plagátu Trnava 1991*, Trnava 1991, s. 17–30.

Miroslav Klivar, Slovenský politický plagát, in: *Výtvarný život VIII*, 1964, č. 4, s. 122–127.

Zdeno Kolesár, *Kapitoly z dejín grafického dizajnu*, Bratislava 2006.

Gerhard Komora: Niekoľko poznámok na okraj situácie, in: *Trienále plagátu Trnava 1994*, Trnava 1994, s. 6–8.

Marek Krejčí, Za nové umění! Boj o socialistický realizmus jako pole vztahů mezi státem a umělci, in: Ondřej Jakubec – Radka Miltová (eds.), *Umění a politika, Sborník 4. sjezdu historiků umění, Brno, 13.–14. září 2012*, Brno 2013, s. 55–65.

Fedor Kriška – Ján Lebiš – Jaroslav Polakovič (ed.), *Club grafíkov*, Bratislava 1967.

Fedor Kriška, Club grafičkov, jeho korene a súvislosti, in: *Výtvarný život XIII*, 1968, č. 1, s. 4–9.

Jozef Kroutvor, Príbeh filmového plagátu, in: Libor Gronský – Marek Perůtka – Michal Soukup (ed.), *Flashback – Český a slovenský filmový plakát, 1959–1989*, Olomouc 2004, s. 12–22.

Alexandra Kusá – Pavlína Morháčová, *Prerušená pieseň : umenie socialistického realizmu 1948–1956: sprievodca výstavou*, Bratislava 2012.

Ivan Lacika, *Slovenský divadelný plagát*, Bratislava 1983.

Ivan Lacika, *Slovenský divadelný plagát*, Bratislava 1996.

Tamara Levická, Nad divadelným a filmovým plagátom posledného obdobia, *Výtvarný život IXX*, 1974, č. 5, s. 39.

Lubomír Longauer, *Úžitková grafika na Slovensku po roku 1918, Vyzliekanie z kroja*, Bratislava 2013.

Lubomír Longauer, *Typografia a dizajn písma na Slovensku. Začalo sa to Cyrilom a Metodom*, Bratislava 2013, s. 104–107.

Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských umělců, 1950–1997, A–Č*, Ostrava 1988, s. 36.

Radana Melková, *Filmový plakát, Filmový plakát do roku 1945 ve sbírkách Moravské galerie v Brně*, Olomouc 2002.

Pavol Michalides (ed.), *Medzinárodná výstava politického plagátu*, Bratislava 1960.

Pavol Michalides, *Výtvarná agitačná a propagačná tvorba*, Bratislava 1962.

Vladimír Mináč (ed.), *Slovenský bibliografický slovník, I. zväzok, A–D*, Bratislava 1986, s. 51.

Pavel Noga, Plagát v súboji ideológií, výstava v pražskom DOX-e, *Designum XX.*, 2014, č. 2, s. 56-61.

František Ondro, Rudolf Altrichter z tvorby 1945–1975, *Výtvarný život XXI*, 1976, č. 5, s. 34–35.

Mária Orišková, Politický plagát, *Výtvarná život XXIII.*, 1978, č. 7–8, s. 84–85.

Agnesa Osmitzová, *Bojujúci plagát*, Bratislava 1976, nestránkované.

Karol Pekník – Ján Filípek – Adolf Balogh (ed.), *20. rokov Slovenska v socialistickom Československu*, Bratislava 1965.

Lubo Petranský, *Moderná slovenská grafika 1918-1983*, Bratislava 1985.

Ludo Petránsky, Problémy plagátovej tvorby, *Výtvarný život XVII.*, 1973, č. 7, s. 10–13.

Dagmar Poláčková, Akvizície SNG v roku 2004, Zbierka grafického dizajnu, in: Katarína Bajcúrová, *Ročenka Slovenskej národnej galérie v Bratislave, galéria 2004–2005*, Bratislava 2004, s. 351–360.

Dagmar Poláčková, Rudolf Altrichter, in: Zora Rusinová (ed.), *Šesťdesiate roky v Slovenskom výtvarnom umení*, Bratislava 1995, s. 331.

Dagmar Poláčková, *Slovenský divadelný plagát 1980–1990*, Bratislava 1992.

Pavel Rajčan – Michał. Poniż, *Konfrontace: Československý a polský filmový plakát = czechosłowacki i polski plakat filmowy = Czechoslovak and Polish film poster*, Praha 2010.

Mária Rišková, *Slovenský divadelný plagát po roku 1989*, Bratislava 2009.

Zora Rusinová, *Súdržka moja vlast'. Ideológia, moc a propaganda*, Bratislava 2015.

Zora Rusinova (ed.), *Šesťdesiate roky v Slovenskom výtvarnom umení*, Bratislava 1995.

Vladimír Tomčík, Výstavy. Znovuobjavená Stará Bratislava, *Výtvarný život* XXIV, 1979, č. 6, s. 33.

Eva, Trojanová, *Slovenská farebná grafika*, Bratislava 1983.

Igor Turanec, Z histórie. Svedkovia z archívu, in: *Poľovníctvo&rybárstvo* LXVIII, 2016, č. 8, s. 38–40.

Ladislav Saučín, Slovenský politický plagát, jeho súčasný stav a vývojové možnosti, *Výtvarný život* X, 1965, č. 4, s. 130–134.

Ladislav Saučín, Význam a formy názornej agitácie, k výstave Politický plagát 1961, In: *Výtvarný život* VII, 1962, č. 4, s. 186–193.

Zdzislaw Schubert, *Plakat polski 1970–1978, The Polish poster 1970–1978*, Warszawa 1979, nestránkované.

Marta Sylvestrová (ed.), *Český filmový plakát 20. století*, Brno 2004.

Zuzana Ševčíková, *Politický plagát, k 60. výročiu vzniku KSCĽ*, Bratislava 1981.

Juraj Špotzer (ed.), *Hrozby a nádeje ľudstva, súťaž k 15. výročiu Slovenského národného povstania*, Bratislava 1961.

Petr Štembera, *Plakát v Evropě/ Evropa na plakátech*, Praha 2009.

Karol Vaculík – Eva Šefčáková – Marica Mokrú (ed.), *Súčasná slovenská grafika 1945-1960*, Bratislava 1960.

Marián Városov (ed.), *Súčasné slovenské výtvarné umenie*, Praha 1963.

Tomáš Vlček, *Současný plakát*, Praha 1979.

Anton Vrana, Plagát, in: *Výtvarný život XXIX*, 1984, č. 8–9, s. 41–48.

Alena Vrbanová (ed.), *Slovenská grafika 20. storočia, Slovak graphic art of the 20th Century*, Banská Bystrica 2006.

Autor neuvedený, Výsledky súťaže „KSC v boji za socializmus a komunizmus“, *Výtvarný život VI*, 1961, č. 6–7, s. 221–223.

Marína Zavacká, *Kto žije za ostnatým drôtom?, Oficiálna zahraničnopolitická propaganda na Slovensku, 1956-1962: teórie, politické smernice a spoločenská prax*, Bratislava, 2005.

Danica Zmetáková, Rudolf Altrichter, in: Marian Városov (ed.), *Slovník súčasného výtvarného umenia*, Bratislava 1967, neustránkované.

Zoznam internetových zdrojov

Filmové plagáty, <http://www.filmoveplagaty.sk/plagaty/>, (vyhľadane 10.05.2018).

Markéta Trávníčková, Adolf Hoffmeister, in: *Slovník české literatury, po roce 1945*, <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=320>. Adolf Hoffmeister, (vyhľadane 10.05.2018).

Slovenského múzea dizajnu, <http://www.scd.sk/?vystavy-satelit&sprava=rudolf-altrichter-my-mame-pravdu>, (vyhľadane 8. 3. 2018).

Terry posters, artists–Altrichter, Rudolf, <http://www.terry-posters.com/posters/attribute-1-artists/363-altrichter-rudolf>, (vyhľadane 10.05.2018).

Web umenia, <https://www.webumenia.sk/> (vyhľadane 10.05.2018).

Katalóg

Pri vytváraní katalógu bol pre prácu kľúčový materiál zo zbierky Múzea dizajnu v Bratislave. Zbierkový fond obsahuje najväčší počet diel autora. Pre doplnenie diel zo slovenských múzeí nám poslužil zoznam prác autora z Centrálnnej evidencie diel výtvarného umenia (ISG CEDVU), ktorý spravuje Slovenská národná galéria. Informácie z českých zbierkotvorných inštitúcií som čerpala z Elektronického katalógu sbírek výtvarného umění. Ďalej som sa obrátila na konkrétne múzea a galérie, ktoré sa v Elektronickom katalógu sbírek nenachádzali (zoznam múzeí a galérií, s ktorými sme operovali sa nachádza nižšie v texte s príslušnými skratkami). Zo všetkých zoznamov diel, ktoré nám boli poskytnuté vyplýva, že vo väčšine prípadov sú príslušné diela v jednotlivých múzeách a galériách zhodné. Primárnym problémom v kontexte bádania bol proces komparácie naprieč jednotlivými zbierkovými fondmi, z dôvodu odlišnosti údajov o dielach v zoznamoch múzeí a galérií. Tieto rozdiely sa primárne vyskytovali pri názvoch a datovaní samotných diel. Z toho dôvodu sú pri dielach udávané dva názvy. Obrazová časť katalógu bola dopĺňaná dielami z on-line katalógov múzeí a galérií a internetovými stránkami zaoberajúcimi sa československou plagátovou tvorbou. Ďalej bol katalóg kompletizovaný obrazmi z literatúry, z výstavných katalógov autora a z časti aj súkromnou zbierkou autorovho syna. V katalógu sme sa snažili obsiahnuť všetky dostupné diela od Rudolfa Altrichtera. Katalóg je štruktúrovaný rovnakým spôsobom ako samotná práca. Diela sú rozdelené podľa kategórií grafickej tvorby, ktorým sa Altrichter venoval. Pre pár diel bolo problematické zaradiť ich do jednotlivých kategórií, z toho dôvodu ich v katalógu neuvádzame a nevenujeme sa im ani v textovej časti práce. Pre tieto nezaradené diela nebola vytvorená nová kategória, pretože by tvorili len nesúrodú skupinu bez zjavných relevantných vzťahov. Tieto diela sa ale nachádzajú v obrazovej prílohe práce. V rámci kategórií sú diela za sebou zaradené podľa roku vzniku. Diela s totožným rokom vzniku sú zoradené podľa dátumu alebo obdobia, ktorý je na plagáte uvádzaný. Tieto údaje sa uvádzajú napríklad na plagátoch k vystaným alebo kultúrnym podujatiam. Ak na diele nie sú označené informácie tohto druhu, riadili sme sa podľa údajov v katalógoch k samostatným výstavám autora. Diela sú v katalógoch vypísané za sebou podľa roku vzniku. V niektorých prípadoch sme sa pri stanovení postupnosti diel museli riadiť iba vlastným uvážením. V tom prípade sme prihliadali na formu diela a na použité techniky.

Zoznam zbierkových fondov s dielami Rudolfa Altrichtera a skratky

GBT Galéria M. A. Bazovského

GMB Galéria mesta Bratislavy

GNZ Galéria umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch

GPB Liptovská galéria P. M. Bohúňa v Liptovskom Mikuláši

GUKV Galerie umění Karlovy Vary

GVU Galerie výtvarného umění v Chebu

MG Moravská galerie v Brně

MUO Muzeum umění Olomouc

OGV Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavy

PGU Považská galéria umenia v Žiline

SGB Stredoslovenská galéria

SGP Šarišská galéria v Prešove

SNG Slovenská národná galéria

SMD Slovenské múzeum dizajnu

UPM Umeleckoprůmyslové muzeum v Prahe

VSG Východoslovenská galéria

ZČG Zapadočeská galerie v Plzni

Z: Zbierkový fond

R: Reprodukcia

Voľná a angažovaná tvorba

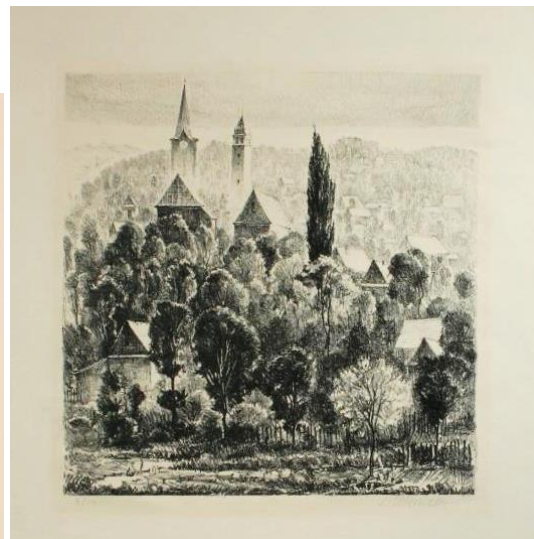
1. PF 1950 - Postava muža,
1950,
linoryt, papier, 212 × 96 mm
Z: SMD
R: foto autorka.

2. PF 1954 - Na otcovskom
1954, G 2692,
linoryt, papier, 168 × 240 mm (130x200 mm)
Z: SGB
R: web umenia.

3. Les,
1954, G 1029,
litografia, papier,
460 × 211 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

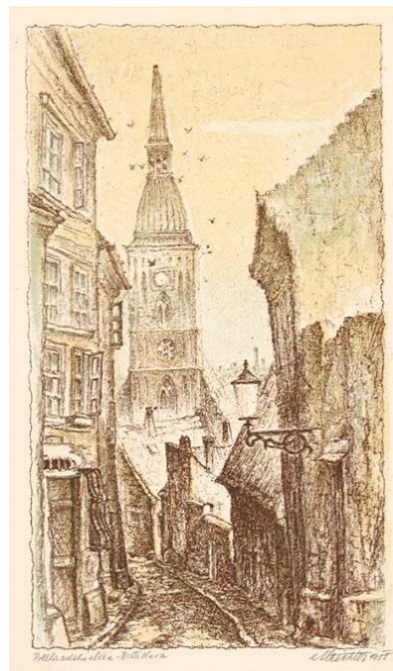
4. Punkavské záhrady,
1950 – 1954?, C 5406,
litografia, papier,
419 × 431 mm,
Z: MG,
R: MG on-line zbierky.

5. Ulička I. (Katov dom),
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 831,
 farebná litografia, papier, 445
 × 270 mm, (350 × 190 mm),
 Z: GNZ,
 R: web umenia.

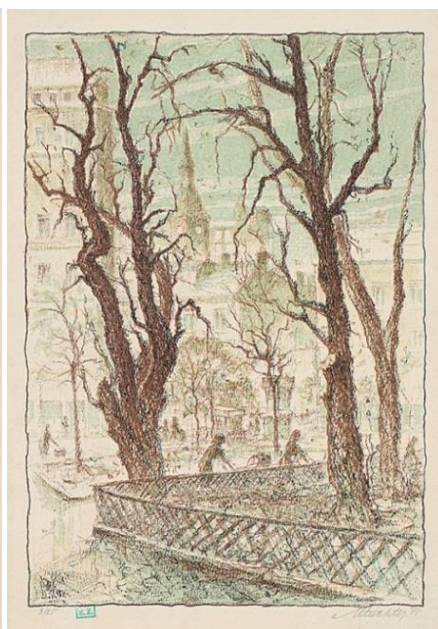
6. Ulička II. (Radničná ulica),
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 832,
 farebná litografia, papier,
 445 × 270 mm, (350 × 190 mm),
 Z: GNZ,
 R: web umenia.

7. Podhradská ulica,
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 2673,
 farebná litografia, papier,
 421 × 243 mm (355 × 200 mm)
 Z: SGB,
 R: web umenia.

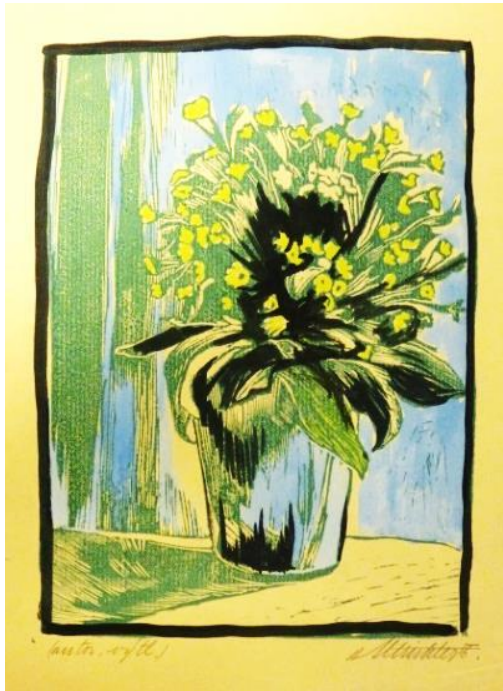
8. Michalská brána,
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 834,
 farebná litografia, papier,
 445 × 270 mm, (350 × 190
 mm),
 Z: GNZ,

9. Hviezdoslavovo námestie,
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 835,
 farebná litografia, papier,
 445 × 270 mm, (350 × 190 mm),
 Z: GNZ,
 R: web umenia.

10. Zámočnícka ulica,
 cyklus Stará Bratislava,
 1955, G 2675,
 farebná litografia, papier, 404
 × 240 mm, (358 × 199 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

11. P. F. 1956 - Kytica prvosenok,
1956,
linoryt, papier, (kolorovaný autorský
výťahok),
248 × 180 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

12. P. F. 1956 - Páv,
1956, G 2683,
päťfarebný linoryt, papier,
výška 184×235 mm, (140 × 180 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

13. P. F. 1956 – Kohút,
1956,
linoryt, papier,
150×140mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

14. Kohút – novoročenka I.
1956, G 2684,
drevoryt, papier,
125×150 mm, (95×110 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

15. Večer – novoročenka,
1956, G 2686,
Linoryt, papier,
250×170 mm, (180×130 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

16. P. F. 1956 – Bodliaky,
1956,
linoryt, papier,
254×177 mm,
Z: SMD
R: foto autorka.

17. P. F. 1956 – Sýkorky,
1956,
linoryt, papier,
266×208 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

18. P. F. 1956 – Pri okne
(Tulipány), 1956,
linoryt, papier,
388×245 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

19. P. F. 1957,
1957, G 2688,
linoryt, papier,
80×220 mm, (650×210 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

20. P. F. 1959,
1959, G 4398,
linoryt, papier,
231×77 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

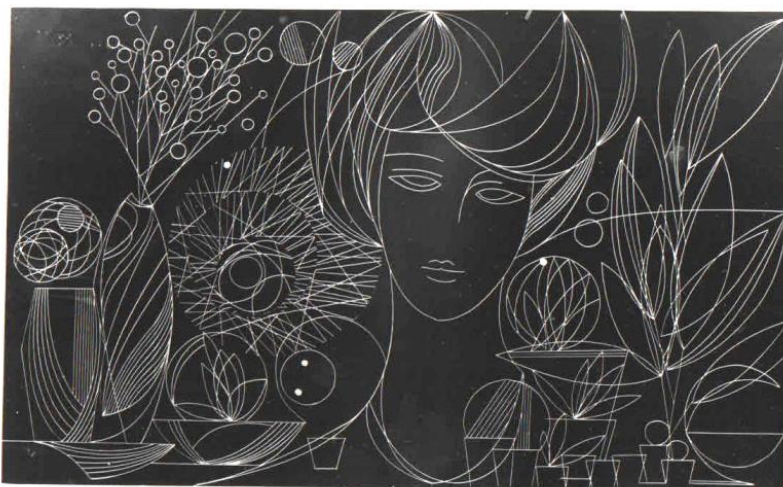
21. P. F. 1959 – Don Quijot,
1959,
linoryt, papier,
306×110 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka

22. P. F. 1960, 1.
variant,
1960,
linoryt, papier,
472×103 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

23. P. F. 1960, 2.
variant,
1960,
linoryt, papier,
530×123 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

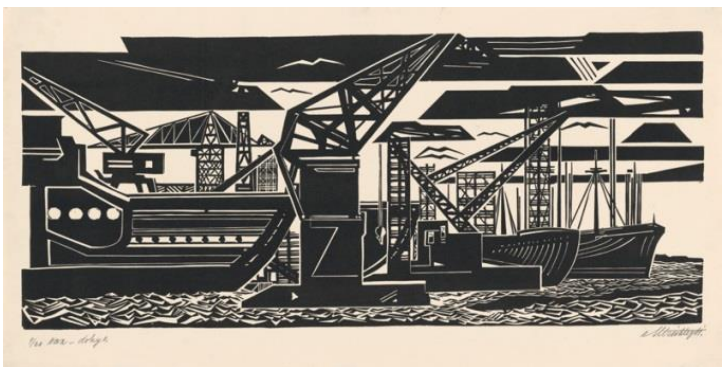
24. Kvetinárka,
1960,
linorez, papier,
185×113mm,
Z: súkromná zbierka
P. D. Altrichter,
R: foto autorka.

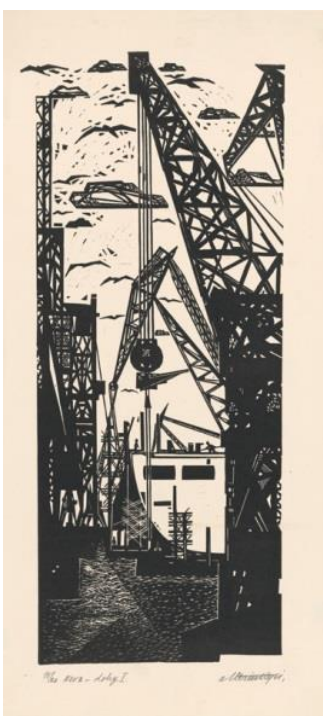
25. Neva - prístav II.,
 cyklus Neva,
 1961, G 2698,
 linoryt, papier,
 350×670 mm, (300×815 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

26. Petrodvorec – záliv,
 cyklus Neva,
 1961, G 2697,
 linoryt, papier,
 250×715 mm, (190×650 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

27. Neva – doky II.,
 cyklus Neva,
 1961, G 209,
 linorez, papier,
 280×653 mm,
 Z: GPB,
 R: web umenia.

28. Neva – doky I.,
 cyklus Neva,
 1961, G 208,
 linorez, papier,
 580×230 mm,
 Z: GPB,
 R: web umenia.

29. Neva – veterný deň,
 Cyklus Neva,
 1961, G 2699,
 linorez, papier,
 245×490 mm,
 (575×190 mm) ,
 Z: SGB,
 R: web umenia.

30. Posledný spoj,
 Triptych Ropovod Družby,
 1961, G 231,
 farebný linorez, papier,
 600×330 mm, (467×242
 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

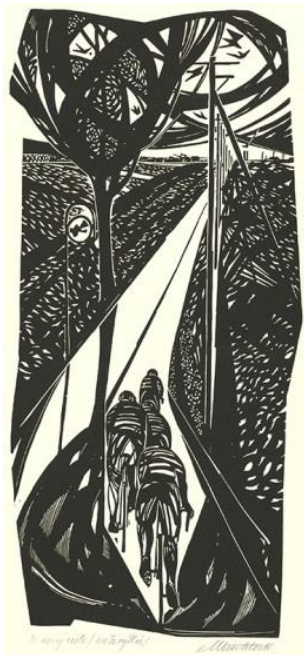
31. Kvetovaná šatka,
 Triptych Ropovod Družby,
 1961, G 230,
 farebný linorez, papier,
 580×580 mm, (470×500 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

32. Zváranie,
 Triptych Ropovod Družby,
 1961, G 229,
 farebný linorez, papier,
 (455×245 mm), 600×330 mm,
 Z: SGB,
 R: web umenia.

33.VSŽ – potrubie pre ropovod,
 1961, G 232,
 farebný linorez, papier,
 700×500 mm, (593×421 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

34. Po novej ceste,
cyklus Nové cesty,
1961, G 2701,
linorez, papier.
780×385 mm,
(690×320 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

35. Kladenie potrubia,
cyklus Nové cesty,
1961,
linorez, papier,
680×32 mm,
Z: Súkromná zbierka P.
D. Altrichtera,
R: foto autorka.

**36. Portrét robený
v sobotu,**
cyklus Nové cesty,
1961, G 2700,
linorez, papier,
800×420 mm,
(720×340 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

37. Jar v Šaci,
cyklus Nové cesty,
1961,
linorez, papier,
680×320 mm,
R: Biednik, 1976.

38. V sobotu,
cyklus Nové cesty,
1961,
linorez, papier,
680×360 mm,
R: Biednik, 1976.

39. Jar v Šaci II.?,
cyklus Nové cesty,
1961,
linorez, papier,
680×30 mm,
R: Biednik, 1976.

40. Sobotňajší autobus,
cyklus Nové cesty,
1961,
linorez, palier,
325×670 mm,
R: Biednik, 1976.

**41. P.F. 1961 – Chlapec
s loďkou,**
1961,
linoryt, papier,
335×204 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

42. P. F. 1962,
1962, UP-P 3002,
linoryt, papier,
180×150 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

43. P. F. 1962,
1962, G 2682,
farebný linoryt, papier,
195×120 mm, (105×145 mm)
Z: SGB,
R: web umenia.

44. P. F. 1962 ,
1962,
linoryt, papier,
313×126 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

45. P. F. 1962,
1962,
linoryt, papier,
349×249 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

46. P. F. 1962,
1962,
linoryt, papier,
165×117 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

47. P. F. 1962,
1962,
linoryt, papier,
249×297 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

48. P. F. 1962 – Hamlet,
1962,
linoryt, papier,
296×160 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

49. Križiak,
1963, G 2677,
farebný linoryt,
papier,
663×285 mm,(580×225 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

50. P. F. 1966 – Život,
1966, G 2689,
linoryt, papier,
(110×85 mm)160×215 mm,
Z: SGB,
R: web umenia.

51. P. F. 1967,
1967,
litografia eternit, papier,
249×115 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

53. Ryby – novoročenka,
 1967, G 2687,
 linoryt, papier,
 133×170 mm, (100×280 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

54. Križovatka,
 1968, G 2696,
 linoryt, papier,
 320×705 mm, (615×275 mm),
 Z: SGB,
 R: web umenia.

55. P. F. 1970, 1970, UP-P 3000,
 dvojfarebná tlač, papier,
 160×450 mm
 Z: SNG,
 R: web umenia.

56. Križiak II.,
1970, G 2678,
linoryt, papier,
680×260 mm, (620×215 mm)
Z: SGB,
R: web umenia.

57. Klaun,
1970, G 2694,
farebný linoryt,
pauzovací papier,
790×320 mm, (685×300 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

58. P. F. 1972,
1972, G 2681,
pauzovací papier,
farebný linoryt,
655×285 mm, (590×260 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

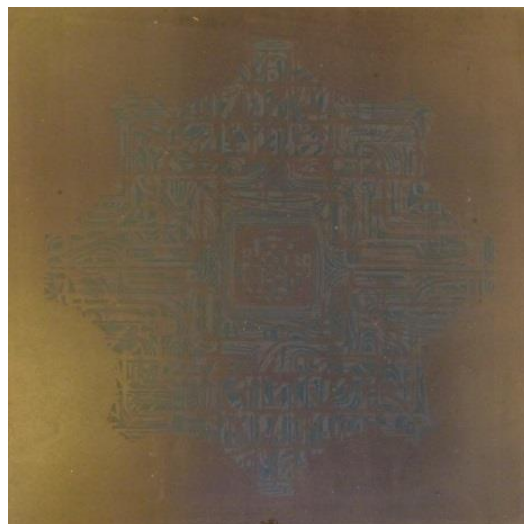
59. P. F. 1972, 1972, G 2690,
linoryt, papier,
455×173 mm, (420×150 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

60. Prvá - posledná,
1973
tempera, papier,
786×585 mm,
nerealizovaná originál, (zásah
Pavol Dušan Altrichter
doplnená cigareta),
Z: SMD,
R: foto autorka.

61. Rusé I.,
1974,
linorez, papier,
500×499 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

62. Rusé II.,
1974,
linorez, papier,
500×499 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

63. Drak,
1975, G 2693,
farebný linoryt, pauzovací papier,
848×374 mm, (780×260 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

64. P. F. 1975,
1975,
kladivkový papier,
dvojfarebný linorez,
321×339 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

65. Lev,
1975, G 2695,
farebný linoryt,
pauzovací papier,
405×960 mm,(300×880 mm),
Z: SGB,
R: web umenia.

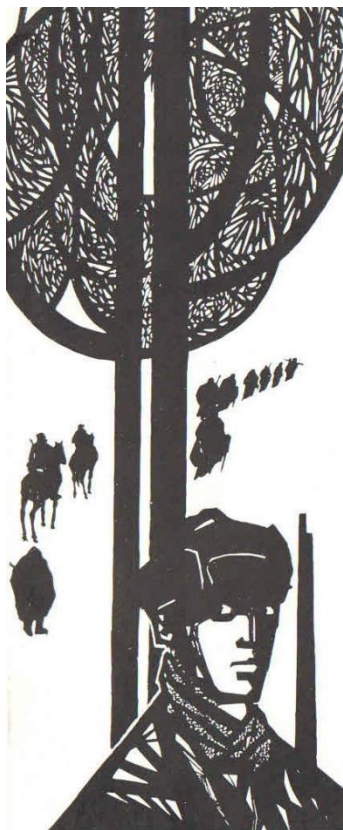
66. Mor ho,
1975,
linorez, papier,
R: Biednik, 1976.

67. Pomoc priateľom,
1975,
linorez, papier,
R: Biednik, 1976.

68. Boj na každom kroku,
1975,
linorez, papier,
R: Biednik, 1976.

69. Akcia,
1975,
linorez, papier,
R: Biednik, 1976.

70. Jazdecká hliadka,
1975,
linorez, papier,
R: Biednik, 1976.

71. P. F. 1976 - Modré pávy,
1976,
linoryt, pauzovací papier,
216×293 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

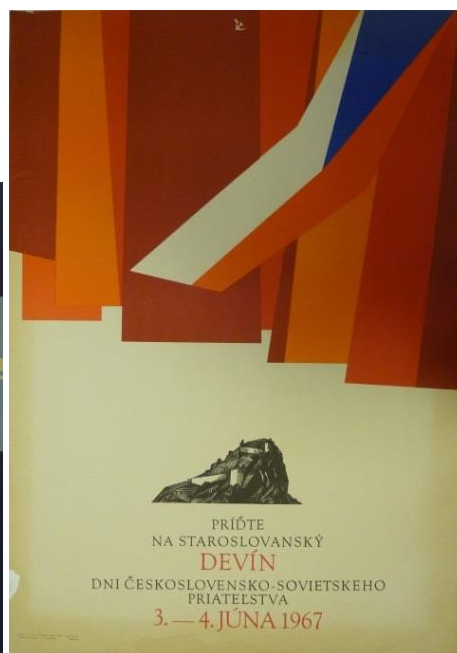
72. Prvý máj,
1954,
tempera na kartóne, papier,
822×581 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

73. Marxisticko-Leninská kniha nerozlučný pomocník pri výchove nového človeka, 1961,
tlač, papier,
578×826 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

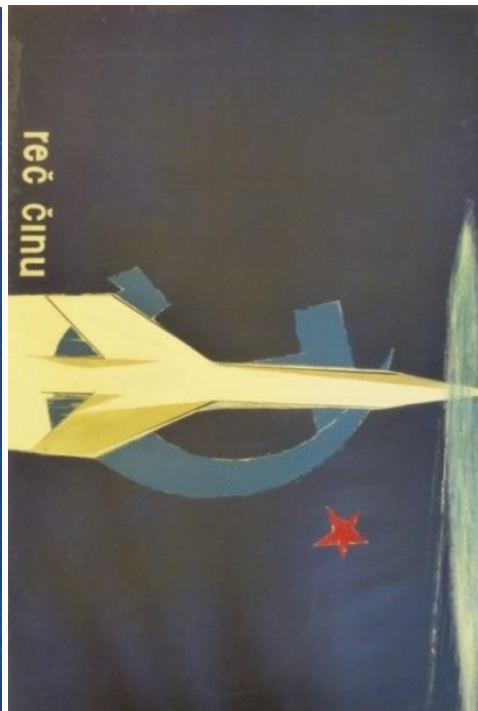
74. Mesiac knihy 1962,
1962,
tlač, papier, podlepené kartónom,
582×828 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

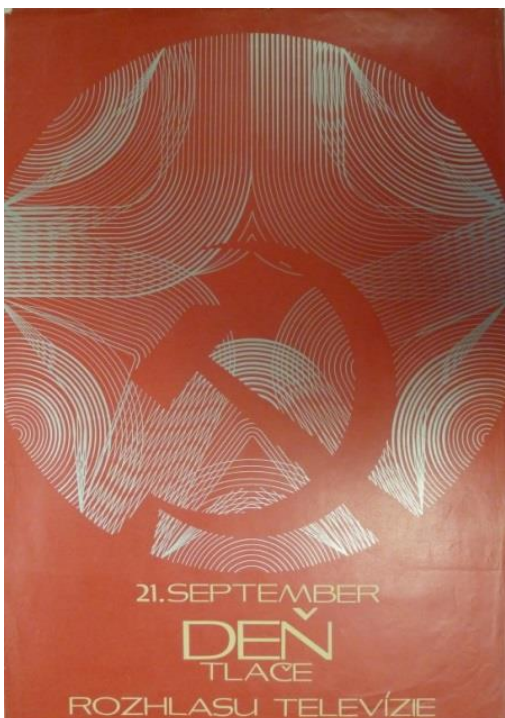
75. Devín, Dni Československo-Sovietskeho priateľstva, 1967,
tlač papier, podlepené kartónom,
967×688 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

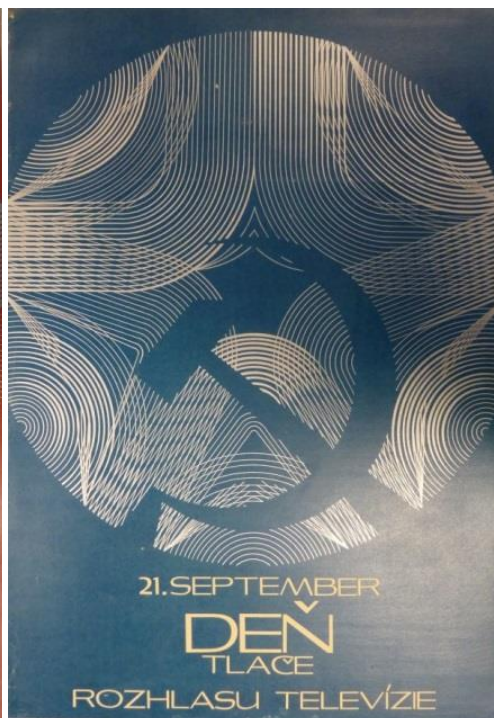
76. Program na rok 1962, Členská knižnica, 1962,
tlač , papier, podlepené kartónom,
827×579 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

77. Reč činov, 1. variant , nerealizovaný,
Tempera, papier, podlepené plátnom,
60. roky 20. Storočia?,
561×823 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

78. 21. september deň tlače rozhlasu a televízie, (červený variant), 1971,
tlač, papier, 840×586 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

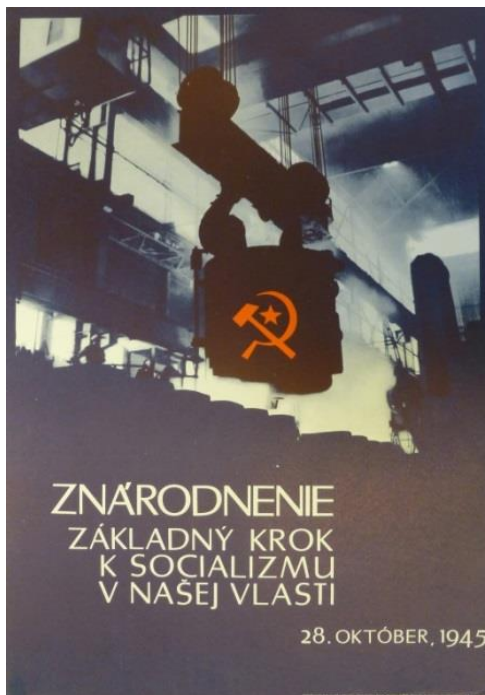
79. 21. september deň tlače rozhlasu a televízie, (modrý variant), 1971,
tlač , papier, podlepené kartónom, 852×590 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

80. Február, splníme odkaz budovateľskou prácou, 1972,
 tlač, papier,
 952×641 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

81. Veľká Októbrová socialistická revolúcia, 1972,
 tlač, papier, 859×608 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

82. Znárodnenie základný krok k socializmu v našej vlasti, 1972,
 tlač, papier,
 840×590 mm,
 Z: SMD, R: foto autorka.

83. Sláva nášmu pracujúcemu ľudu budovateľovi socializmu, 1972,
 tlač, papier, podlepené plátnom,
 848×581 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

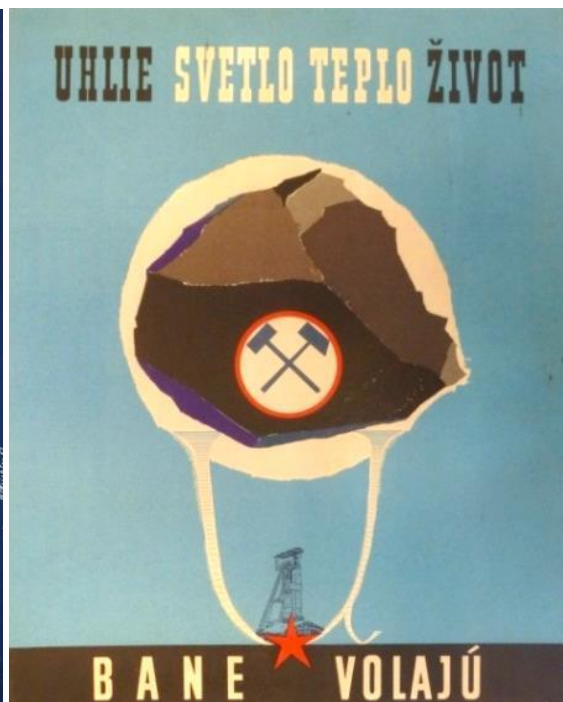

84. V. I. Lenin,
(originálny návrh, nerealizovaný),
1972,
tempera, papier,
830×592 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

Budovateľský (agitačný) plagát

85. Náš cieľ, Väčší kus uhlia z bane mládeže, (návrh na plagát),
1957, UP 51,
tempera, papier, podlepený plátnom,
815×570 mm,
Z: SGB. R: web umenia.

86. Uhlie svetlo teplo život, Bane volajú,
1957,
tlač, papier, podlepené kartónom,
709×575 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

87. Naša spoločná úloha, Meliorizácia, 1959-1975, (návrh),
1975,
tempera, pastel , papier,
1011×711 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

88. Za ďalší rast efektívnosti národného hospodárstva na základe rozvoja a využitia vedy a techniky!,
1976,
tlač, papier
828×576 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

Socialno-politický plagát

89. 12. Októbra 1964,
1964,
tempera, koláž, papier, 830×565 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

90. Mier mysliam pokroku, originál,
1964?
kresba, tempera, papier, 836×589 mm
Z: SMD. R: foto autorka.

100. Skrášľujme svoju vlasť,
1964,
ofsetová tlač, papier,
831×583 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

101. Okrášľujme svoju vlasť,
(originál),
1964?,
tempera, papier,
834×587 mm,
Z: SMD,

102. Okrášľujme svoju vlasť,
(originál), 1964?,
tempera, papier, 829×558 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

103. Potom bude neskoro!, 1964,
fotokoláž, papier, 835×596 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

104. ATĎ,
1965,
fotokoláž, papier,
832×580 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

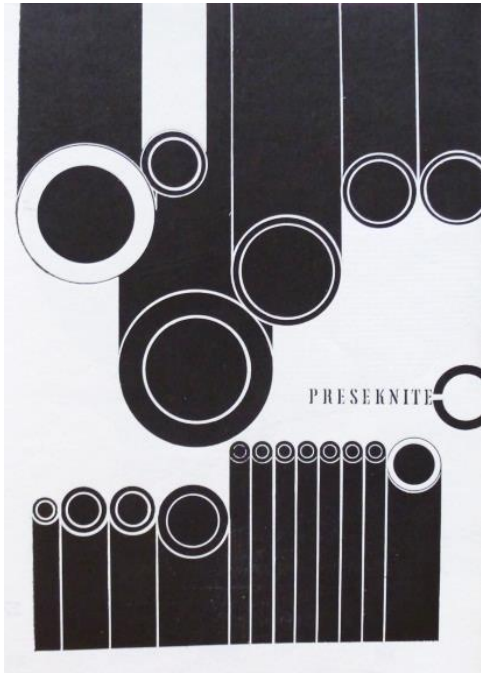
105. Zastavit'!,
1965,
fotokoláž, papier,
R: Biednik, 1976.

106. Prečo. Miliarda ľudí hladuje,
1965, UP-P 2995,
tempera, tlač, koláž, papier
820×560 mm,
Z: SNG, R: web umenia.

107. Atóm – hlad, 1965,
fotokoláž, papier,
846×611 mm,
Z: SMD,

108. Preseknite,
1966,
fotokoláž, papier,
R: Biednik, 1976.

109. VVVLK VLK BOM ATOM,
1966,
fotokoláž, papier, 832×574 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

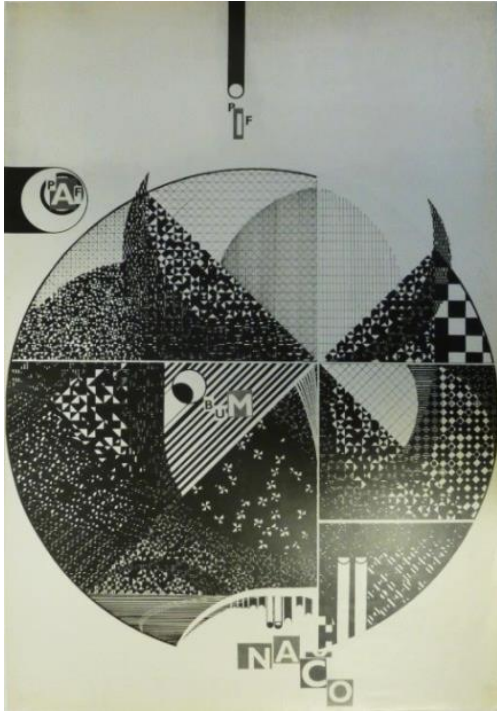

110. Vlk Vlk Atom Boom,
1966,
fotografia, papier, 844×585 mm
Z: SMD,
R: foto autorka.

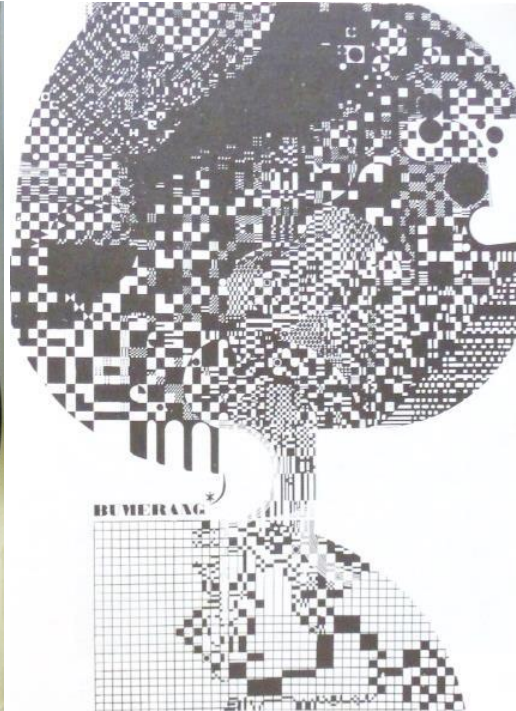

111. PIF PAF BOM NAČO, 1966,
fotokoláž, papier, 837×577 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

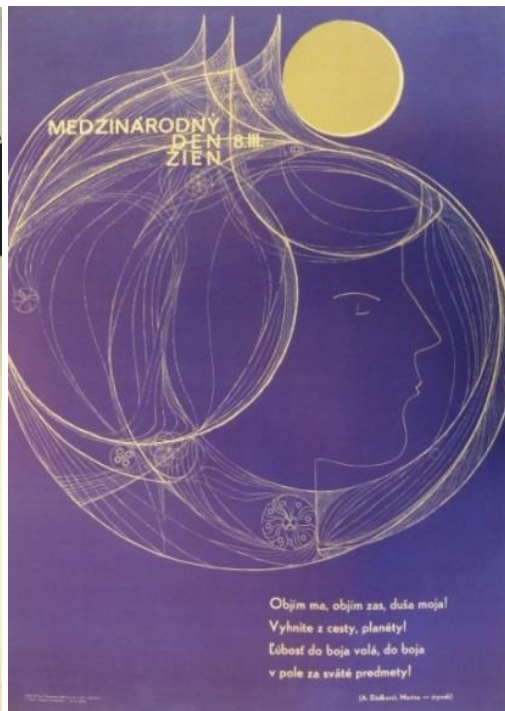
112. PIF PAF BOM NAČO,
1966
fotografia, papier,
840×585 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

113. Atóm – bumerang,
1966,
fotokoláž, papier,
R: Biednik, 1976.

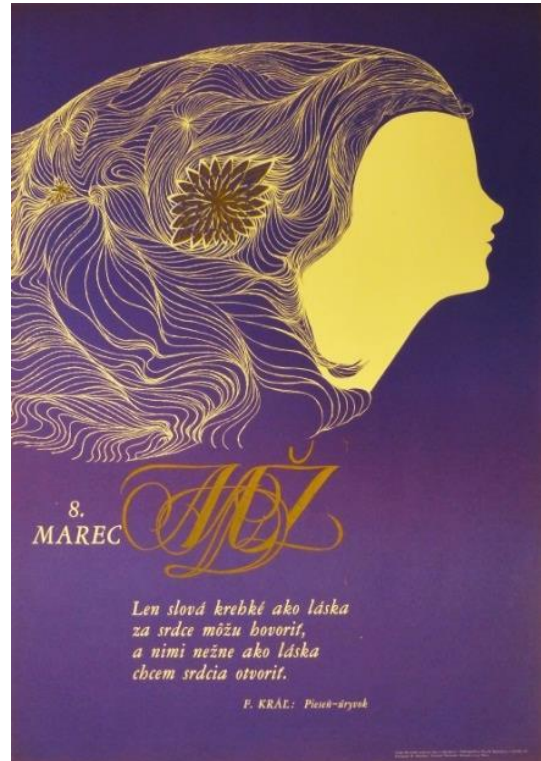
114. Bez názvu, 1964? 1965?
1966?
fotografia, papier, 826×571 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

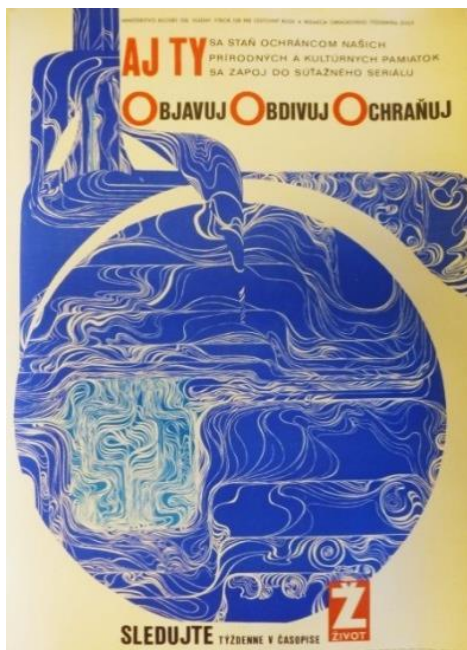
115. Medzinárodný deň žien, 8. III.,
1967,
tlač, papier, 837×589 mm
Z: SMD,
R: foto autorka.

116. My máme pravdu, ja mám pravdu, žiadame odzbrojiť!;
1967,
ofsetová tlač, papier,
1197×816 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

117. 8. Marec, Medzinárodný deň žien,
1976,
tlač, papier,
855×600 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

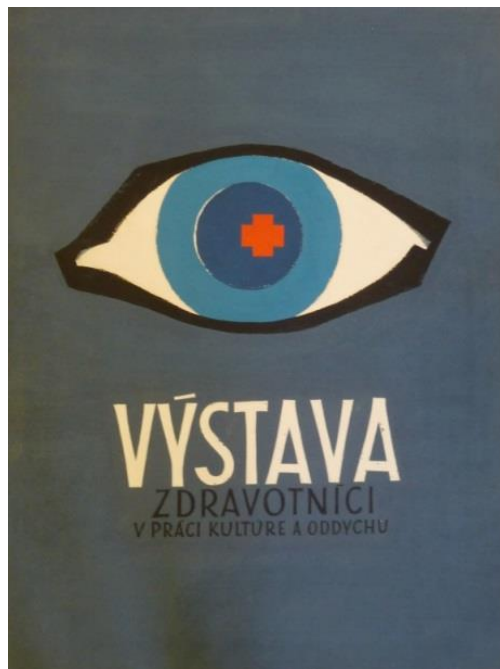

118. Aj ty, Objavuj Obdivuj Ochraňuj,
70. roky?
tlač, papier,
1002×703 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

Kultúrny a výstavný plagát

119. Výstava obrazov,
1949,
tlač, papier,
Z: SMD,
R: foto autorka.

120. Výstava zdravotníci v práci kultúre
a oddychu, 1956,
tempera, papier,
816×585 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

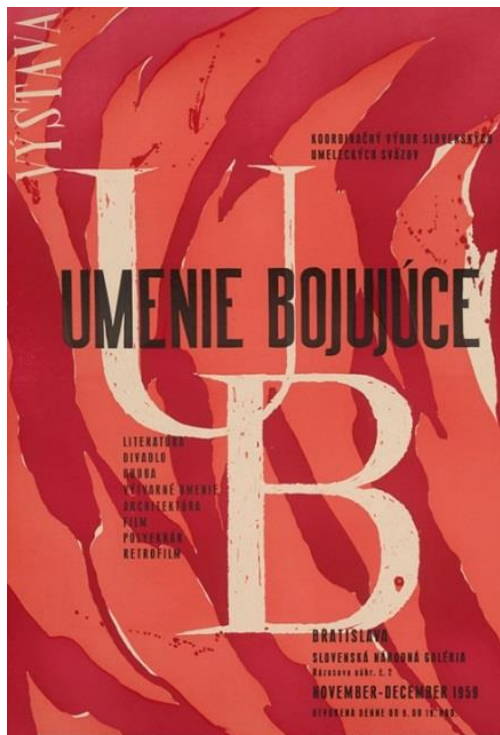
121. Divadelná žatva, Bratislava máj
57, 1957,
ofsetová tlač, papier, podlepené plátnom,
615×585 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

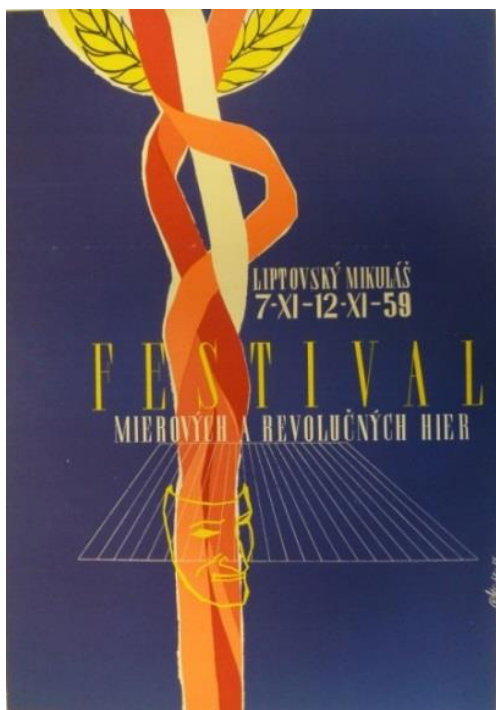
122. Výstava odevného a pletiarkeho
priemyslu Košice, 1958, GD 12697,
tlač, papier,
830×590 mm,
Z: MG, R: MG on-line katalóg.

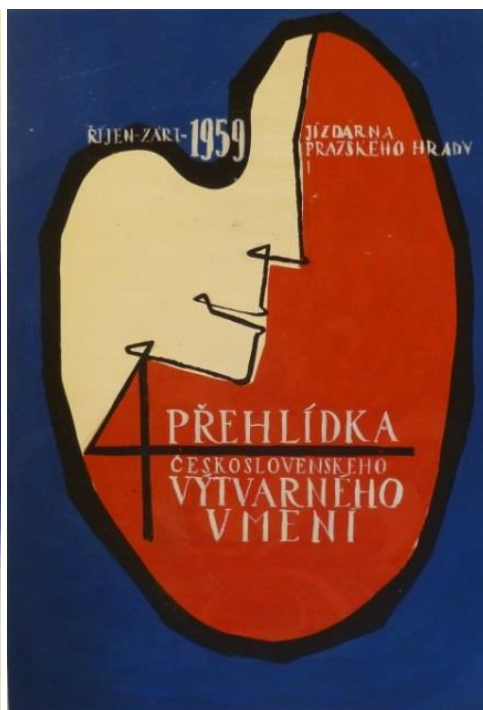
123. Veľká cena Slovenska Vysoké Tatry,
1958,
tempera, papier,
827×582 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

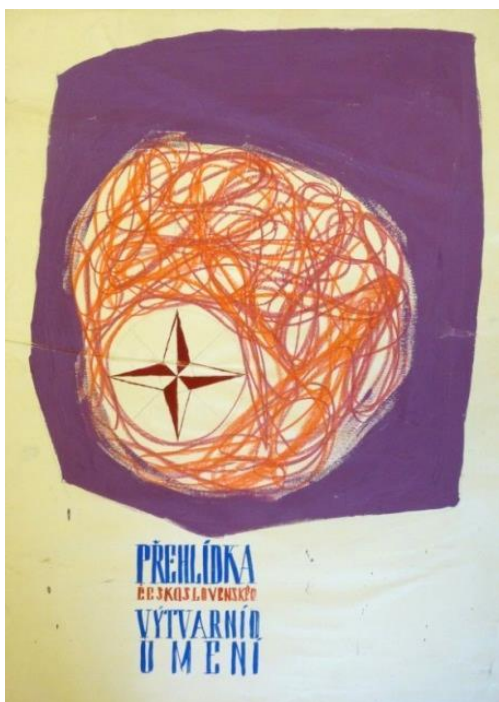
124. Umenie bojujúce,
1959, UP-P 428,
ofsetová tlač, papier,
850×590 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

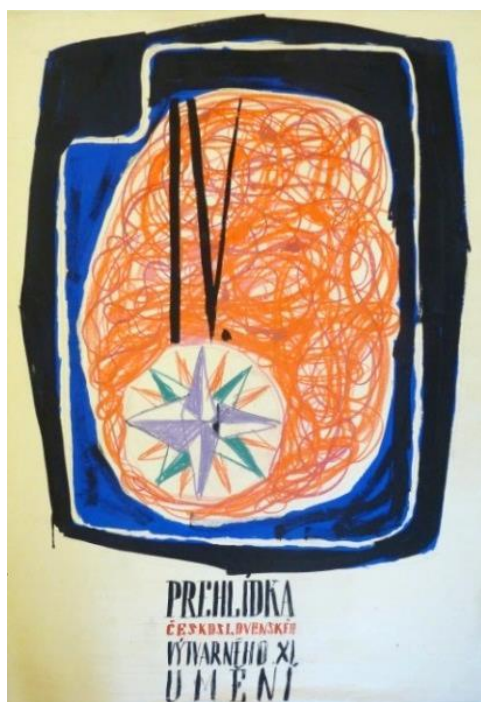
125. Festival mierových revolučných hier Liptovský Mikuláš, 1959,
tlač, papier, podlepené kartónom,
829×578 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

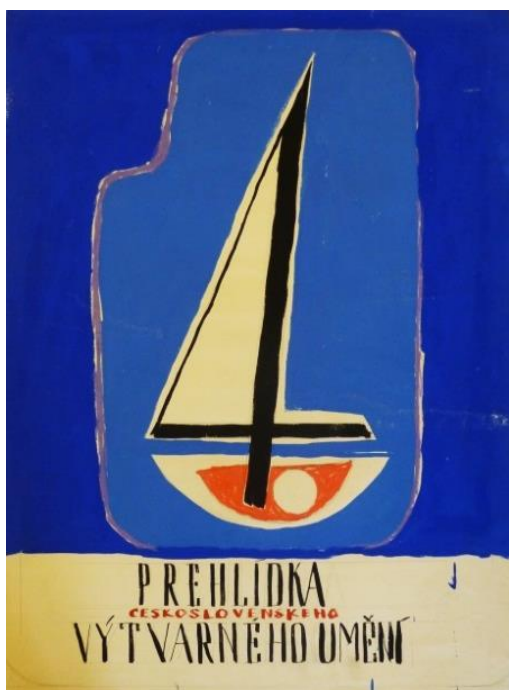
126. 4. Přehlídka Československého výtvarného umění, Říjen - Září - 1959, 1959,
tempera, papier, 805×550 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

127. Prehľadka Československého výtvarného umění,
1959,
pastel, tempera, papier,
828×586 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

128. Prehľadka Československého výtvarného XI. umění,
1959,
pastel, tempera, papier,
837×591 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

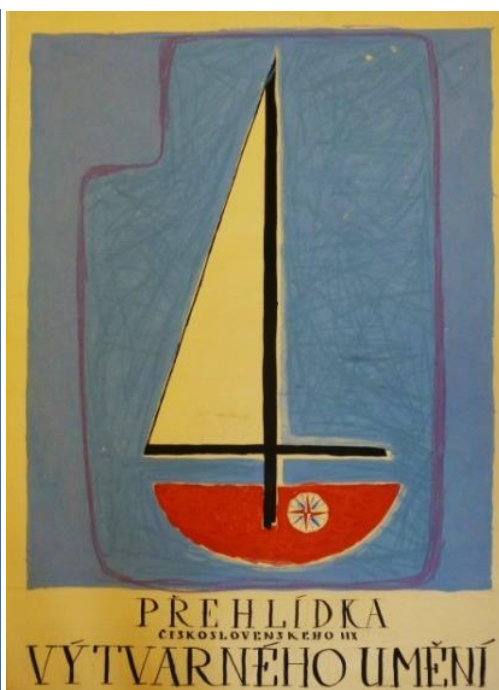
129. Prehľadka Československého výtvarného umění, 1959,
pastel, tempera, papier, 807×589 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

130. Prehľadka Československého výtvarného umění, 1959,
pastel, tempera, papier, 823×592 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

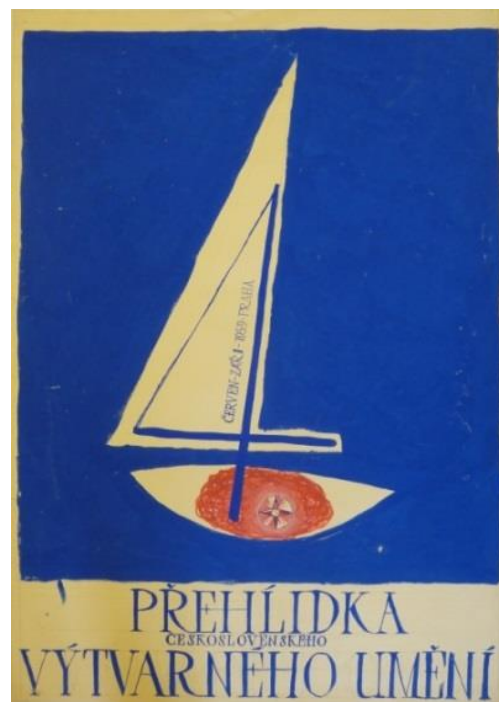
131. Přehlídka Československého výtvarného umění Červen - Zář - 1959, 1959,
pastel, tempera, papier, 813×563 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

132. Přehlídka Československého IIX výtvarného umění, 1959,
pastel, tempera, papier,
818×593 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

133. Přehlídka Československého výtvarného umění, 1959,
pastel, tempera, papier,
802×556 mm
Z: SMD, R: foto autorka.

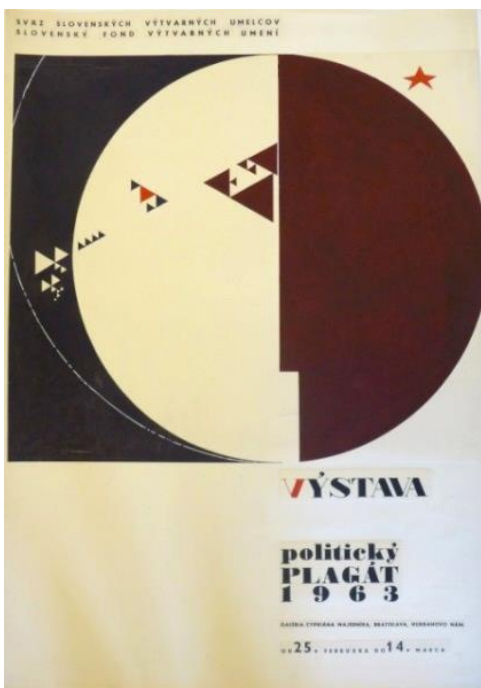
134. Přehlídka Československého výtvarného umění Červen - Zář 1959 - Praha, 1959,
pastel, tempera, papier,
834×599 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

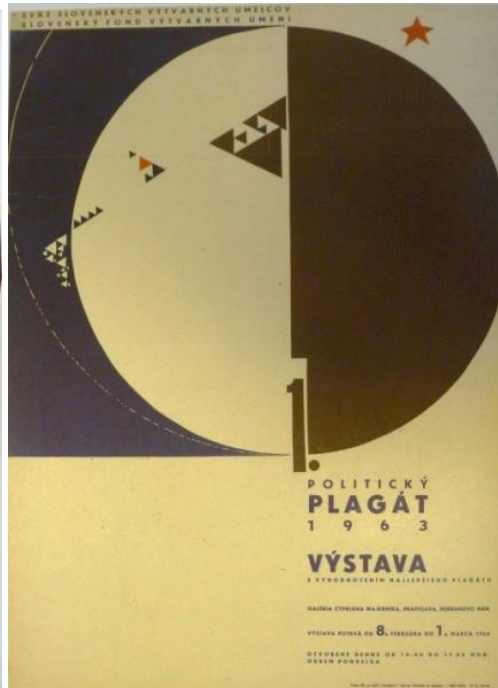
135. Prvý Celoslovenský Festival dychových hudieb, 1960,
 tlač, papier, podlepené plátnom
 568×820 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

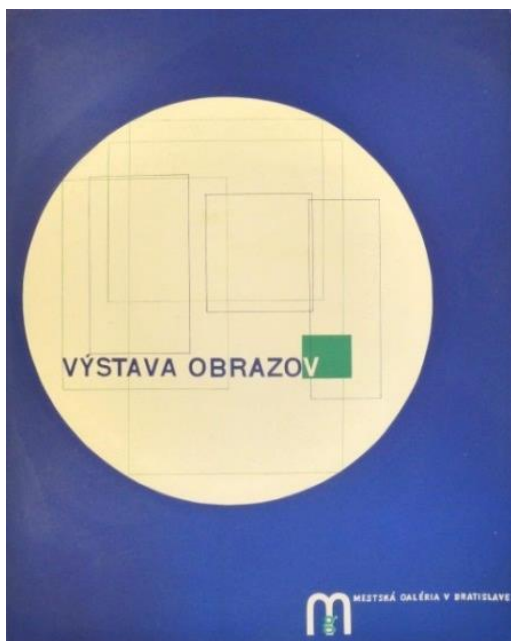
136. 100 rokov Matice slovenskej 1963,
 tempera, koláž, papier,
 832×583 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

137. Výstava Politický plagát 1963,
 1963,
 tempera, koláž, papier,
 829×579 mm,
 Z: SMD, R: foto autorka.

138. 1. politický plagát 1963,
 1963,
 ofsetová tlač, papier, podlepené kartónom,
 809×582 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

139. Výstava obrazov, (modrá verzia),
1963?
tlač, papier,
833×584,
Z: SMD,
R: foto autorka.

140. Výstava obrazov, (čierna verzia),
1963?
tlač, koláž (písmená), papier,
845×603 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

141. Výstava obrazov, červená verzia,
1963?
tlač, papier,
846×606 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

142. 2. politický plagát 1964,
1964,
ofsetová tlač, papier, podlepené kartónom,
816×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

143. Fotografie François & Michèle Kollar, 1965,
ofsetová tlač, papier,
829×591 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

144. Britské priemyselné návrhárstvo, 1965, UP-P 3018,
ofsetová tlač, plátno, papier,
840×580 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

145. Malba, plastika, grafika, 1965, UP-P 3016,
ofsetová tlač, plátno, papier,
840×580 mm
Z: SNG, R: web umenia.

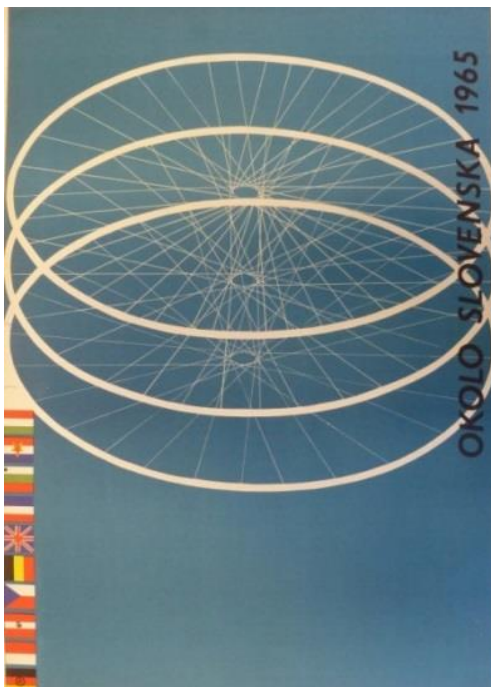
146. Amatérska fotografia, (originál), 1965,
tempera, papier,
831×571 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

147. A. F. výstava fotografie,
 (návrh),
 1965,
 tempera, koláž, papier,
 823×585 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

148. Amatérská fotografia,
 Výstava,
 1965?,
 tlač, papier,
 816×587 mm,
 Z: SMD,
 R: foto autorka.

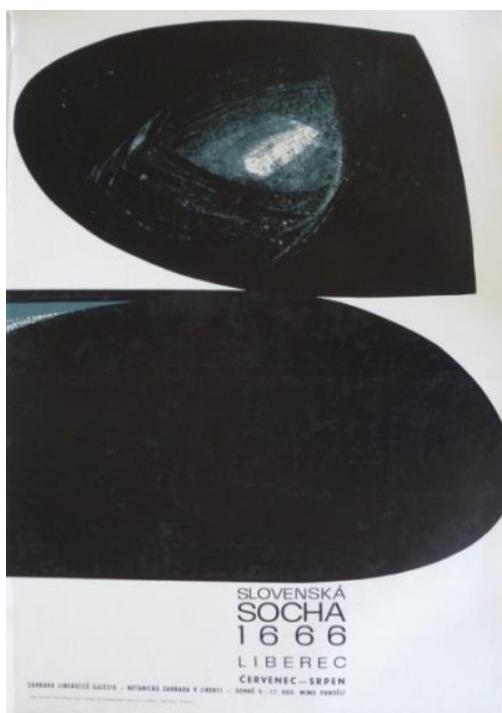
149. Okolo Slovenska 1965,
 1965,
 tlač, papier, podlepené kartónom,
 835×586 mm,
 Z: SMD, R: foto autorka.

150. Grafika krakovských výtvarníkov,
 1966, UP-P 3017,
 ofsetová tlač, plátno, papier,
 830×580 mm
 Z: SNG, R: web umenia.

151. Slovenská socha 1966,
1966,
ofsetová tlač, papier,
837×592 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

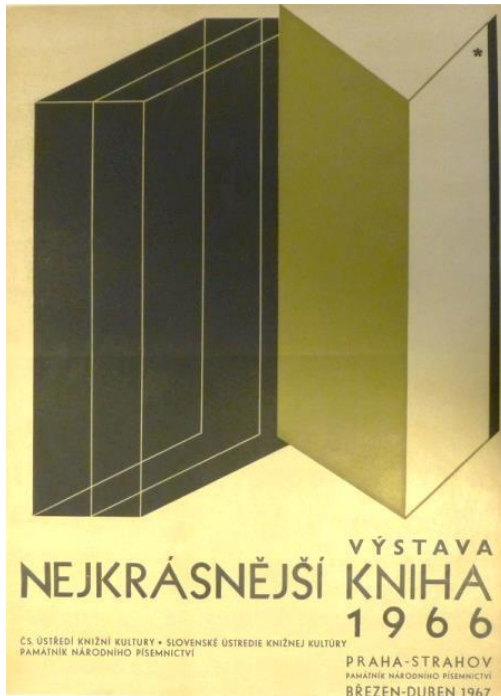
152. Slovenská socha 1966, Liberec,
1966,
ofsetová papier, tlač,
842×590 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

154. Atóm pre mier, 1966,
tlač, tempera, papier,
829×580 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

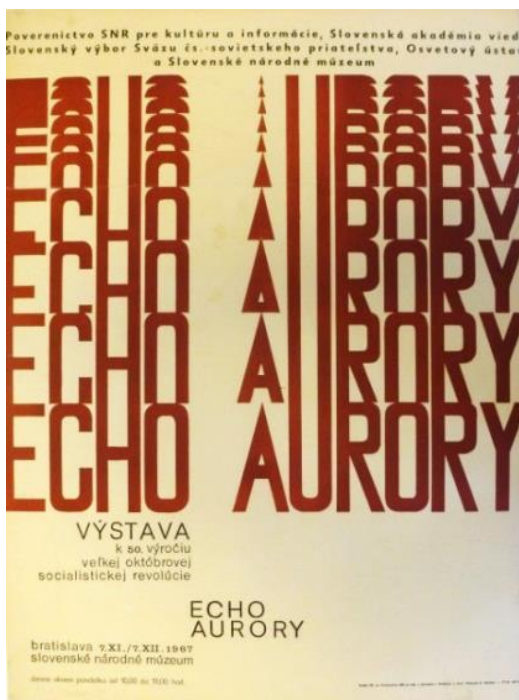
155. Atóm pre mier, 1966,
tlač, papier,
836×588 mm
Z: SMD,
R: foto autorka.

156. Výstava nejkrásnější kniha 1966,
1966,
tlač, papier,
826×605 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

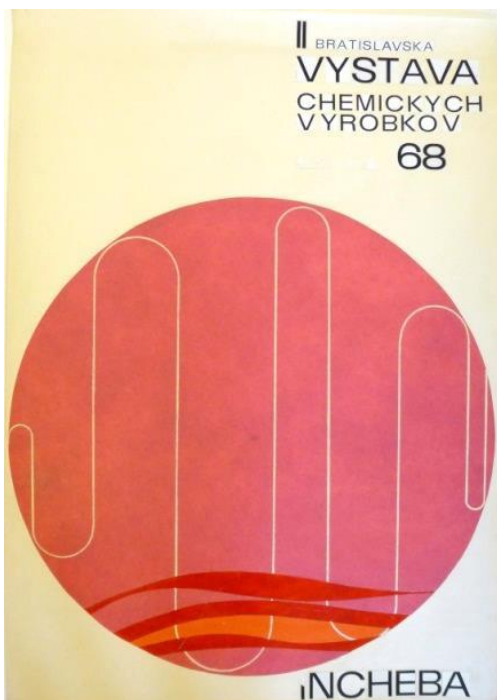
157. NSR vystavuje užitkové umenie,
1967,
tlač, papier,
807×579 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

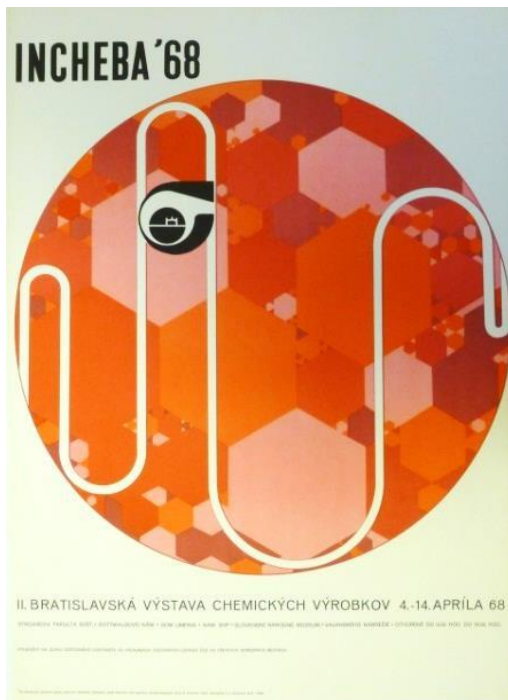
158. Echo Aurory, 1967,
ofsetová tlač, papier, podlepené kartónom,
788×583 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

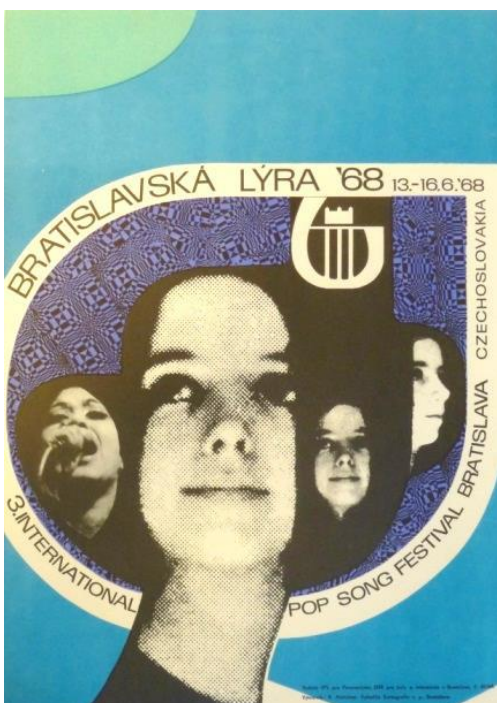
159. Členská knižnica '68, 1967,
tlač, papier, 834×589 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

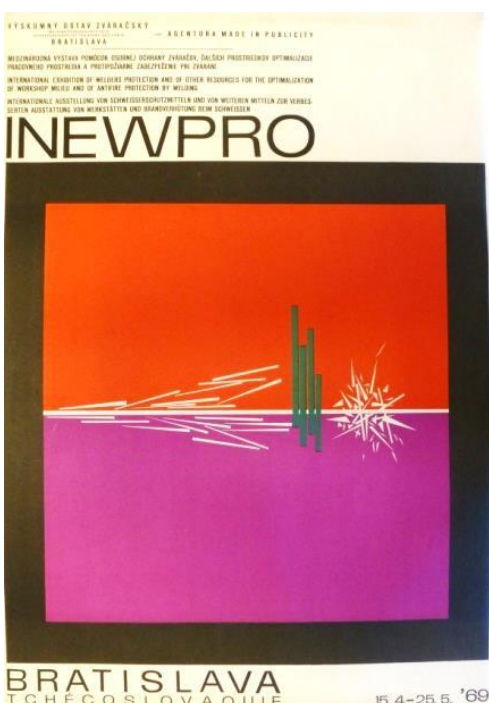
160. II. Bratislavská výstava chemických výrobkov 68, Incheba, (originál), 1968, tempera, koláž, papier, 843×593 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

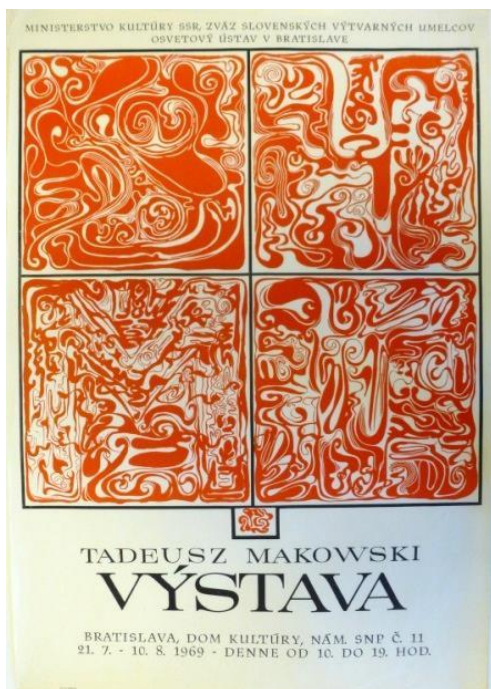
161. Incheba '68 II. Bratislavská výstava chemických výrobkov 4. - 14. apríla 68, 1968, tlač, papier, 824×600 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

162. Bratislavská lýra '68, 1968, ofsetová tlač, papier, podlepené plátnom, 896×694 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

163. INEWPRO, 1969, tlač, papier, podlepené plátnom, 853×592 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

164. Tadeusz Makowski výstava,
1969,
tlač, papier,
868×602 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

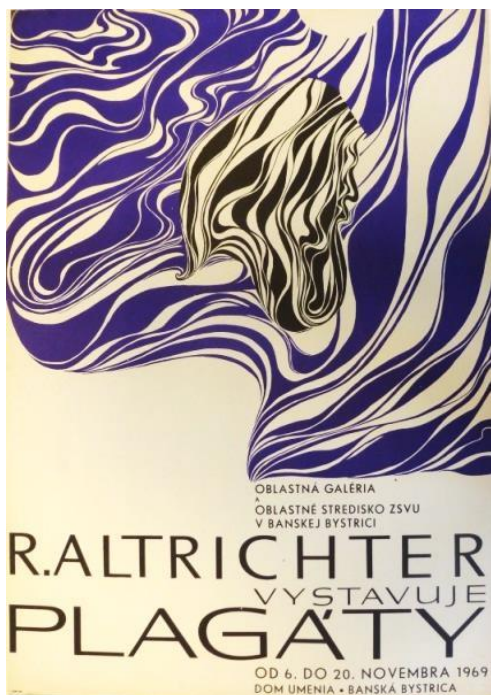
165. Výstava 25. výročie SNP, 1. variant
pracovný,
1969,
linorez, papier, (autorský variant)
1150×869 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

166. Výstava 25. výročie SNP, 2. variant,
1969,
linorez, papier, (autorský výtlačok),
1150×870 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

167. Výstava 25. výročie SNP, 1969,
ofsetová tlač, papier,
1149×822 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

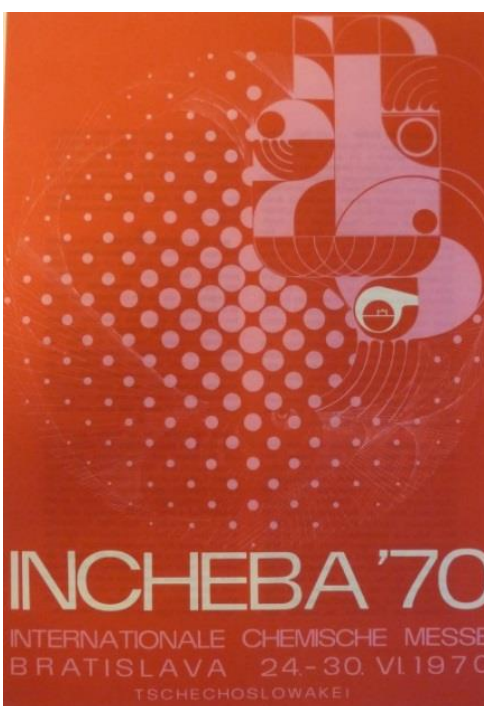
168. R. Altrichter vystavuje plagáty,
1969,
tlač, papier, podlepené kartónom,
830×582 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

169. Členská knižnica '68, 1967
tlač, papier,
834×589 mm
Z: SMD,
R: foto autorka.

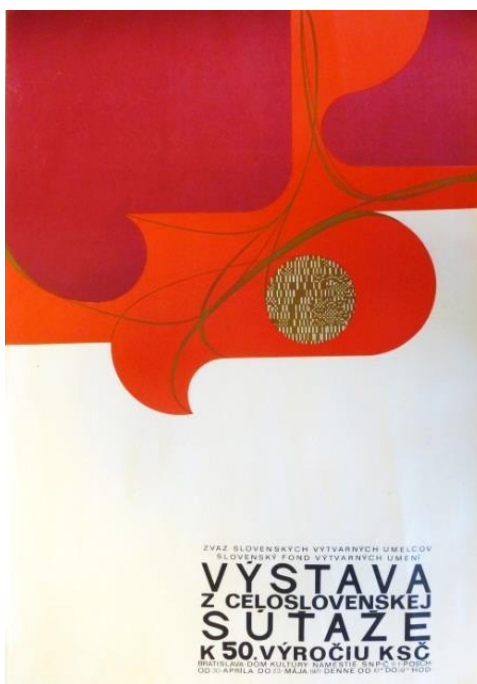
170. Výstava (nerealizované),
60. roky 20. storočia?,
tempera, papier,
828×577 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

171. Incheba '70,
1970,
ofsetová tlač, papier,
297×209 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

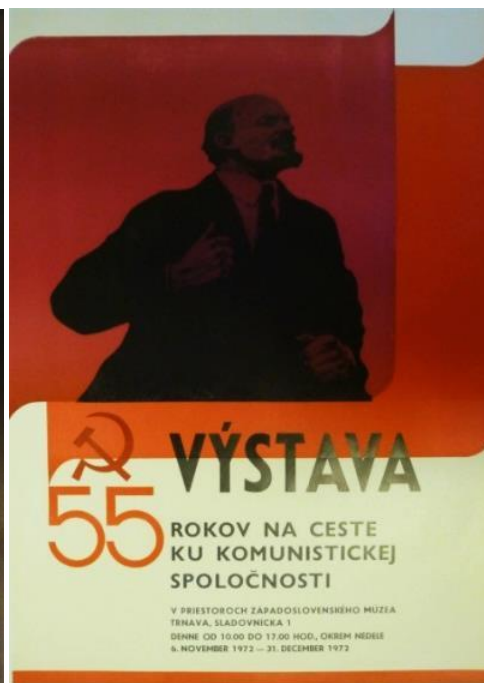
172. Expo '70 Osaka, (slovenská verzia),
1970,
ofsetová tlač, papier,
962×673 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

173. Výstava z celoslovenskej Súťaže k 50. výročiu KSČ,
1971
tlač, papier,
952×673 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

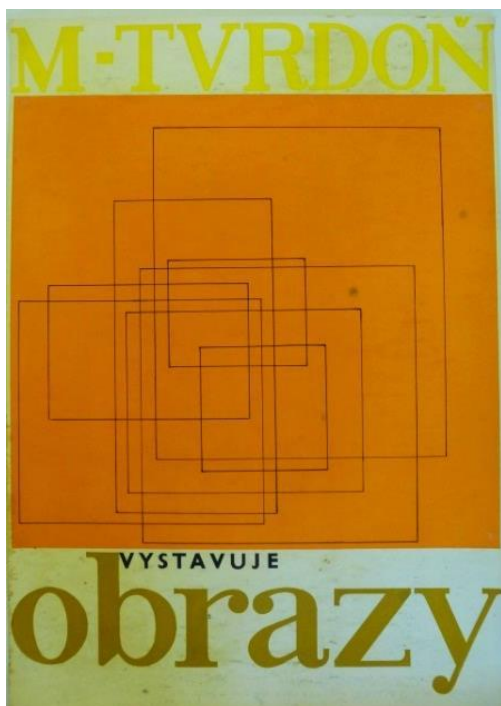

174. 6. medzinárodný festival populárnej piesne Bratislavská lýra '71,
1971,
ofsetová tlač, papier, 849×599 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

175. Výstava 55 rokov na ceste ku komunistickej spoločnosti, 1972,
tlač, papier, 842×596 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

176. M. Tvrdoň vystavuje obrazy,
originál, 1974,
tempera, papier, 829×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

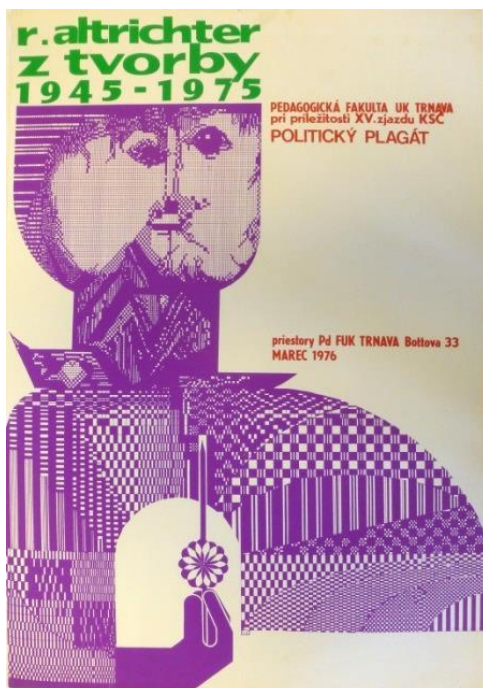
177. Bratislavská výstava, (bianco verzia),
1974,
tlač, papier,
822×575 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

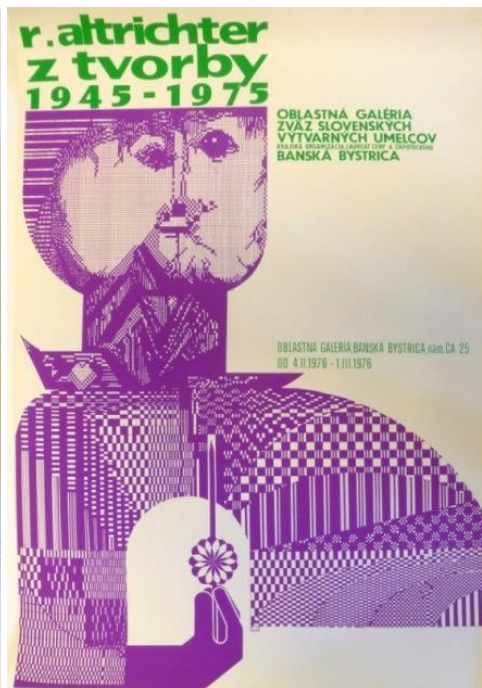
178. Bratislavská výstava, ruská verzia plagátu, 1974,
tlač, papier,
823×575 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

179. Výstava politický plagát ,
1974,
tlač, papier,
863×591 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

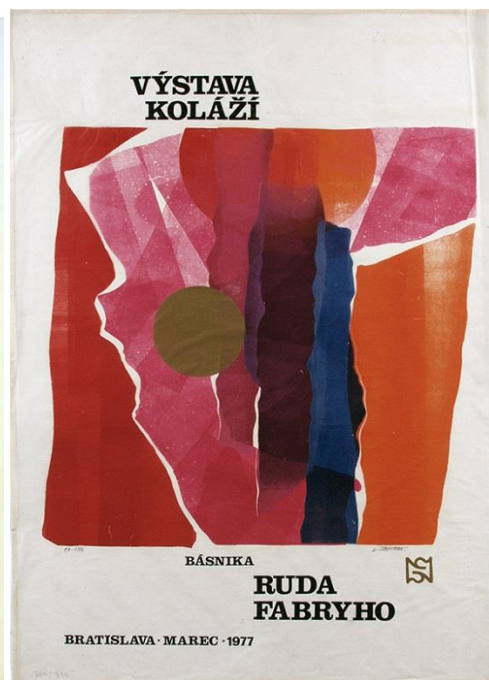
180. R. Altrichter z tvorby 1945-1975, Politický plagát Trnava, 1976,
tlač, papier,
856×595 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

181. R. Altrichter z tvorby 1945-1975, Banská Bystrica, 1976,
tlač, papier,
854×595 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

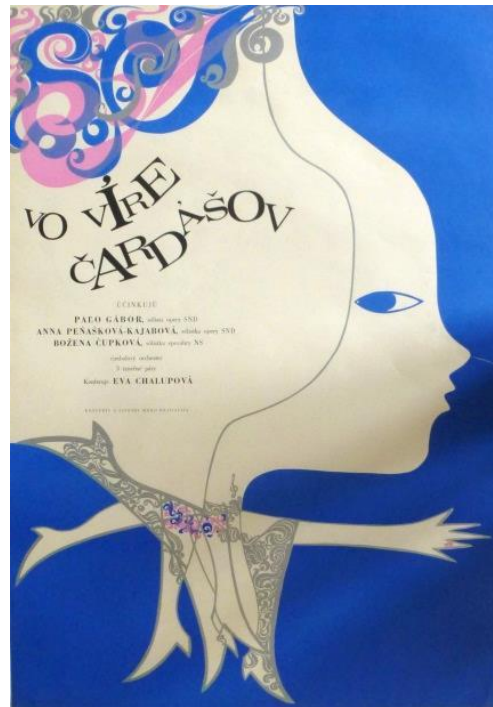
182. Rudolf Fabry Koláže,
1977,
šablónová tlač, pauzovací papier,
960×696 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

183. Výstava koláže, Ruda Fabryho,
1977, UP-P 2996,
serigrafia, kladivkový papier,
970×700 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

184. GMAB Trenčín, (bianco plagát),
1977/78,
tempera, papier,
838×590 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

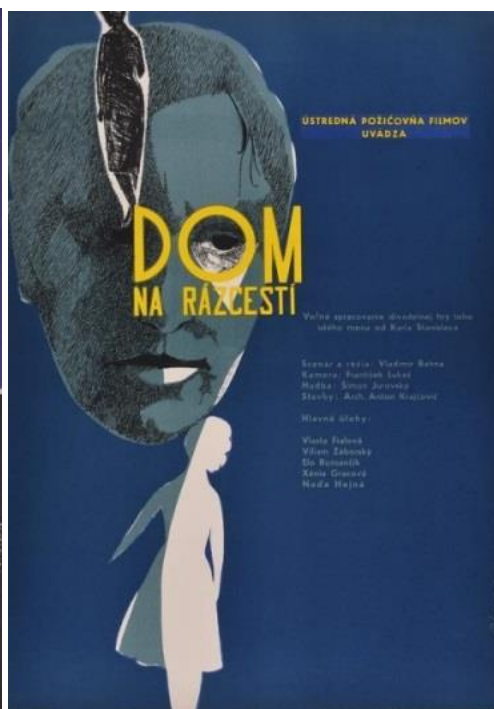

185. Vo víre čardášov,
70. roky 20. storočia?,
tlač, papier,
841×590 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

Filmový a divadelný plagát

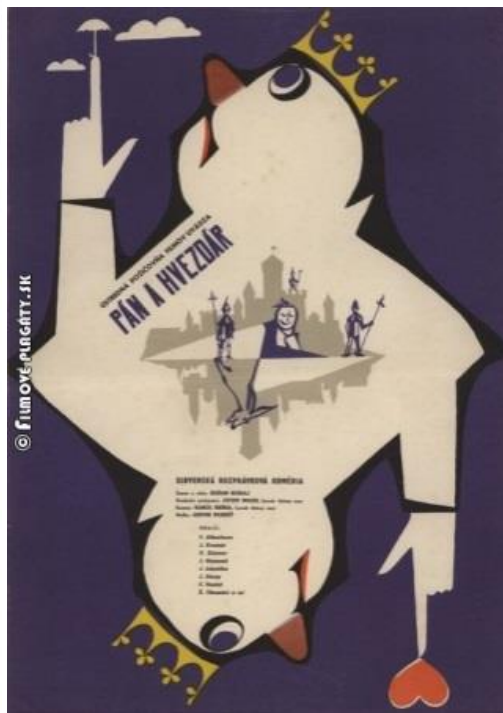
186. Muž, ktorý sa nevrátil, 1959,
ofsetová tlač, papier,
Z: SMD, R: foto autorka.

187. Dom na rázcestí, 1959, GD 14353,
ofsetová tlač, papier,
Z: MG, R: MG on-line katalóg.

188. Kapitán Dabač,
1959, UP-P 3035,
ofsetová tlač, plátno, papier,
820×550 mm,
Z: SNG,
R: web umenia.

189. Pán a hvezdár,
1959,
ofsetová tlač, papier,
R: filmovéplagáty.sk

190. Prerušená pieseň,
1960?,
ofsetová tlač, papier,
Z: SMD,
R: foto autorka.

191. Predjarie,
1961,
ofsetová tlač, papier,
430×300 mm,
R: terryposters.com.

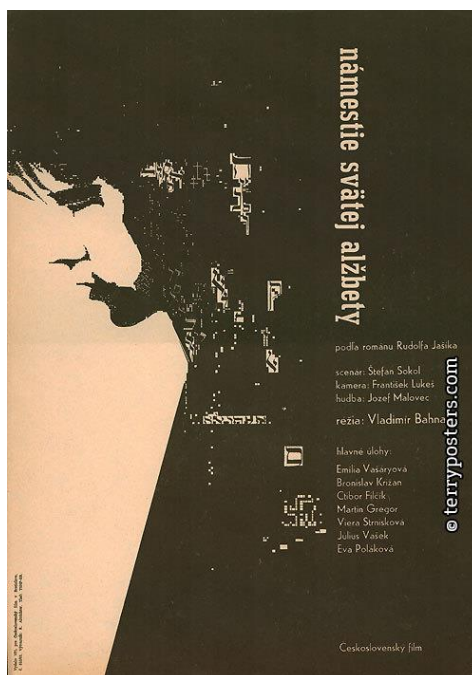
192. Bratia,
1961,
430×300 mm,
tlač, papier,
R: terryposters.com.

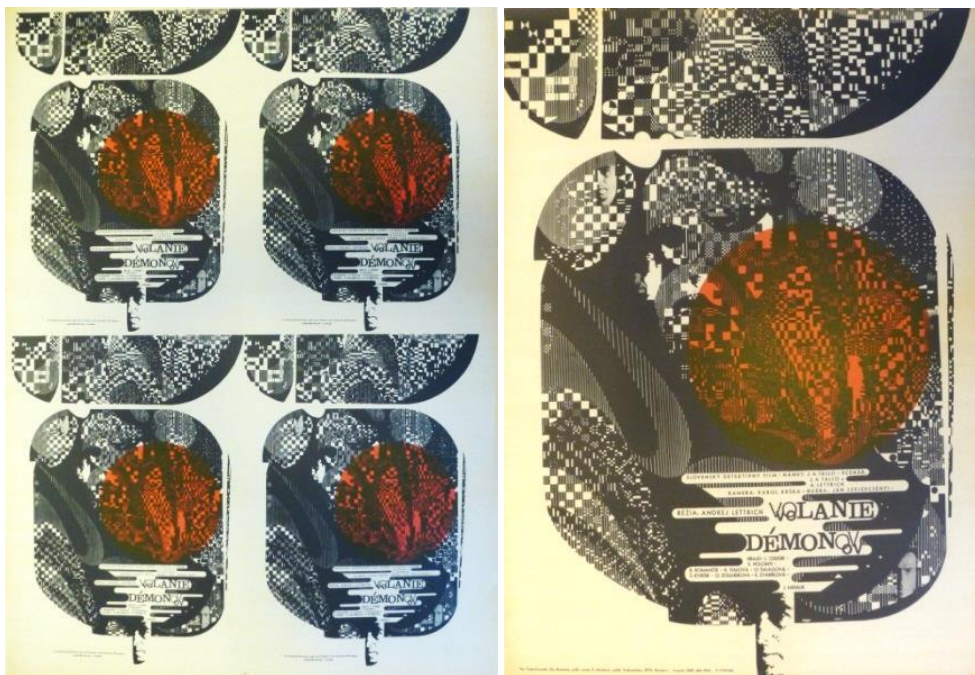
193. Jánošík, (originál),
1965,
kladivkový papier Hamer,
559×1075 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

194. Jánošík, 1965?,
litografia, papier,
Z: SMD,
R: foto autorka.

195. Námestie svätej Alžbety, 1965,
tlač, papier,
420×300 mm,
R: terryposters.com.

196. Volanie démonov I.,
(štyri menšie na veľkom formáte)
1966
ofsetová tlač, papier,
818×604 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

197. Volanie démonov II.,
1966
ofsetová tlač, papier,
840×605 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

198. Volanie démonov III., A,
1966
ofsetová tlač, papier, podlepené
plátnom,
829×586mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

199. Volanie démonov III., B,
1966
ofsetová tlač, papier, podlepené
plátnom,
877×605 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

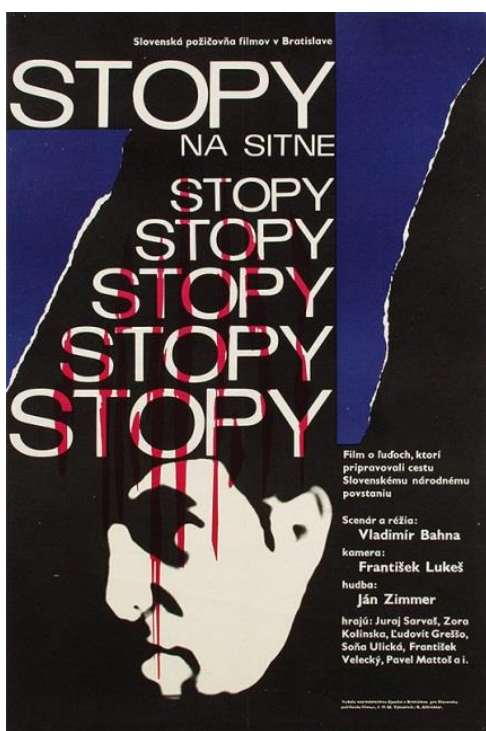
200. Volanie démonov III., C,
1966,
ofsetová tlač, papier,
podlepené plátnom,
833×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

201. W-SH Othello, (autorský výtlačok), 1966?, 1968?, fotografia, tempera, papier, 834×567 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

202. Šahin, 1968, ofsetová tlač, papier, 835×601 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

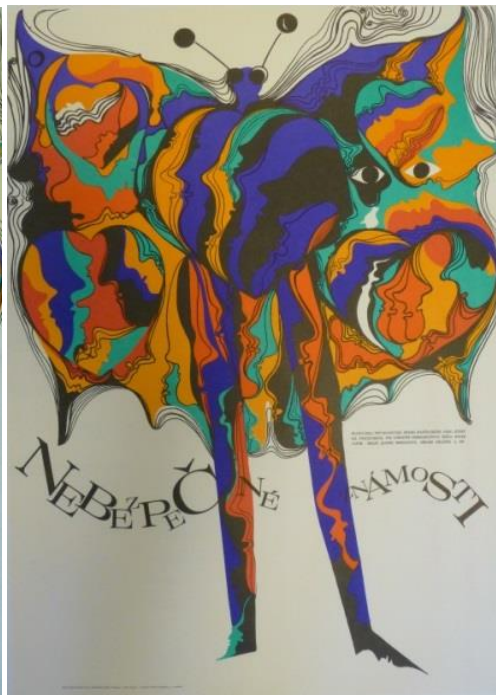
203. Stopy, 1968, UP-P 3007, ofsetová tlač, plátno, papier, 840×550 mm, Z: SNG, R: web umenia.

204. Egerské hviezdy, 1968?, tlač, papier, 788×559 mm, Z: SMD, R: foto autorka.

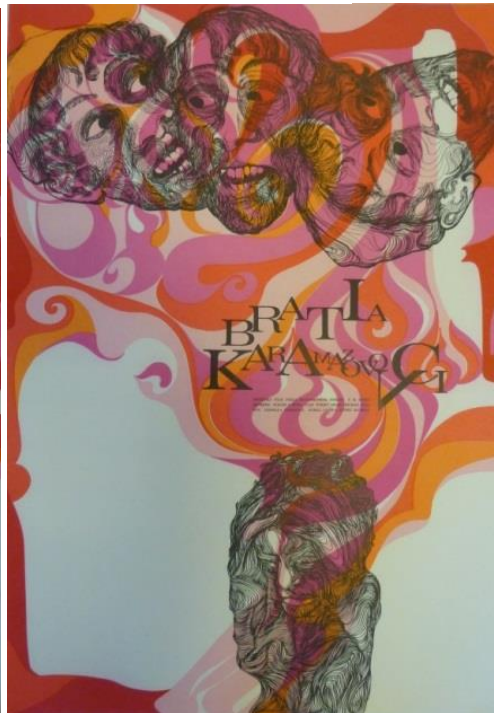
205. Nebezpečné známosti, (originál),
1969,
tempera, ekolinový tuš, papier
832×590 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

206. Nebezpečné známosti,
1969,
ofsetová tlač, papier
839×594 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

207. Bratia Karamazovci, (originál),
1969,
tempera, masťný pastel, papier,
837×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

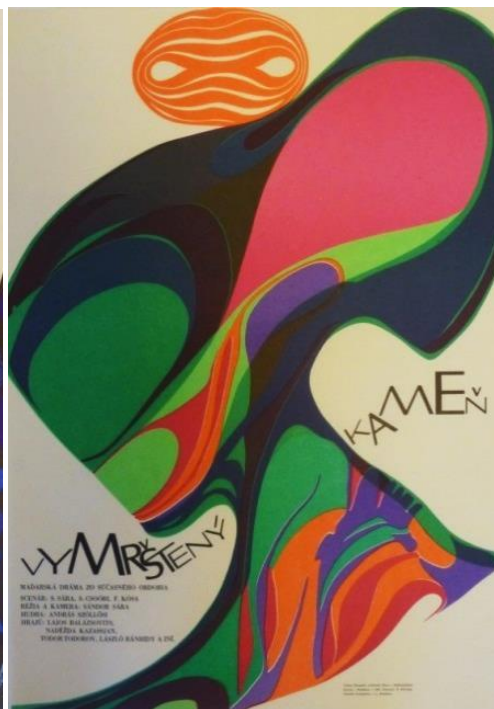

208. Bratia Karamazovci,
1969
ofsetová tlač, papier,
400×280 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

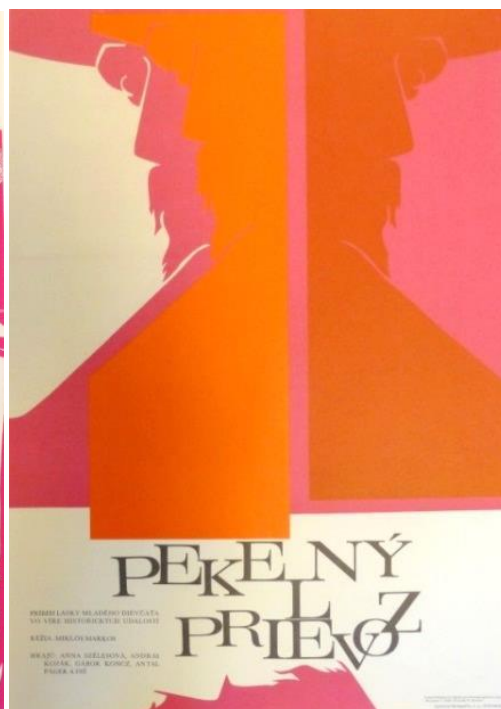
209. Pred Bohom a ľudmi,
1969,
ofsetová tlač, papier,
402×285 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

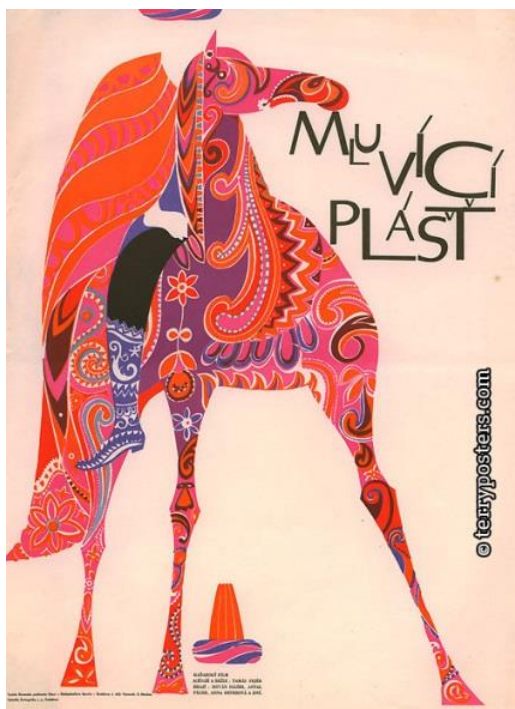
210. Vymrštený kameň,
1969,
ofsetová tlač, papier,
412×290 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

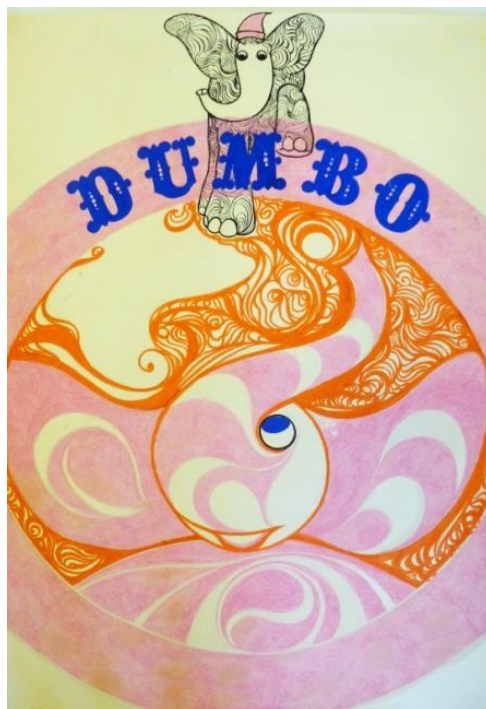
211. Dokonalé manželstvo,
1969
ofsetová tlač, papier,
835×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

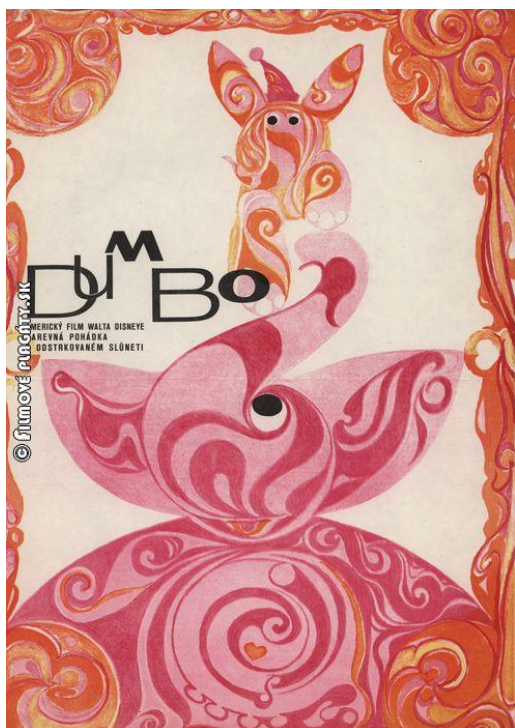
212. Pekelný prievoz, 1969
ofsetová tlač, papier
414×295 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

213. Zázračný plášť, (česká verzia),
1968,
tempera, pastel, papier,
R: terryposters.com.

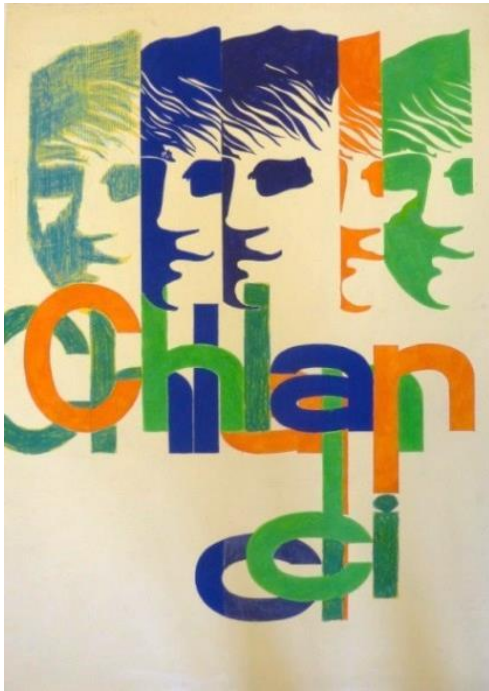
214. Dumbo, prvý variant,
1969,
mastný pastel, tempera, papier,
836×586 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

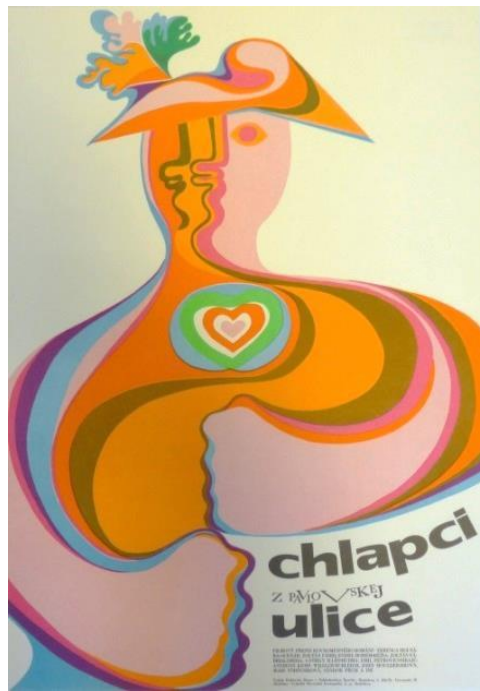
215. Dumbo,
1969,
tlač, papier,
R: filmové plagáty.sk

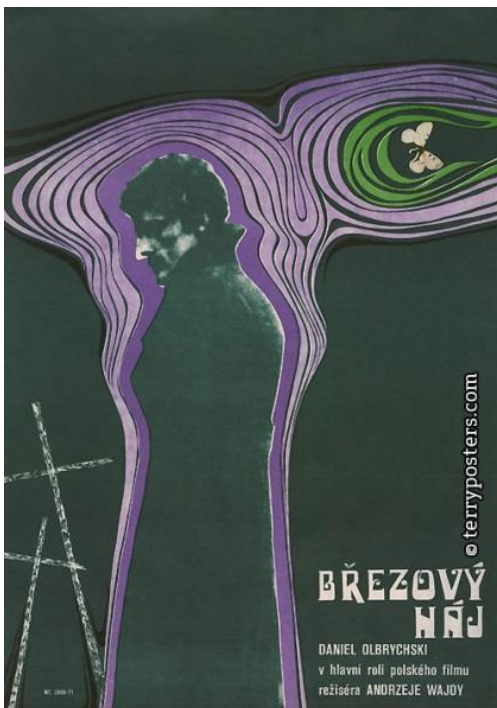
216. Chlapci z Pavlovskej ulice, (prvý ideový variant), 1970,
tempera, voskový pastel, papier,
839×595 mm,
Z: SMD, R: foto autorka.

217. Chlapci z Pavlovskej ulice, (druhý ideový variant), 1970,
tempera, voskový pastel, papier,
837×597 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

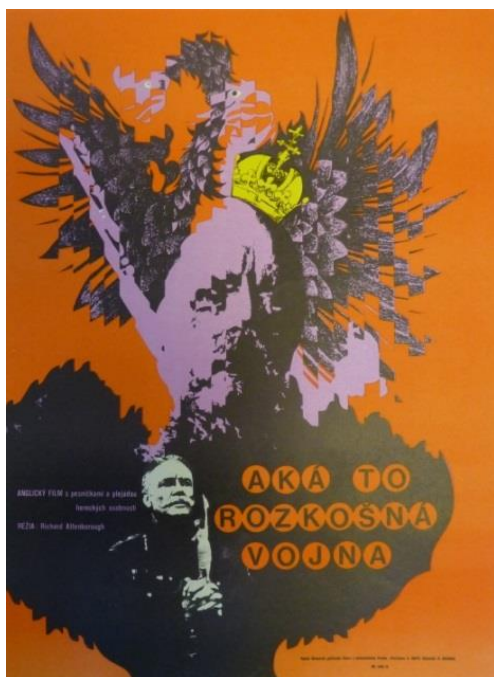
218. Chlapci z Pavlovskej ulice,
1970,
ofsetová tlač, papier,
407×285 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

219. Březový háj,
1971,
ofsetová tlač, papier,
420×300 mm,
R: terryposters.com

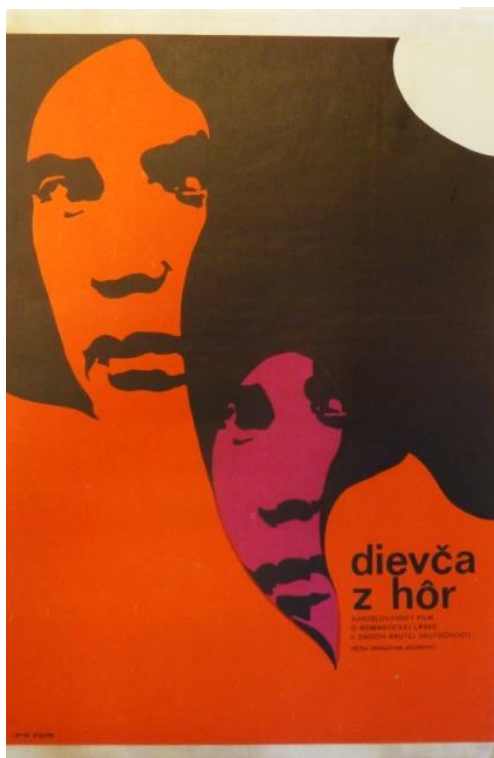
220. Sindbad, návrat věčného milenca,
1972,
ofsetová tlač, papier,
865×615 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

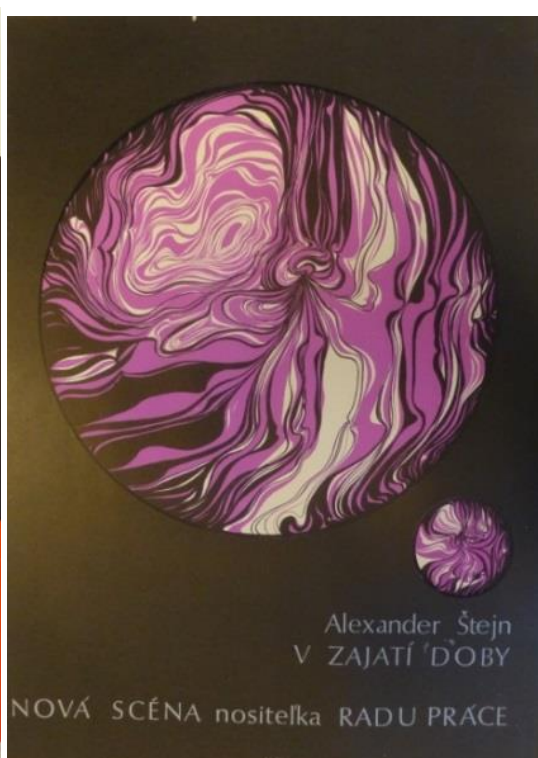
221. Aká to rozkošná vojna,
1972
ofsetová tlač, papier,
418×307 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

222. Tora, Tora, Tora,
1972
ofsetová tlač, papier,
857×601 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

223. Dievča z hôr, 1972,
ofsetová tlač, papier, podlepené plátnom,
407×287 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

224. Alexander Štejn v zajatí doby, 1973,
tlač, papier,
816×587 mm,
Z: SMD,
R: foto autorka.

Zoznam obrazovej prílohy

Obr. 1. Autor neznámy, Rudolf Altrichter, 60. roky 20. storočia?, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Kataína Matejčíková

Obr. 2. Autor neznámy, Rudolf Altrichter pri práci, 60. roky 20. storočia?, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Kataína Matejčíková

Obr. 3. List od Ľudovíta Fullu, 20. máj 1949, Súkromná zbierka Pavla Dušana Altrichtera.

Foto: Kataína Matejčíková

Obr. 4. Alojz Klimo, Vrany III., 1955, linoryt, papier, 130×363 mm, (83×256 mm), Slovenská národná galéria.

Zdroj: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_11549, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 5. Imrich Vysočan, Stroncium, 1959, linorez, kartón, 580×418 cm, Slovenská národná galéria.

Zdroj: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_4049, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 6. Imrich Vysočan, Bajteriologická vojna, 1959, linorez, kartón, šírka 418×583 mm, Slovenská národná galéria.

Zdroj: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_4047, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 7. Sandro Botticelli, La Primavera, okolo 1482, tempera na dreve, 203×314cm, Galleria degli Uffizi, Florencia, Taliansko, (detail).

Zdroj: <https://wsimag.com/it/arte/10139-la-primavera-di-botticelli>, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 8. Jozef Jankovič, Obete varujú, 1967–1969, bronz, 800×800×160 cm, Múzeum SNP, Banská Bystrica.

Zdroj: <https://www.vytvarnedielabb.sk/dielo/25>, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 9. Henryk Tomaszewski, Jazz Jamboree 71, 1971, ofsetová tlač, 980 ×665 mm .

Zdroj: https://www.1stdibs.com/furniture/wall-decorations/posters/original-vintage-jazz-jamboree-71-poster-14th-international-jazz-festival/id-f_7258653/, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 10. Ján Lenica, Wozzeck, 1964, ofsetová tlač, papier, 970×670 mm.

Zdroj: <https://desa.pl/pl/auctions/373/object/37061/jan-lenica-wozzeck-1964-r>, (vyhľadane 10.05.2018).

Obr. 11, Altrichter, Rudolf, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 12, Altrichter Rudolf, Pozvánka na Celoslovenskú poľovnícku výstavu, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr.13, Altrichter Rudolf, Mapa zazvernenia ČSR, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr.14, Altrichter Rudolf, Katalóg Celoslovenskej poľovníckej výstavy, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 15, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr.16, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 17, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 18, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 19, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 20, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 21, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr.22, Rudolf Altrichter, Slovenský poľovnícky zväz, Za zásluhy o poľovníctvo, 1958, kov, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 23, Logo Slovenský poľovnícky zväz, 2018.

Zdroj: <https://pz-branisko-siroke.webnode.sk/slovensky-polovnickyy-zvaz/>, (vyhl'adané 10.05.2018).

Obr. 24, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 25, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 26, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 27, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 28, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 29, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 30, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 31, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 32, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 33, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 34, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 35, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 36, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 37, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 38, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 39, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 40, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 41, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Foto: Katarína Matejčíková.

Obr. 1. Autor neznámy, Rudolf Altrichter, 60. roky 20. storočia?, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 2. Autor neznámy, Rudolf Altrichter pri práci, 60. roky 20. storočia?, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Turč.Sv.Martin, 27.mája 1949.

Milý pán tajomník,

velmi pekne Vám ďakujem za obsažný list. Moja žena mala z Nyloniek veľkú radosť. Je s nimi spokojná po každej stránke - len si prosi na budúce svetlú barvu - a ďakuje i touto cestou Milostivej panej, že bola ochotná sa ich zrieknuť.

Nemusiel Ste sa, ale s tým tak ponáhľať, to môhlo byť i neskoršie a hodne neskoršie, ako Ste to slúbil. Ved ide leto a v lete dámy punčochy nenásia.

Ďakujem i za katalog a plakát. Som rád, že výstava v Košiciach sa podarila. Údam, že i finančný efekt bude uspokojivý. Pánu dr. Fabinimu 3x Zvestovanie som už poslal,

Na výstavu do Svitú sa snád pôjdem i sám pozrieť. Rád by som ju ešte niektorými novšími listami doplniť. Snád do tej doby budem mať už niečo vytlačené.

Zvedavý som i na grafický zborník. Potom keď vyjde, rácte prosím jeden exemplár poslať. Tie ťažkosti s papierom to i tu cítim. Já mám ešte celkom malú rezervu, ale potom neviem čo budem robiť.

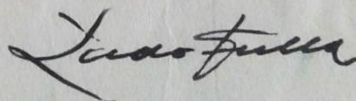
S tých drevorezov o ktoré ma žiadate už nemám. Sú len dva exempláre, jeden si chcem nechať a druhý mám v rezerve pre Slov.galériu. Ale s tých ilustrácií budem na Vás pamätat.

Prave pišem do Hollára, mám tam nejaké listy už dva roky. Žiadam, aby mi ich už raz vrátili. Snád s tých Vám budem môcť niektorý prepustiť.

Predbežne do Bratislavy v dohľadnom čase neprídem - ak len nepride niečo neočakaného - potom Vás s radosťou navštívim.

Srdečné Vás pozdravujem

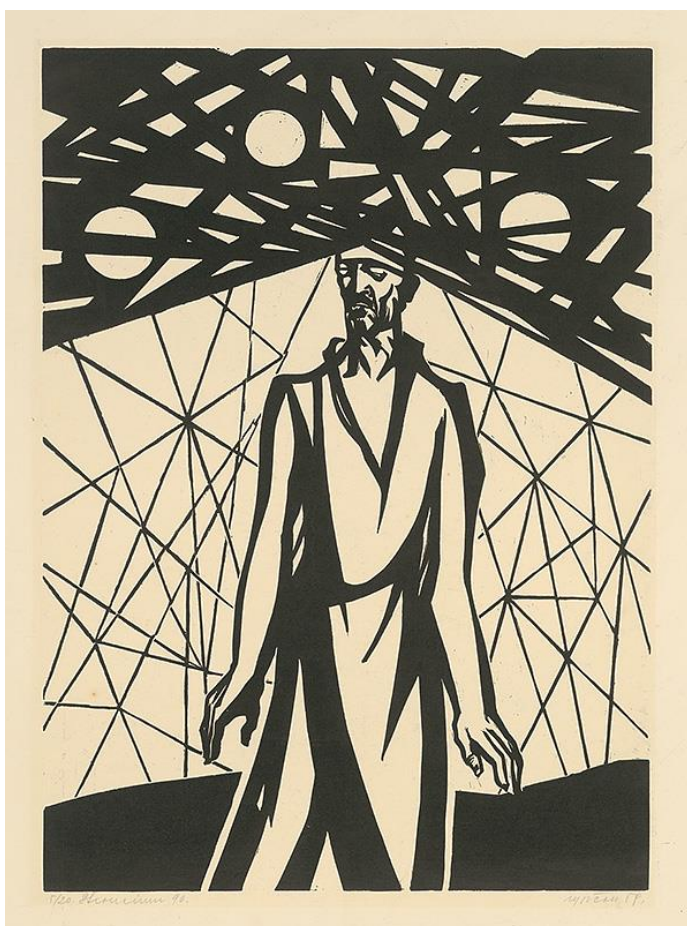
Vaš

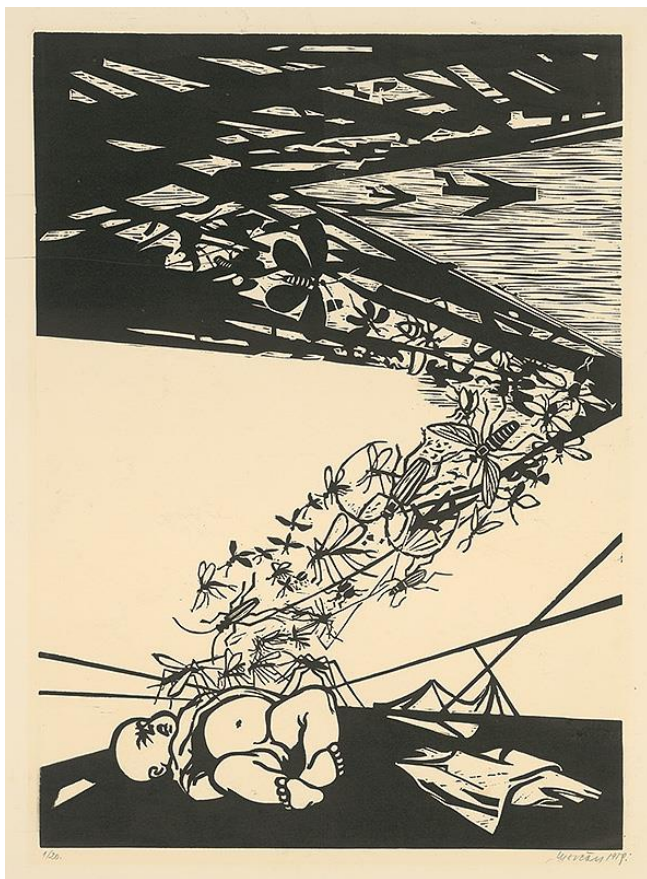
Obr. 3, List od Ľudovíta Fullu, 20. máj 1949, Súkromná zbierka Pavla Dušana Altrichtera.

Obr. 4, Alojz Klimo, Vrany III., 1955, linoryt, papier, 130×363 mm, (83×256 mm), Slovenská národná galéria.

Obr. 5, Imrich Vysočan, Stroncium, 1959, linorez, kartón, 580×418 cm, Slovenská národná galéria.

Obr. 6, Imrich Vysočan, Bajteriologická vojna, 1959, linorez, kartón, šírka 418×583 mm, Slovenská národná galéria.

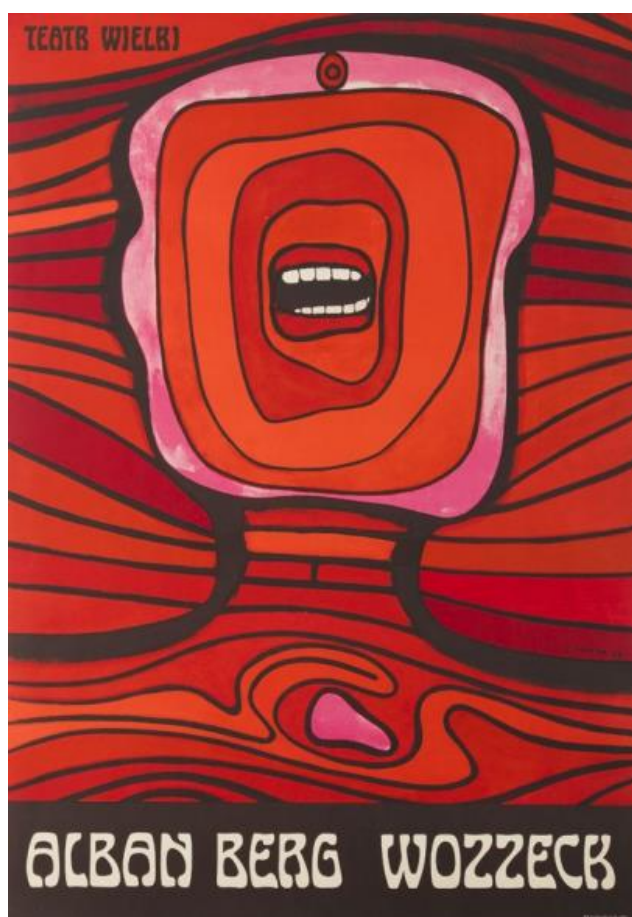
Obr. 7, Sandro Botticelli, La Primavera, okolo 1482, tempera na dreve, 203×314cm, Galleria degli Uffizi, Florencia, Taliansko, (detail).

Obr. 8, Jozef Jankovič, Obete varujú, 1967–1969, bronz, 800×800×160 cm, Múzeum SNP, Banská Bystrica.

Obr. 9, Henryk Tomaszewski, Jazz Jamboree 71, 1971, ofsetová tlač, 980 ×665 mm.

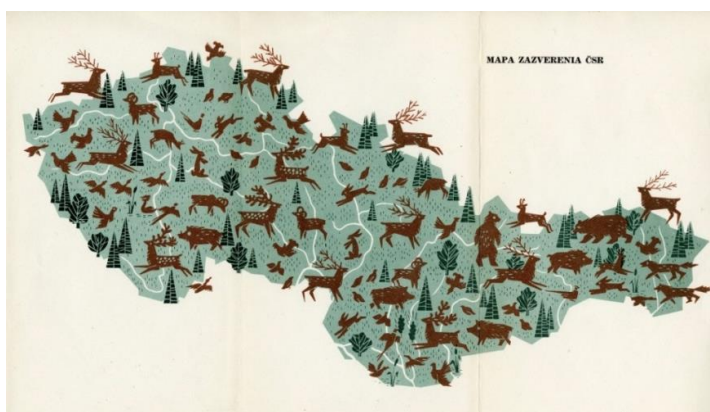
Obr. 10, Ján Lenica, Wozzeck, 1964, ofsetová tlač, papier, 970×670 mm.

Obr. 11, Altrichter, Rudolf, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 12, Altrichter Rudolf, Pozvánka na Celoslovenskú poľovnícku výstavu, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr.13, Altrichter Rudolf, Mapa zazverenia ČSR, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr.14, Altrichter Rudolf, Katalóg Celoslovenskej poľovníckej výstavy, 1958, tlač, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 15, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr.16, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 17, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 18, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 19, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 20, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

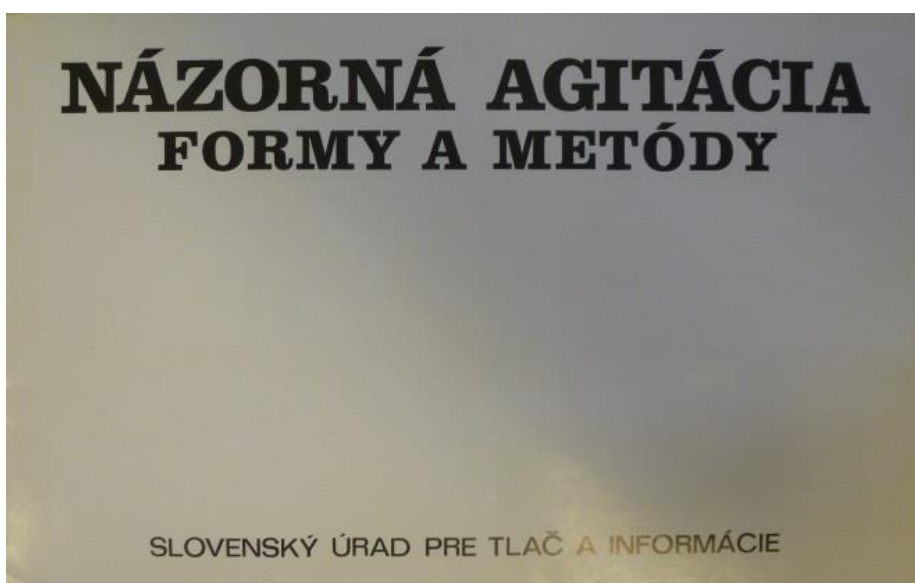
Obr. 21, Autor naznamy, Celoslovenská poľovnícka výstava, 1958, fotografia, papier, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr.22, Rudolf Altrichter, Slovenský poľovnícky zväz, Za zásluhy o poľovníctvo, 1958, kov, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 23, Logo Slovenský poľovnícky zväz, 2018.

Obr. 23, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 24, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 25, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 26, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 27, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 28, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 29, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 30, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

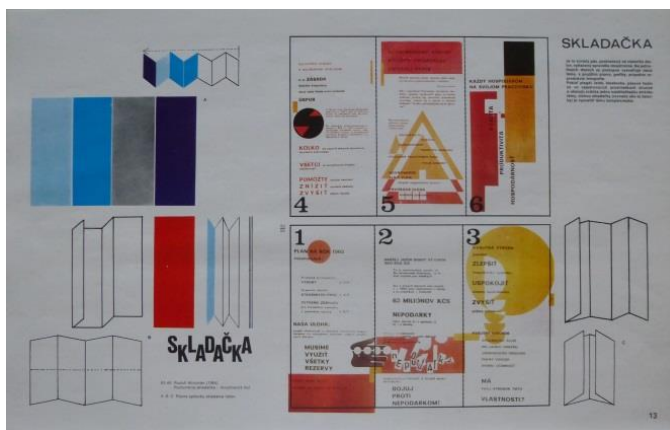
Obr. 31, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

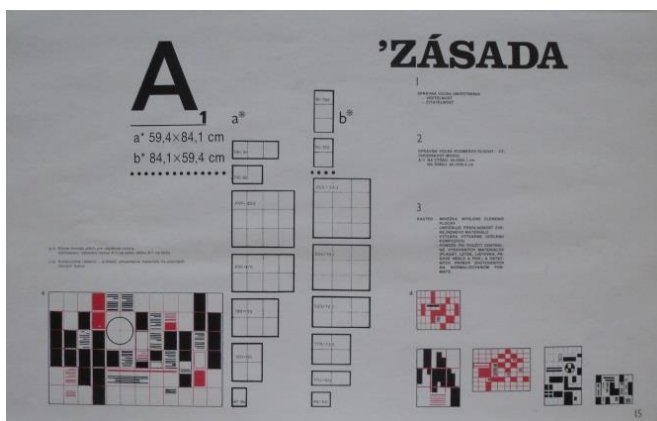
Obr. 32, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 33, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

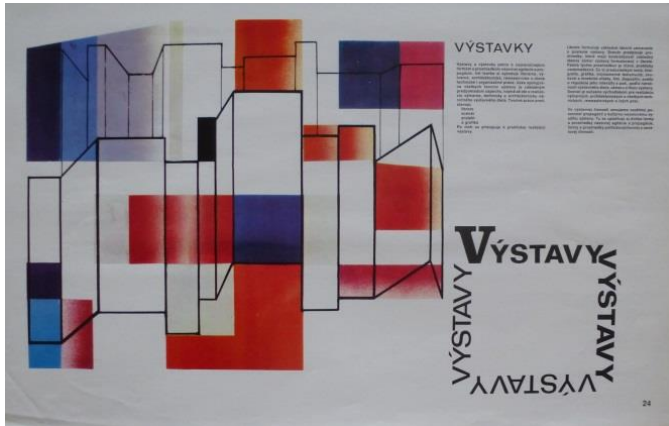

Obr. 34, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

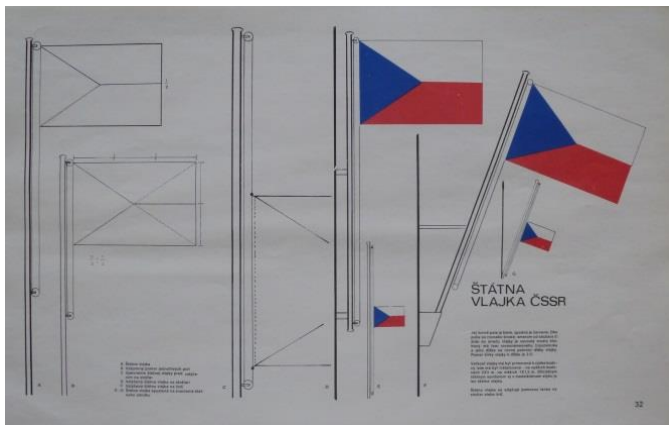

Obr. 35, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

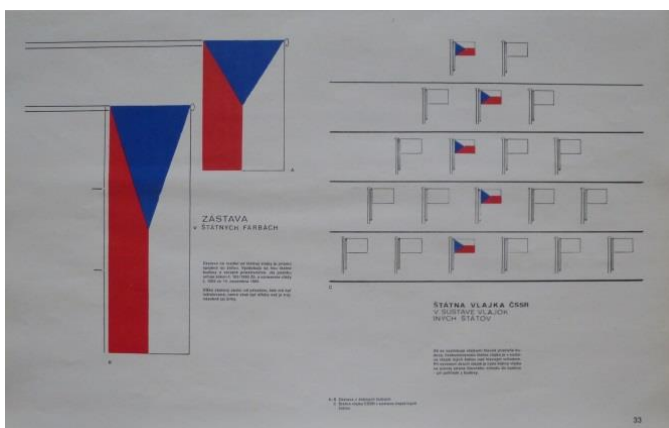

Obr. 36, Rudolf Altrichter, *Názorná agitácia. Formy a metódy*, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 37, Rudolf Altrichter, *Názorná agitácia. Formy a metódy*, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 38, Rudolf Altrichter, *Názorná agitácia. Formy a metódy*, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 39, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 40, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Obr. 41, Rudolf Altrichter, Názorná agitácia. Formy a metódy, (knihárske viazanie), 1973, tlač, papier, 310 × 507 mm, Slovenské múzeum dizajnu v Bratislave.

Anotácia

Meno a priezvisko: Katarína Matejčíková
Odbor: Dějiny výtvarných umění
Inštitúcia: Katedra dějin umění, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci
Vedúci práce: Mgr. Lukáš Bártil, Ph.D.
Rok obhajoby: 2018

Názov práce: Grafický dizajnér Rudolf Altrichter

Názov práce v angličtine: Graphic designer Rudolf Altrichter

Anotácia práce: Diplomová práca sa zaoberá tvorbou grafického dizajnéra Rudolfa Altrichtera, ktorý bol samoukom a v počiatkoch sa o výtvarné umenie zaujímal popri zamestnaní. Profesionálne tvoril od 50. rokov 20. storočia po rok 1978. Úvodná kapitola je venovaná životu autora. Jednotlivé sumarizované diela výtvarníka sú rozdelené do kategórií podľa druhov grafickej a plagátovej tvorby. Každá kapitola je rozdelená časť, pojednáva v prvom rade všeobecne o spoločensko-kultúrnych podmienkach a faktoroch, ktoré daný druh grafickej tvorby formovali. A na časť, kde je predstavený vývoj tvorby autora v rámci kategórie. Diela sú popisované, analyzované a následne porovnávané. Ako prvá je predstavená voľná a angažovaná tvorba. Ďalej je dôraz kladený na plagátovú tvorbu, ktorej sa autor venoval v najväčšej miere. Rozdelená je na politické, kultúrne a výstavné a filmové a divadelné plagáty. V závere práce sú predstavené ďalšie druhy autorovej tvorby, ktoré tvoria ojedinelý malo známy element jeho diela. Jedná sa o výstavnú grafiku, iné typy úžitkovej grafiky (logá, ilustrácia kníh, medaile, diplomy), tvorbu listoviek a ďalších druhov propagačných materiálov.

Anotácia práce v angličtine: The master thesis is focused on the work of graphic designer Rudolf Altrichter, who was actually a self-

taught person and who was initially interested in fine (graphic / visual) arts while having a regular occupation. As a professional artist, Altrichter started his career in 1950s and was active until 1978. The first chapter of my work is focused on author's biography. Summarized works of the author are divided into categories in accordance with specific types of graphic and poster production. Each chapter of my work is specifically divided into a section primarily concerning the general socio-cultural context and conditions, which influenced and formed the respective sort of graphic (fine / visual) production, and a section focused on the presentation of the development of author's work within respective category. Author's works are thoroughly described, analyzed and subsequently compared. At first, I present author's graphic and committed work. Further I put a lot of emphasis on the poster production to which the author was dedicated to a greater extent. In this regard I also present political, cultural, exhibitional, filmographic and scenic (theatrical) poster production specifically. In the conclusion of my work I also present other sorts of author's production, which form quite unique and less known aspect of his work. In this regard, I am focused on the exhibitional graphic arts, other sorts of utility graphics (logos, illustration of books, medals, diplomas), production of other types of promotional materials.

Kľúčové slová:	grafický dizajn, plagát, angažovaná tvorba, agitácia, 20. storočie,
Počet strán:	144 (59 strán textu)
Počet znakov vrátane medzier:	170 777
Počet titulov bibliografie a prameňov:	82
Jazyk práce:	Slovenský jazyk